

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İBRAHİM TENKEKİ'NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS

Seher PİRİNÇ

ŞUBAT-2024
GÜMÜŞHANE

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İBRAHİM TENKEKİ'NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

A THEMATIC STUDY ON İBRAHİM TENKEKİ'S POEMS

YÜKSEK LİSANS

Seher PİRİNÇ

ŞUBAT-2024
GÜMÜŞHANE

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İBRAHİM TENKEKİ'NİN ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

A THEMATIC STUDY ON İBRAHİM TENKEKİ'S POEMS

YÜKSEK LİSANS

Seher PİRİNÇ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Zehra YAZBAHAR

ŞUBAT-2024
GÜMÜŞHANE

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**İbrahim Tenekeci'nin Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme**” isimli bu tezimin tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmalarını kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesinin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programını ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsünün belirlediği kısıtlara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

07/02/2024

.....
Seher PİRİNÇ

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca bilgi ve teŐvikleriyle yolumu aydınlatan, bu çalıŐmamda sonsuz sabrını benden esirgemeyen, her daim sevgisiyle beni onurlandıran, yüreğimdeki yeri ayrı olan çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Zehra YAZBAHAR'a; her zaman dua ve teŐvikleriyle yanımda olan canım annem Kadriye PİRİNÇ ile babam Nedim PİRİNÇ'e; maddi ve manevi anlamda desteğini esirgemeyen, yorulunca pes etmek yerine dinlenmeyi öğreten değerli yol arkadaşım Numan TAŐAR'a; bugünlere gelmemde emeği geçen bütün hocalarıma teŐekkürü borç bilir, saygı ve sevgilerimi sunarım.

.....
Seher PİRİNÇ
GÜMÜŞHANE-2024

ÖZET

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden birisi olarak karşımıza çıkan İbrahim Tenekeci'nin (1970 -) günlük ve deneme türlerinde de eserleri olsa da edebiyat sahasında daha çok şair kimliğiyle dikkat çeker. Hazırladığımız “İbrahim Tenekeci'nin Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme” adlı çalışmada; *Üç Köpük* (1997), *Peltek Vaiz* (1998), *Güzellik Uykusu* (2000), *Giderken Söylenmiştir* (2004), *Ağır Misafir* (2008), *Kimsenin Kalbi* (2012), *Görmeden Ölmek* (2016), *Belki Başka Zaman* (2020, 2016-2020 Yılları Arasında Yazdığı Tüm Şiirler), *Sözü Yormadan* (2020, Seçme Şiirler) ve *Tüm Zamanlar* (2022) isimli şiir kitaplarından hareketle Tenekeci'nin şiirleri ve şair kimliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın amacı; şiirleri aşk, ölüm, tabiat, yaşama sevinci, geçmişe özlem, yoksulluk ve insan sevgisi temaları etrafında sistematik bir şekilde analiz ederek İbrahim Tenekeci'nin poetikasını ortaya koymaktır. Diğer bir ifadeyle “Giriş” ve “Sonuç” dışında toplam dört bölümden oluşan çalışmamızda başat amaç; bahsi geçen bireysel, metafizik ve toplumsal temaların şiirlerde nasıl işlendiğini ortaya çıkarmak olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, İbrahim Tenekeci, İslamcı söylem, poetika.

SUMMARY

Although İbrahim Tenekeci (1970 -), who is one of the important names of Turkish literature in the Republican Period, also has works in the diary and essay genres, he draws attention mostly with his poet identity in the field of literature. The study titled “A Thematic Study on İbrahim Tenekeci’s Poems” we prepared in this direction; *Üç Köpük* (1997), *Peltek Vaiz* (1998), *Güzellik Uykusunu* (2000), *Giderken Söylenmiştir* (2004), *Ağır Misafir* (2008), *Kimsenin Kalbi* (2012), *Görmeden Ölmek* (2016), *Belki Başka Zaman* (2020, All Poems He Wrote Between 2016-2020), *Sözü Yormadan* (2020, Selected Poems) and *Tüm Zamanlar* (2022), it focuses on Tenekeci’s poems and his identity as a poet.

The purpose of our study; the aim is to reveal İbrahim Tenekeci’s poetics by systematically analyzing his poems around the themes of love, death, nature, joy of life, longing for the past, poverty and human love. In other words, the main purpose of our study, which consists of four chapters except “Introduction” and “Conclusion”; the aim is to reveal how the individual, metaphysical and social themes mentioned are handled in the poems.

Keywords: Turkish poetry of the Republican Era, İbrahim Tenekeci, Islamist discourse, poetics.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
EKLER DİZİNİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XII
1. GİRİŞ	1
2. HAYATI, SOSYAL VE PSİKOLOJİK DÜNYASI.....	5
2.1. Hayatı ve Sosyal Dünyası	5
2.1.1. Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu.....	5
2.1.2. Öğrenim Hayatı.....	10
2.1.3. Aile Hayatı, Yakın Arkadaşları ve Hastalığı.....	10
2.2. Psikolojik Dünyası ve Bazı Özellikleri	14
3. SANAT VE EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	18
3.1. Sanat ve Edebiyat.....	18
3.2. Dil.....	22
4. SANAT HAYATI.....	26
4.1. Edebiyatla ve Şiirle İlgilenmeye Başlaması.....	26
4.2. Sanat Çevresi ve Etkilendiği İsimler.....	30
4.3. Sanatçı Kişiliği ve Sanat Anlayışı.....	32
5. ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ.....	36
5.1. İçerik: Şiirlerindeki Başlıca Temalar	36
5.1.1. Bireysel ve Psikolojik Temalar	36
5.1.1.1. Beşerî Aşkdan İlahî Aşka.....	36
5.1.1.2. Tabiat.....	42
5.1.1.3. Yaşama Sevinci.....	50
5.1.1.4. Geçmişe Özlem	56
5.1.2. Metafizik Temalar	60
5.1.2.1. Allah.....	60

5.1.2.2. Ölüm.....	64
5.1.3. Toplumsal Temalar	71
5.1.3.1. Yoksulluk	71
5.1.3.2. İnsan Sevgisi	75
5.2. Şiirinin Beslendiği Kültürel Kaynaklar ve Etkilenmeler	76
5.2.1. İslam'ın Temel Kaynakları	76
5.2.2. Türk Halk Edebiyatı.....	83
5.2.3. Yeni Türk Edebiyatı ve Batı Edebiyatı	86
6. SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	101
Ek 1. <i>Yeni Şafak</i> Gazetesindeki Yazılarından Seçmeler	101
ÖZ GEÇMİŞ	131

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil 1. “Dost her zaman taze olan demektir.” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Kalın ile 13
- Şekil 2. “İnsan insana anlatamaz derdini/Denedin, olmadı, değil mi?” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Tenekeci 14
- Şekil 3. “İnsan insanın evvela gönlüne muhtaçtır.” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Tenekeci..... 16
- Şekil 4. “Beni almadan gidiyor ömrüm.” notuyla paylaştığı gençlik dönemlerine ait fotoğrafta İbrahim Tenekeci 27
- Şekil 5. “Hayat arkadaşlıktır. İnsan, insanlardan oluşur. Kimi kalbimiz, kimi şevkimiz olur.” notuyla paylaştığı fotoğrafta Mustafa Kutlu ve İbrahim Tenekeci 31

EKLER DİZİNİ

Ek 1. <i>Yeni Şafak</i> Gazetesindeki Yazılarından Seçmeler	101
---	-----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- C. : Cilt
Ed. : Editör.
S. : Sayı
s. : sayfa

1. GİRİŞ

Duyguları, düşünceleri ve hayalleri ifade etmenin güçlü bir aracı olan edebiyat, zaman içinde farklı kültürler ve dünya görüşleri tarafından şekillendirilmiş ve bunlardan etkilenmiştir. Edebiyatı etkileyen görüşlerden birisi de İslamiyet'tir. Bu doğrultuda da İslam'ın sosyal ve siyasi bir düzen olarak toplumda uygulanmasını savunan bir ideoloji olan İslamcılık ideolojisi ortaya çıkmıştır. "19. yüzyılda Batı'daki milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı'nın gerilemesini ve çöküşe doğru sürüklenmesini engellemek, buna karşı siyasal ve toplumsal bir çözüm aramak üzere doğan" (Kara, 2001: 41) İslamcılık, dinî prensiplerin devlet yönetimine ve toplum düzenine etki etmesini öne çıkararak İslam'ın evrensel değerlerini politik bir çerçevede değerlendirir. Aynı zamanda İslam'ın sadece bireysel ibadetlerle sınırlı kalmayıp toplumsal düzeni de kapsayan bir sistem olduğunu savunur. Temelinde İslam'ın kapsamlı bir dünya görüşü sunduğu düşüncesinin yer aldığı bu ideoloji, Kuran'ın sosyal adalet, eşitlik, merhamet ve hoşgörü gibi temel prensiplerini vurgular. Bahsi geçen prensipler, bir toplumun içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlara çözüm arayışında rehberlik eder. Başka bir ifadeyle İslam'ın sosyal, ekonomik ve siyasi bir düzen olarak nasıl hayata geçirileceği konusunda bir çerçeve sunsa da "İslamcılık İslam'ın kendisi değil, Müslümanların İslam'ı dava olarak benimsemesi sürecidir." (Aktay, 2013: 817). İslam dünyasının ve Osmanlı Devleti'nin Batı karşısında yaşadığı yenilgiler ve gerileme süreci ise İslamcılık hareketinin doğuşunda etkili olan önemli faktörlerden birisidir. Osmanlı Devleti, 17. ve 18. yüzyıllarda giderek zayıflamış, toprak kayıpları yaşamış ve iç karışıklıklarla mücadele etmiştir. Bu durum, Batılı güçlerin bölgeye olan müdahalesini kolaylaştırmış ve Osmanlı Devleti'nin modernleşme/yenileşme çabalarını hızlandırmıştır. Bununla birlikte modernleşme ve yenileşme hareketlerinin etkisiyle İslami bir yenileşme çabası da ortaya çıkmıştır. Bu çaba, İslam'ı çağın gereksinimlerine uygun bir biçimde yeniden yorumlama ve yaşamın her alanında etkili kılma amacını taşır. Bu dönemde ortaya çıkan "İhya ve Reform hareketleri", İslam'ı yeniden yorumlayarak toplumsal ve siyasi hayata entegre etme çabalarıyla ön plana çıkmıştır. "İhya hareketleri", İslam'ın içerdiği manevi ve ahlaki değerleri yeniden canlandırma çabalarını ifade ederken "Reform hareketleri" ise İslam'ı modern dünyanın gereksinimlerine uygun hâle getirme amacını taşır. "İhya ve Reform hareketleri"nin yanında gazete ve dergilerin yaygınlaşması da İslamcılık hareketinin yayılmasında ve etkisini artırmasında önemli bir rol oynamıştır. Öyle ki bu yayın organları, İslami

düşüncenin yayılmasına, tartışılmasına ve yorumlanmasına olanak sağlamıştır. Diğer bir ifadeyle İslami değerleri savunan ve İslamcı düşüncenin yayılmasına katkı sağlayan gazete ve dergiler, geniş kitlelere seslerini duyurma imkânı sunmuş ve İslamcılık hareketinin yayılmasında önemli bir platform olmuştur. Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle de İslamcılık hareketi, İslam dünyasında etkili bir siyasi ve ideolojik güç hâline gelmiştir. İslamcılık, İslam'ı siyasi ve toplumsal alanda bir rehber olarak kabul edip İslam'ın güçlenmesi ve yeniden canlanması için bir platform sağlamıştır.

“Hem Türkiye’de hem de diğer bütün müslüman toplumlarda ortaya çıkan İslamcılık hareketleri Batı’da ortaya çıkan gelişmelerin sonucunda teşekkül etmiştir. Her ne kadar söz konusu hareketler farklı coğrafya ve tarihlerde ortaya çıkmış olsa bile birbirlerinden etkilenmiş ve bazende birbirleri için motivasyon kaynağı olmuşlardır.” (Durmuş, 2022: 21). Bunun yanında II. Meşrutiyet dönemi, Türkiye’de İslamcılığın yaygınlaşmasında önemli bir dönemeç olmuştur. II. Meşrutiyet’in ilanı, Osmanlı İmparatorluğu’nda siyasi ve toplumsal bir dönüşümü başlatmış ve bu dönemde İslamcılık hareketinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte özgürlüklerin genişlemesi, ifade özgürlüğünün artması ve toplumsal tartışmaların çoğalması, İslamcı düşüncenin daha geniş bir kitleye yayılmasına olanak sağlamıştır.

İslami söylemin II. Meşrutiyet Dönemi’ne gelindiğinde Mehmet Âkif Ersoy’la simgeleştiğini görürüz. Bu dönemde mecmuaların çoğalması ve mecmualarda İslamcı düşüncenin savunulması, İslamcılık hareketinin yayılmasında etkilidir. Özellikle İslamcı düşüncenin öncüleri ve savunucuları tarafından yayımlanan gazete ve dergiler, İslamcılığın fikirlerini topluma ulaştırmada önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Çıkarılan dergiler arasında *Beyanül Hak* (1908), *Sırât-ı Müstakîm / Sebîlürreşâd* (1908/1912), *Hikmet* (1910), *İslam Mecmuası* (1914) vardır. Özellikle *Sırât-ı Müstakîm* ve *Sebîlürreşâd* üzerinde durmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. 1908’de *Sırât-ı Müstakîm* adıyla yayın hayatına başlayan ve 1912’den sonra *Sebîlürreşâd* adıyla yayın hayatına devam eden derginin fikir babası, Mehmet Âkif Ersoy’dur. “İslâm âleminin uyanması ve yükselmesi için çalışmayı en mukaddes görev kabul” (Efe, 2009: 251) eden dergi, “bu amaçla İslâm ülkelerinin toplumsal hayatını yakından tanımak, onların birbirleriyle tanışmalarına vesile olmak istenmiştir. (...) üzerinde en çok durulan konular arasında, ‘İslâm dünyası niçin geriledi, müslümanlar nasıl kalkınabilir, İslâm terakkiye mâni midir, müslümanları birleştirmek için ne yapılabilir, ilimle İslâm arasında çatışma var mıdır, İslâm toplumunun ilerlemesi için gerekli usul ve esaslar nelerdir, kadın hakları, din-dünya, din-devlet ilişkisi ve bunlar etrafındaki problemler nasıl çözülebilir, İslâmiyet ile Batı medeniyeti birleştirilebilir mi, ictihad gerekli mi

değil mi' gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu temel problemler etrafında fikir bildiren yazarlar İslâm'ı anlatma biçiminin, dinî ilimlerin modern çağın gelişme ve ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda yeniden ele alınması gerektiği üzerinde durmuşlardır.” (Efe, 2009: 253). İslami fikrin oluşumunda büyük rol oynayan bu dergi, İslam fikrini yaymakla birlikte insan zihninde ve davranışında olan yanlış düşünceleri ve hurafeleri yıkma amacı da taşır.

1923-1960 yılları arasında İslami söylemden uzaklaşma görülür. Öyle ki bu yıllarda edebî eserlerde İslami söylem karşımıza pek çıkmamaktadır. Ancak 1940'lı yıllarda kentleşme ve sanayileşme, bireyin yalnızlığını artırır ve bu da İslami yönelimin tekrar baş göstermesine zemin hazırlar. Modernleşme hareketi ve küreselleşen dünya düzeni karşısında birçok sanatkar, İslami değerlere yönelir. 1960'a geldiğinde ise İslami söylem, büyümeye başlar. Diğer bir ifadeyle birçok edebî eserde karşılaştığımız İslamcılık ideolojisi ya da İslami söylem, Yeni Türk edebiyatında özellikle Mehmet Âkif Ersoy'la anılsa da “Türk edebiyatında 1960'lı yıllardan itibaren bir edebi anlayış olarak belirginleşen, 'İslâmî Edebiyat', 'İslâmcı Edebiyat', 'İslâmcı Akım', 'Müslüman Edebiyatı' veya 'Gelenekçi Edebiyat' şeklinde tanımlanan; tasavvuf ve klasik İslâm kültürü öğelerinin ilham verdiği bir duyarlılıkla ve modern tekniklerle ortaya konan edebi yapıtlar bulunmaktadır.” (Demir, 2022: 965). İslamcı şairler ve yazarlar sahneye çıkmakla birlikte bu doğrultuda birçok dergi de çıkarılır. 1940 ve 1970 yıllarında yayım hayatına başlayan dergiler arasında *Hareket* (1939), *Büyük Doğu* (1943), *Serdengeçti* (1947), *Diriliş* (1960) ve *Mavera* (1976) vardır. 1980'li yıllara geldiğinde ise İslamiyet, siyasi bir hüviyet kazanır. İslami söylem, yönelimin zirvesini yaşar. İslamcı şairler, Müslümanlara uygulanan zulme tepki olarak şiire sarılırlar (Taştan ve Şengül, 2017: 1893).

İslami şiirin temsilcileri arasında Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, İsmet Özel, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu isimleri sayılabilir. Türk edebiyatında İslami söylem, özellikle Mehmet Âkif Ersoy'un desteği ile kurulmuştur. Mehmet Âkif'ten sonra gelerek İslami şiiri güçlendiren ve birçok şairi etkileyen Necip Fazıl Kısakürek, Necip Fazıl'dan sonra İslami şiiri derinleştirerek çeşitlendiren Sezai Karakoç ve İsmet Özel, İslami şiire öncülük eden şairlerdir. Şiiri ilahî unsurları anlatmakla görevli bir araç olarak gören bu anlayışta tasavvufî unsurlar ve manevi haz yer alır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde İslami şiir, Mehmet Âkif Ersoy ile anılıp Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarına geldiğimizde Necip Fazıl Kısakürek ile zirveye ulaşır. 1960'lı yıllardan sonra ise bu söylem iki yola ayrılır: İçeride dönük İslami söylem ve dışarıya dönük İslami söylem. İlk yönelim maneviyata, tasavvufa, dinî değerlere içsel bir

eğilimdir. İslami şiiri tarih ve kültürle yorumlar. Bu yönelimin öncü ismi, Sezai Karakoç'tur. İkinci yönelim ise içsel üsluptan çok dışsal üsluba eğilimdir. Bu eğilimin temsilcisi ise Marksist görüşleri İslami bir çerçevede şiirlerine yansıtan İsmet Özel'dir. 1980'li yıllara gelindiğinde ise İslami edebiyat popülerliğini kazanır (Demir ve Erol, 2017: 134-139).

Doğu- Batı çatışmaları arasında kalan ve modernleşme hareketi sonucunda ortaya çıkan İslami edebiyat, Batılılaşma konusunda tepkisel olarak var olmuştur. İslam ahlakı çerçevesinde yeni bir toplum oluşturma gayesinin edebiyata yansıdığı İslami edebiyata göre toplumu ahlaki yozlaşmadan kurtaracak olan, İslam dini ve onun değerleridir. Zorluklar karşısında sabrı, tevekkülü ve maneviyata sarılmayı konu edinip yalnızlık duygusuna ve yozlaşmaya bir çare sunan İslami edebiyatta sanatkârlar, eserlerinde sosyal, toplumsal, ahlaki ya da dinî konuları İslami bir çerçevede ele alırlar. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin sanatkârlarından biri olan İbrahim Tenekeci de İslami edebiyat merkezinde eserler ortaya koyar. İlk şiir kitabı *Üç Köpük* 'ten son şiir kitabı *Tüm Zamanlar*'a kadar da edebî çizgisini korur. "Biz İslam'ı seçmedik. İslam bizi seçti Allah'ın lütfuna mazhar olduk. Bundan daha izzetli ve iffetli başka bir şey var mıdır? İslam, insanın ta kendisidir. Bu yüzden 'İslamiyet ve insaniyet' diyoruz. Bizim birinci işimiz İslam kalmaktır." (Tenekeci, 2020/Mart) sözleriyle İslam dinine olan bağlılığını dile getiren şair, bununla birlikte inancını eserlerine de yansıtır. İsmet Özel'den etkilenen şair;

- İsmet Özel'de kim? Mecliste vekil mi?
- Hayır; başbakan; şiir meclisinde!
- !... (Tenekeci, 1999: 41)

ifadelerinden de anlayabileceğimiz gibi İsmet Özel'i şiir meclisinin başbakanı olarak görür. Yani İsmet Özel'in İslami şiiri, Tenekeci'nin üslubuna katkı sağlar. Şiirlerinde aşk, yalnızlık, yaşama sevinci, geçmişe özlem, tabiat, ölüm, Allah, insan sevgisi gibi çeşitli konulara yer veren Tenekeci, bu konuları kendi deyimiyle "sözü yormadan ve Türkçenin sözünden çıkmadan ele alır."

2. HAYATI, SOSYAL VE PSİKOLOJİK DÜNYASI

2.1. Hayatı ve Sosyal Dünyası

2.1.1. Doğumu, Ailesi ve Çocukluğu

“Bize ferahlık veren, daima güzel şeyler hatırlatan, yanında kendimizi kıymetli hissettiğimiz, huzur bulduğumuz ve her şart altında güven duyduğumuz insanları daha çok sevmeliyiz. Onları kaybedemeyiz.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

1 Eylül 1970 tarihinde Kastamonu’ya bağlı Taşköprü ilçesinin Çiftkıran Köyü’nde doğan İbrahim Tenekeci, Ahmet Bey ve Huriye Hanım’ın dört kız çocuğundan sonra dünyaya gelen tek erkek çocuğudur. İsmi ile ilgili bir anısına “Hayatın en güzel ve en trajik yılları olan 20-30 yaş arasında yazdım o günlükleri. Sıfırdan yola çıkmış bir gencin, rüştünü ispatlayıncaya kadarki mücadelesi var günlüklerde. Belki de şiirlerimin perde arkası.” (Acar, 2019) ifadeleriyle tanıttığı ve *Üzgünlük* adını verdiği günlüğünün 24 Ağustos 1996 tarihli kısmında;

Sülalemizde erkek isimleri dönüşümlü olarak sürekli tekrarlanır. Mesela dedemin babasının ismi Abdullah’mış. Dedem ilk oğluna bu ismi koyuyor. Abdullah amcamın oğlu olunca da, oğluna dedemin ismi olan Mustafa’yı koyuyor. Şimdi Mustafa evlendi ve oğlu olunca ismi büyük ihtimal Abdullah olacak. Babam ise benim adıma İbrahim koyduğuna bin pişman. Köyde İbrahim adında tembel biri varmış ve ben aynen ona çekmişim (Tenekeci, 1999: 50)

cümleleriyle yer veren şair, “Tenekeci” soyadının nüfus memurları köye geldiğinde aileden birinin tenekeden su kabı yapmaya çalıştığının görülmesiyle verildiğini belirtir (Şimşek, 2019). Şairin, henüz üç aylıkken ailesinin Kastamonu’dan İstanbul-Kâğıthane’ye göç etmesiyle İstanbul’daki hayatı başlar. Çocukluk zamanlarına ait bazı anlardan ise şu sözlerle bahseder:

Fotoğraf albümümü karıştırdım ve çocukluğuma kadar dalıp gittim. Gecekonduumuzun önündeki fotoğrafım amma da masum. Henüz üç aylığım ve annemin kucağında galiba uyuyorum. Yine eski bir fotoğraf; beş yaşında kadarım, annem kolumdan tutup beni çekiyor ve ben kaçmaya çalışıyorum. Suratım beş karış. Ayağımda lastik ayakkabılar ve kareli bir kumaş pantolonum var. Hiçbirini hatırlamıyorum. Dikkat ettim de fotoğraflarımı hep annemle beraber çektimişim (Tenekeci, 1999: 24).

İlkokul ve ortaokul öğrenimini İstanbul'da tamamlar. Ancak lise eğitimini bırakmak durumunda kalır. Ömrü İstanbul'da geçmiş olsa da doğduğu toprak olan Kastamonu; edebiyata, özellikle şiire henüz okul yıllarında bağlanan şairin hem hayatında hem de edebî kimliğinde iz bırakır:

Kırk üç yıldır İstanbul'dayım. Fakat doğduğum topraklardan kopmadım. Yerlilik duygusunu, tabiat sevgisini ve insan sıcaklığını oradan aldım. Bu sizi, daha samimi, vefalı ve yere yakın kılıyor. Vefa demişken. O toprakları anlatan dokuz yüz dizelik bir şiir yazdım. Yayınlandığında yüküm biraz hafiflemiş oldu (Kastamonur, 2014).

Muhafazakâr bir aile ortamında yetişen İbrahim Tenekeci'nin yetişmesinde annesi Huriye Hanım'ın rolü büyüktür. Nitekim Huriye Hanım, çocuklarını gelenek ve göreneklerine bağlı bir şekilde büyütmeye çalışmıştır:

Annem, evin bereketi kaçmasın diye çırpınır durur, çocuk aklımıza bir sürü şey sokmaya çalışırdı. Bazen yüksek sesle, bazen de bir sır veriyormuş gibi sessizce, bizi daima uyarırdı. Dünyaya bu iş için gelmiş gibi bir hali vardı:
Yüzümüzü yıkamadan mutfağa girer veya sofraya oturursak, evin bereketi kaçar.
Küçük suyumuzu ayakta dökersek, evimize melekler girmezdi.
Yemeği sol elle yersek, yediklerimiz bize yaramazdı.
Suyu sol elle içersek, aziz olmazdı. Şifa da.
Yemeği önümüzden yemezsek, tadını alamazdık.
Yemeğe başlamadan önce besmele çekmezsek, karnımız hiç doymazdı.
Tabağımızda yemek bırakırsak ya da bir parça ekmek, bütün bunlar arkamızdan ağlardı.
Eve ayakkabılarımızla girersek sokağın bütün kirini eve getirmiş olurduk. Tabii şeytanı da.
Namazlarımızı kılmazsak başımızdan musibet eksik olmazdı.
Yalan söyler ya da hırsızlık yaparsak Allah bize çok kızardı.
Evde hep böyle şeyler konuşulur ve tembihlenirdi. Bütün bu uyarıların bize ne kadar kıymetli bir altyapı kazandırdığını çok sonradan fark ettim. Buna karşılık, Sünni olduğumu Aleviler sayesinde öğrenmiş bir insandım. Orucu, namazı ve bütün incelikleri biliyor, fakat Sünni olduğumu bilmiyordum. Mesela bazı görgü kurallarının İslâm'a aykırı olduğunu daha o yaşlarda keşfetmiştim. Yemeğin sol elle yenmesi gibi..
Şimdi aynı şeyleri, hanımla birlikte çocuklarımıza uyguluyoruz (Altınışık, 2009).

Tenekeci'nin sözlerinden de anlaşılacağı üzere anne Huriye Hanım, çocuklarını ahlaki ve dinî açıdan iyi bireyler olarak yetiştirmeye çalışmıştır. Yüz yıkamadan sofraya oturulduğunda evin bereketinin kaçacağı, sol elle yenilen yemeklerin ya da içilen suyun yararlı olmayacağı, ayakta yenilen yemeklerden tat alınmayacağı, yemek yemeden önce besmele çekilmediğinde doyulmayacağı, ayakkabılarla girilen evin kötü enerjile dolacağı, namazların aksatılmasının musibetlere sebep olacağı gibi birçok kuralla büyüyen şairin yaşam biçimi ve düşünce yapısı çocukluğunda öğrendikleri doğrultusunda şekillenmiştir. Dinî ve ahlaki hususları, çoğunlukla annesinden öğrenen Tenekeci'nin tabiata olan sevgisini şekillendiren ise

Askerliğimi bitirince babam gözümde daha bir küçülmüştü. Ama (çok sonradan) anladım ki küçülen babam değil bendim. Babam ki, bizi büyütmek için çift vardiya çalışmış bir

adamdı. O benim babamdı, ama ben ona iyi bir evlat olamadım. Beş kızdan sonra doğmanın, o adakların sevincini yaşatamadım. Şimdi emekli oldu, ama hâlâ çalışıyor. Yaşı elli olmasına rağmen gece bekçiliği yapıyor, hem de günde ondört saat. Şimdi ben gecenin bu saatinde bu satırları yazarken o bir başına; o koskoca beton ve demir yığını fabrikayı bekliyor.
Canım babacığım (Tenekeci, 1999: 20)

sözleriyle tanıttığı babası Ahmet Bey'dir:

Babam beni ormanlara getirirdi. Otları tanıtırdu. Bu ot yenir şu ot yenmez (...) derdi. Kışın meyve bahçelerine götürürdü. Ağacı gövdesinden tanı, yaprağından herkes tanırdı. Gövdelerinde bu kiraz bu vişne diye tanıtırdu. Şimdi gençler şiir yazıyorlar ama kiraz ve vişneyi ayırt edemiyorlar (Paşalı, 2012).

Tabiata olan merakının mayasında olduğunu belirten İbrahim Tenekeci için babası Ahmet Bey'in özel gayreti, onun doğayı anlamasına katkı sağlamıştır. İstanbul'da büyüyen ama köyde doğan şairin hem kendisi hem de kardeşleri tabiatla iç içedir:

Biz beş kardeşle tabiatla iç içeyiz. Ama benim küçük kardeşim İstanbul'da doğdu böcek görünce çılgın atıyor. Belki kardeşim de köyde doğmuş olsaydı bizim gibi tabiata meraklı olurdu. Babam beni İstanbul'un dağına ormanlarına götürürdü. Kışın meyve bahçelerine getirirdi. Bu ağaç ne ağacı, bil sana harçlık vereceğim diye ödüllü sorular sorardı. Onun neden böyle yaptığını şimdi anlıyorum (Kılıçarslan, 2014).

Çocukluğunda babasının dağlara, ormanlara ya da meyve bahçelerine götürüp ağaçları tanıttığı Ahmet Bey, böylelikle tabiat sevgisini çocuklarına da aşılır. Yapraktan ve meyveden ağacı herkesin tanıyacağını ama ağacın gövdesinden o ağacı herkesin tanıyamayacağını ifade eden Tenekeci'ye göre insan da bir nevi böyledir. Öyle ki insanı da yapraklı veya meyveli, yani iyi gününde herkes bilip severken ağaçlar gibi yapraklarını döktüğü ve bahara çıkıp çıkmayacağını belli olmadığı zor zamanında onun yanında olan kişi sayısı sınırlıdır. Babasının çocukluk yıllarında tabiat üzerinden hayat dersi verdiğini belirten şair, o yıllarda bir yıl dedesinin yanında köyde kalır. Dedesi Mustafa Bey'le olan anısını "Keleş ateşe attım. Dedem hemen yanıma geldi elini ateşin içine koyup çıkardı ve bana kızdı. Bunların canını sen mi verdin ki yakıyorsun demişti. Bu olay aslında bana merhameti öğretmiştir. Ama o zaman çocuktuk anlamıyorduk. Zamanla anlamıştım." (Kılıçarslan, 2014) sözleriyle veren şairin babası ve dedesi tabiat noktasında şaire kılavuzluk etmişlerdir.

Tenekeci'nin hem mizacını hem de tabiata olan merakını, büyük oranda çocukluk zamanlarında ailesinden aldığı terbiye oluşturmuştur. Diğer bir ifadeyle onun mizacını şekillendiren en büyük etken, aile yapısıdır. Zira şair, gelenek ve görenekleri annesinden, tabiat sevgisini babasından, merhamet duygusunu da dedesinden

kazanmıştır. Bir röportajında “şairin hayatının şiire dâhil olduğunu” (Şimşek, 2019) belirten ve kuvvetli bir aile bağı olan şairin aile hayatı da şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda doğduğu köyü ve aile yapısını, şiirlerine yansıtan şairin özellikle *Tüm Zamanlar* şiir kitabı, otobiyografik özellikler taşımaktadır ve şairin aile hayatı hakkında bilgi vermektedir. Kitabın son kısmında şiirde geçen bazı ifadeler ve kişiler hakkındaki bilgiler, “Dipnotlar” başlığı altında verilmektedir. Tenekeci, kitabın “Başlamadan” ismini taşıyan kısmında bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Birazdan okuyacağımız metinde, önce Kastamonu ili Taşköprü ilçesine bağlı yoksul bir dağ köyünü, sonra da bu köyden bir aileyi, ailemi, anlatıyorum. Metin boyunca, şiirselliğin ve derinliğin ara sıra kaybolduğu yerler var. Bunun farkındayım. Unutmayalım ki bu metin, sanat kaygısından ziyade, mesuliyet duygusuyla kaleme alındı. Derinlik, öncelikli olarak, anlatılan insanların kendisindedir (Tenekeci, 2022a: 8).

Şair, dedesi Mustafa Bey’in metanetli biri olduğunu, yoksulluk içinde yaşadığını “Abdullah Oğlu Mustafa” şiirinin;

Yanık Mustafa derler dedeme
Sesi çok güzeldi, içli türküler
Diyor ki babam, yalnız bir kere
Ağladığımı gördüm, öküzlür
Ağlamış kalmış, çöküp de yere
Öküzlürün çalındığı o gece.
Yeleği vardı, kendisi yoktu.
Böyle anlatıyor annem dedemi.
Yelek yamadan ibaret yani.
Anlatamaz şairler bile
Yoksulluğu bundan iyi (Tenekeci, 2022a: 46)

mısralarına yansıtırken babası Ahmet Bey’in küçük yaşta annesini kaybettiğini, zor şartlarda büyüdüğünü ve bunun sert bir mizaca sahip olmasına yol açtığını da “Mustafa Oğlu Ahmet” şiirinin;

Annesi öldüğünde babam
Beş aylıkmiş daha, yoksulluk zamanı.
Çevre köylerden bile kadınlar
Gelip emzirmişler babamı,
Dokuz Analı’dır bu yüzden adı.
Bir yara gibi Elife Ninem
Ailenin içinde kanayıp durmuş
Elif demiş babam, kızlarından birine
Öyle yaptım ben de.
O uzun/ Annesiz geceleri çocukluğunun.
Sertti mizacı demek ki bundan
Severken acemiydi, şimdi de öyle
Bekçi oldu, sonradan (Tenekeci, 2022a: 53)

mısralarına yansıtılmıştır. 1970 yılında yoksul bir ailede dünyaya gelen şair ve ailesini, dönemin şartları etkilemiştir. Şiirlerine kaynaklık eden aile hayatını, büyüme sürecini ve zor şartları röportajlarında da belirtmektedir:

Birinci Dünya Savaşı'nda bizim aileden bütün erkekler askere alındı, geride sadece dört yaşındaki dedem kaldı. Koca ailede kırk bir kadın ve sadece dört yaşında bir çocuk kaldı. Evleri yanmış çok zorlu süreçlerden geçmişlerdir. Babam doğduğunda annesi ölmüş. O zamanlar doktor falan yoktu neden öldüğü bilinmemiş. Babam zahmetli büyüdüğü için bu çocuktan hayır gelmez demişler. Köydeki kadınlar babamı emzirmişler. Hatta babama dokuz analı derlermiş. Süt annesi o kadar çokmuş ki evlilik yaşına gelince babam kız bulamamış. Çünkü adayların çoğu süt kardeşi çıkmış. Babam 1954 yılında İstanbul'a gelip çalışmıştır. Yirmi dört saatin yirmi üç saatini çalışmıştır. Savaş zamanında kaybettiğimiz topraklarımızı tek tek geri almıştır (Paşalı, 2012).

İbrahim Tenekeci, geleneksel Türk aile yapısına sahip bir ailede büyüüp yetişir. Şairin anlatımlarından yola çıkarak çocukların ahlaki yönünü geliştiren anne, çocuklarını seven ancak bunu belli etmeyen baba, öğütleri ile yol gösteren ve hayatın tüm zorluklarına karşı iman sabrı ile durulması gerektiğini vurgulayan dede ve nineden oluşan bir aile portresinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Çocukluğu aile bireyleri tarafından verilen nasihatlerle geçen Tenekeci, çocukluk döneminde pul koleksiyonuna da meraklıdır:

İlk pulumu henüz on iki yaşındayken almışım. Kendi paramla üstelik. Bir başıma PTT şubesine gitmiş, memur ağabeye selam vermiş ve postaneden sevinçle çıkmıştım. 17 Temmuz 1982. Beş parçalık Anadolu Dağları serisi. Fakat pul defterim yok. Pulları kitapların arasında muhafaza ediyorum. Düşünmeye işte buradan başlıyorum. Vitrine koşan çocuk, beni otuz beş yıl öncesine götürdü (Tenekeci, 2017).

Çocukluk zamanlarındaki pul koleksiyonu oluşturma merakı, ilerleyen zamanlarda imzalı kitaplara, fotoğraflara, mektuplara veya belgelere ilgiye dönüşecektir. "Ahmet Haşim, 'Benim ömrüm bir ateşti' demiş ya; ben de 'Benim ömrüm bir çocuktur' diyorum." (Altınışık, 2009) sözleriyle çocukluğu hayatın her döneminde ağırladığını vurgulayan şair, çocukluğu yüksek bir mertebeye taşır. Öyle ki çocukluk zamanları ile diğer dönemleri birbirinden ayırarak bu durumu şiire ve düzyazıya benzetir: "Çocukluk insanın şiir halidir; diğer dönemleri ise düzyazı." (URL-2, 2023). Zira şair için çocukluk, şiir gibi yoğun ve gizliliğini koruyan bir dönemdir.

2.1.2. Öğrenim Hayatı

“Dikkatin rikkatle, iyiliğin güzellikle, bilginin incelikle, aklın ahlakla tamamlanması, tahkim edilmesi gerekiyor. Ahlaktan yoksun bir akıl, yalnız sahibine değil, başkalarına da ciddi zararlar verir, veriyor.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

Öğrenim hayatıyla ilgili bilgiler kısıtlı olsa da doğumundan kısa bir süre sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a göç eden İbrahim Tenekeci'nin öğrenim hayatının İstanbul'da şekillendiğini söyleyebiliriz. İlkokul ve ortaokul eğitimini İstanbul'da tamamlayan şair, çeşitli sebeplerden ötürü lise eğitimini yarıda bırakır. Eğitimini yarıda bırakmasına rağmen edebiyatla ilişkisini hiçbir zaman kesmez. Okuma ve yazma serüvenini kendi çabasıyla devam ettirerek hem öğrenim sürecini ilerletir hem de edebiyat dünyasında yer edinir.

2.1.3. Aile Hayatı, Yakın Arkadaşları ve Hastalığı

“Sevdiklerimizi sakınır, onları korumak isteriz. İnsanın sevdiğine özen göstermesi, üstüne titremesi, onu ayrı tutması güzel ve kıymetli bir şeydir.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

Öğrenim hayatıyla ilgili bilgilerin sınırlı olması gibi aile hayatı ile ilgili bilgilerin de kısıtlı olduğu İbrahim Tenekeci'nin “Ben dört kızdan sonra doğmuşum. Benim de dört kızdan sonra bir oğlum oldu. Bu durum bizim ailede hep böyle.” (Paşalı, 2012) sözlerinden anlaşılacağı üzere evli ve dört kız, bir erkek olmak üzere beş çocuğunun olduğu görülmektedir. Yoksul bir ailede dünyaya gelen Tenekeci'nin bu yaşamı, gençlik yıllarında da devam eder. *Üzgünlük* adını verdiği günlükten öğreniriz ki yaşadığı maddi sıkıntılar ve sürekli iş değiştirmesi, evliliğinin ilk yıllarında eşler arası iletişimi de olumsuz anlamda etkilemiştir. 8 Şubat 1995 tarihli günlüğünde yer alan “Tartıştık. Emsallerim araba alıyormuş, iş kuruyormuş. Ben ise tavuklarla, kuşlarla (bildircin) otlarla (kır çiçekleri) uğraşıyormuşum. Ona ‘*Anla beni Mona Roza ben bir deliyim.*’ demek istedim.” (Tenekeci, 1999: 31) sözlerinden ya da 4 Eylül 1995 tarihli günlüğüne yazdığı;

Yine tartıştık. O'na, “*Ben sana gül bahçesi vadetmedim*” deyince bir an durdu ve durmasıyla ağlamaya başlaması bir oldu.

İş aradım, şiirime birkaç dize ekledim, Apo'yu damada yendim ve akşam eve elimde üç ekme ile bir paket turşuyla döndüm.
Her sabah gazetede ki iş ilanları umutla açılıyor ve her kelime, cümle dikkatlice taranıyor; bir takım notlar, telefon numaraları alınıyor ve yine fiyaskoyla sonuçlanacak bir takım girişimlerde bulunuluyor (Tenekeci, 1999: 38)

İfadelerinden Tenekeci'nin yirmi beş yaş zamanlarının da yoksullukla ve işsizlikle geçtiğini anlayabiliriz. 2 Aralık 1995 tarihli bir diğer günlüğünde ise şu ifadelere yer verir:

Çevremdekilerin beni ayıplamasını doğal karşıyorum. Kadınlar bir şeyler konuşuyorlar ve ben gelince susuyorlar. Tavuklara ayırdığım vaktin yarısını aileme ayırsam mutlu olurmuşum. İbrahim böyle değilmiş, askerden sonra değişmiş. O kadar iş değiştiriyor ki sigortası bile yok. Ne yapacak ihtiyarlayınca? İnsan içine inmez oldu, geceleri nereye gidiyor böyle bir başına?
Güzel komşularım, ben gelince sussanız bile bütün konuştuklarınızı biliyorum (Tenekeci, 1999: 42).

Eşiyle ve çocuklarıyla ilgili ayrıntılı bilgi sahibi olamadığımız şairin, bazı şiirlerinde ve röportajlarında çocuklarının isimleriyle karşılaşmaktayız:

Bir yara gibi Elife Ninem
Aileni içinde kanayıp durmuş,
Elif demiş babam, kızlarından birine
Öyle yaptım, ben de (Tenekeci, 2022a: 53).

İyi bir baba olduğunu iddia etmeyen fakat eşinin iyi bir anne olduğunu belirten şair, anne ve baba olarak her şeyden önce “İslam kalmak ve bu emaneti, çocuklarına sağ salim teslim etmek” şeklinde iki vazifelerinin olduğunu ifade eder:

Bir baba olarak, evvela bunun peşindeyim. Can-ı gönülden isterim ki, evlatlarımın vatana, millete, devlete, dine ve diyanete hizmetleri dokunsun, faydaları olsun. Çocuk büyütmenin benim için en eğlenceli tarafı, her biri için ayrı, kişiye özel ninniler yazmam oldu. Dört kızdan sonra doğan Mehmet Vefa için yazdığım ninnilerden birini söyleyeyim: 'Benim yavrum bir tane / Ablası da dört tane. Eeee eeee // Ben yavrumu severim / Yavrum da beni sevsin. Eeee eeee.' Böyle. Yine, evlatlarıma, yaşayan kıymetli edebiyatçılardan birer-ikişer kitap imzalatıyorum. Hatıra olarak kalsınlar (Sönmezşık, 2013).

İslam dinine, vatanına ve milletine bağlı evlatlar yetiştirme amacı taşıyan İbrahim Tenekeci, aynı zamanda çocuklarına imzalı kitap vererek onların edebiyata ve kitaplara bağlılığını da artırmayı hedefler:

Bugüne kadar dört ev değiştirdik. Her daim, evin en güzel, en ferah, en manzaralı odası, çalışma odamız oldu. Kütüphane, masa vs. Çocuklarım derslerine bu odada çalıştılar, kitaplarını bu odada okudular. Dolayısıyla, daima bir kültür ortamının içinde oldular. Onları yazma değil, okuma noktasında yönlendirmeye çalışıyorum. Buna rağmen, çocuklardan iki tanesi şiir demeye başladı bile (Altınışık, 2009).

Okuyup yazmaya önem veren bir baba olarak karşımıza çıkan İbrahim Tenekeci, çocuklarını büyütürken edebiyata yönlendirmiştir ve onlara okuma alışkanlığı kazandırmak için evlerinin dizaynını dahi bu şekilde ayarlamıştır. Bununla birlikte çocuklarının şiiere önem vermeleri de şairi mutlu etmiştir.

Çocuklarının şiiir yazmaları hususunda onların “(...) içindeki hevesi uyandırmaya çalıştığını” belirten ve bu konuda titiz olan şair, “Bir babanın bırakabileceği en kıymetli miras, güzel ahlaktır, helal lokmadır, haysiyetli bir hayattır. Maddi olarak söylersem, emek mahsulü bir kütüphanem var, adil bir şekilde paylaşımlarını ve kitapların hakkını vermelerini isterim.” (Sönmezışık, 2013) sözlerinden de anlaşılacağı üzere güzel ahlak ve helal lokma dışında evlatlarına miras olarak kitaplarını bırakmaktadır. Çocuklarına ve eşine değer veren biri olan Tenekeci, geleneksel aile yapısını sürdürmeye çalıştığını belirtir. Aynı şekilde yapay dünyaya karşı doğal olana yönelerek şehir hayatı yaşamalarına rağmen köyle bağlarını koparmamıştır:

Ahmet Haşim, “Benim ömrüm bir ateşi” demiş ya; ben de “Benim ömrüm bir çocuğu” diyorum. Buna rağmen, benden iyi bir baba çıkmamış olabilir. Fakat hanımım çok iyi bir annedir. Şunu da söylemeden geçemeyeceğim: Biz hâlâ eski usulleri devam ettiren bir aileyiz. Köyden düzenli olarak yiyecek şeyler gelir. Daha düne kadar, çıramız bile köyden geliyordu (Altınışık, 2009).

Gelenek ve göreneklerine bağlı, edebiyat ve şiiirle iç içe olan, doğayı ve doğal olanı tercih eden bir aile hayatına sahip olan Tenekeci, eşine ve çocuklarına bağlılığıyla da dikkat çeker. İbrahim Tenekeci, ailesine olduğu kadar dostlarına da bağlıdır. Bu dostlarından biri de İbrahim Kalın’dır. İbrahim Kalın’ın yakın arkadaşlarından biri olduğunu hem günlüklerinden hem de paylaşımlarından çıkarabiliriz. Örneğin 15 Eylül 1996 tarihli günlüğünde Kalın’a;

İbrahim Kalın’dan mektup. Amerika damgalı bu ilk mektubun içinde neler yok ki? Mona Roza, tavuk, ördek ve koyun resimleri ve dosya kağıtlarına sığmayan bir muhabbet. İbrahim şöyle diyor: “kaderde senin şairane ukalalıklarını özlemek de varmış.” Ona demiştim. (Tenekeci, 1999: 51)

sözleriyle yer verir.

Şekil 1. “Dost her zaman taze olan demektir.” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Kalın ile¹

11 Haziran 1997 tarihli günlüğünde ise hastalığına şahit oluruz. Kalp sıkışması ile hastaneye gittiğini öğrendiğimiz İbrahim Tenekeci için bu tarih, kurtulması seneler sürececek bir rahatsızlığın da başlangıcıdır: “Ömrünün baharında ağır bir hastalık yaşadı İbrahim. 49 kiloya kadar düştüğü günler oldu; bir deri bir kemik. Verem dediler. Hastane odaları... Çok çalışılan, tırmalanan günlerin, uykusuz gecelerin birikimiydi ‘Üz-günlük’.” (Acar, 2019).

¹ Fotoğraf, İbrahim Tenekeci’nin resmî sosyal medya hesabından alınmıştır. Bakınız: <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>, 2022.

2.2. Psikolojik Dünyası ve Bazı Özellikleri

“Kısımsım sesimi lambayı kısar gibi
İçine kapanık bir taşım şimdi”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2021a: 10)

“Genellikle sakinim. Fakat işler yoluna gitmediği veya bir işi hakkıyla yapamadığım zaman, geçimsiz ve kavgacı biri olabiliyorum. Haksızlığa uğrayınca da sesim yükselebiliyor.” (Altınışık, 2009) sözleriyle genel olarak sakin bir mizaca sahip olduğunu ancak yer yer sert bir mizaca bürünebildiğini dile getiren İbrahim Tenekeci, özellikle haksızlık karşısında ses tonunu yükselttiğini belirtir. Bununla birlikte sevip saydığı insanların yanında kendini güvende hissettiğini ve yayınlanan fotoğrafların çoğunun dost meclislerinde çekilmesinin onu sakin ve munis gördüğünü de sözlerine ekler.

Şekil 2. “İnsan insana anlatamaz derdini/Denedin, olmadı, değil mi?” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Tenekeci²

Yalnızlığı seçen şairler arasında yer alan şair; genelde edebiyata, özelde şiire olan bağlılığından yalnız kalmayı tercih ettiğini şu sözlerle açıklamaktadır:

² Fotoğraf, İbrahim Tenekeci'nin resmî sosyal medya hesabından alınmıştır. Bakınız: <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>, 2022.

Evvela şunu söyleyeyim: Bu dünyada, aşk kelimesinin karşısına bir şey yazacaksam; edebiyata olan bağlılığımı ve tutkumu yazarım. Sadece bu gerekçe bile, insanın yalnız kalmasına veya bir başına olmasına yetiyor. Şu kadar zamandır şiirle yapmaya çalıştığım şey, bu dünyada bir tanıdık bulabilmektir. Peki, bulabildim mi? Hayır. Yok (URL-18, 2022).

Birçok dergi ve gazetede görev alan Tenekeci, özellikle dergi çıkarmanın psikolojik ve sosyolojik zorluğuna da değinmektedir. Bu bağlamda iş hayatında karşılaştığı zorluklar ve haksızlıklar, şairin psikolojik dünyasında bir yıkım yaratmıştır. Birçok kişi, kurum ve konuya olan inancının derinden sarsıldığını, hatta yıkıldığını belirten şaire göre “işimiz yürüsün de nasıl yürürse yürüsün zihniyeti, beraberinde ahlaki yozlaşmayı getirir; bu kirlenmeden de az ya da çok herkes payına düşeni alır:

Yakın arkadaşlarım bilir; süreçle ilgili tahminlerimin hepsi tuttu. Lakin haklı çıkmanın gururunu değil, üzüntüsünü yaşıyorum. Elimden gelen tek şey ise, bu yangından veya sağanaktan kaçıp şiire sığınmak...

Çok şükür, bizim davamız hiçbir zaman kuru ekmek davası olmadı. Son bir yılda, birden fazla gazeteden yazarlık ve editörlük teklifi aldım. Bu teklifler, sadece beni kapsadığı için, kabul etmedim. Yarı yolda çok bırakıldım, fakat hiçbir arkadaşımı yolda bırakmadım. Bilirim ki, arkadaşını geride bırakmak, bedeninin afetlerinden biridir. Bilirim ki, firavun bile yol arkadaşlarına sahip çıkmıştır.

Allah, bana bazı yetenekler vermiş olabilir. Fakat derdimi anlatacak, yani kendimi ifade edecek yeteneğim hiçbir zaman olmadı. Sadece şu: Herkesin büyüklüğü köyüne göredir. Ve ben, kendi köyümde, kötü biri olarak anılmak istemem. Bana “kötü şair” diyebilirler, fakat “kötü insandı” demesinler (Genç, 2012).

Tüm bu zorluklardan ve ahlaki yozlaşmadan kaçıp şiire sığınan şair, psikolojik dünyasını her zaman iyiye yöneltmiştir. Şair kimliğinden çok, insani kimliğe önem veren Tenekeci, her zaman iyi insan olma gayreti içindedir. “Dünyanın geçici bir yer olduğunu biliyorum ve elimden geldiği kadarıyla, buna göre yaşamaya çalışıyorum. Benim için vasat şair, başarısız yazar, geçimsiz editör desinler, fakat kötü bir insandı demesinler. Evvela bunun peşindeyim.” (Sönmezşık, 2013) sözleriyle dünyanın faniliğine değinen ve yaşamını da bu bilinçle sürdüren şair; iyi, güzel ve doğal olana hayranlık beslemiştir. Bu yüzden de mümkün mertebe ölümü hatırlayarak toprağa yakın bir hayat yaşamaya gayret eder:

Kasaya değil de kapiya yakın olmak gibi bir şey bu. Beton soğuktur, toprak sıcak. Toprakla aramız açıldıkça, maalesef, insanî olanla da aramız açılıyor. Toprak insanın aslıdır. Toprakta uzaklaştıkça, aslımızdan da uzaklaşmış oluyoruz. Şehirlilerin daha soğuk ve merhametsiz olmasının bir nedeni de belki budur. Bu yüzden, bazen, dergi toplantılarını bile köylerde, dağlarda yapıyoruz (Sönmezşık, 2013).

Tabiatı Allah’ın sanatı olarak görüp bu sanata hayranlık duyan İbrahim Tenekeci, bu bağlamda arkadaşları ile birlikte dağlara, ormanlara gidip doğada vakit geçirmeyi

sever. Şehrin kalabalığından kurtulup doğada kalben ve zihnen dinlenmeye geçer. Diğer bir ifadeyle şehirde hem kalben hem de zihnen yorulduğunu hisseden Tenekeci, ruhunu dinlendirmek ve temizlemek için dağlara ya da ormanlara sığınır. “Sınanmış dostluklar” ifadesiyle tanımladığı gezi ekibi ile çadır ve uyku tulumu kullanmadan, sadece ateş yakarak dağlarda sabahlamayı sevdiğini öğrendiğimiz şair, böylelikle gökyüzü, kekik kokuları ve kendi anlatımıyla “mis gibi rüzgâr” ile iç içe olur (Sönmezşık, 2013). Tabiata, özellikle çiçeklere olan merakını belirten şairin bunun yanında geçmiş yıllara ait yarım kalmış kitapları tamamlamak ve bu konuyla ilgili mektup veya fotoğraf bularak bu işlerle ilgilenmek de ruhunu dinlendirmektedir:

Evet, hobi olarak ilgilendiğim bazı şeyler var. Koleksiyonlarımı ve çiçek merakımı saymazsak, mesela Türk edebiyatında bazı dönemlerin kitaplarını tamamlamaya çalışıyorum. Bir de konuyla ilgili mektup, fotoğraf falan bulursam, ne ala. Böyle şeyler, beni ziyadesiyle dinlendiriyor. Bir yere kaçma, kafayı dinleme ihtiyacı hissedersen, hemen odama sığınırım (Altınışık, 2009).

Şekil 3. “İnsan insanın evvela gönlüne muhtaçtır.” notuyla paylaştığı fotoğrafta İbrahim Tenekeci³

³ Fotoğraf, İbrahim Tenekeci'nin resmî sosyal medya hesabından alınmıştır. Bakınız: <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>, 2022.

“Dünyanın işleri ikiye ayrılıyor gibi: Yalan dünyanın yanlış işleri ve yalan dünyanın doğru işleri. Kitaplarla olan ilişki, bana göre, ‘doğru işler’ bölümüne giriyor. Özellikle nadir ve imzalı kitaplar beni çok sevindiriyor.” (Sönmezşık, 2013) diyen şair; imzalı kitaplara, fotoğraflara, mektuplara veya belgelere ilgi duyar. Bir kütüphaneden ya da koleksiyondan kitap seçmek şaire göre iki şeyi de beraberinde getirir: ekonomik yıkım ve güzel zamanlar. Kitapların yanı sıra, fotoğraflar, belgeler, mektuplar ve müsveddeler de ilgisini çeker fakat bunları göstermek ve teşhir etmek, mizacına uygun bir şey değildir.

Sakin ve kırılgan bir yapıya sahip olduğu görülen İbrahim Tenekeci, haksızlığa uğradığında ise sesini yükseltebilen ve haksızlık karşısında susup boyun eğmeyen bir kişiliğe sahiptir. Ancak ruh dünyası her ne olursa olsun üslubunu koruduğu ve sözün gücüne inandığı görülmektedir. Bunun dışında kitaplar, koleksiyonlar, eski yazılar, mektuplar, belgeler ve tabiat, şairin psikolojik dünyasına iyi gelmektedir. Özellikle ruhunu dinlendirmek için çalışma odasına çekilmesi veya tabiatın derinliklerine inmesi şairin kalabalıklardan uzak durduğunu ve yalnızlığı sevdiğini de göstermektedir.

3. SANAT VE EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

3.1. Sanat ve Edebiyat

“Sanat, insanın evvela kendini arama çabasıdır.
Bulmak yahut varmak değil, yolda olmak kıymetlidir.
Yol bizi terbiye eder.
Derinlik ve olgunluk kazandırır.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

Sanatın özünü, insanın kendini arama çabası olarak nitelendiren İbrahim Tenekeci'ye göre bu arayışta önemli olan bulmak veya varmak değil, yolda olmak ve arayışı sürdürmektir. Nitekim sanat yolculuğu, insanın ruhunu terbiye eder ve onu dinlendirir. İnsana derinlik ve olgunluk kazandırır. Şair için sanat, arayış kadar bir kaçıştır da. Hayatın zorluğundan, insanın kabalığı ve zamanın yıkıcılığından kaçıp sanata sığınan şaire; bazen bir resim, bazen bir şiir, bazen de bir müzik sığınaktır. Çünkü sanat, tüm olumsuzluğa karşı insana dayanma gücü verir (URL-28, 2023).

Edebiyatı uzun soluklu bir yürüyüş şeklinde tanımlayan Tenekeci, bu yürüyüşte heybede hem dert hem de dirayet bulunduğuna inanır. Önemli olan bu yolculukta pes etmemektir. İnsanı ve ruhunu besleyerek ona derinlik ve incelik kazandıran edebiyat, hayatı ve insanı anlamamız için bize yardım eder. Bununla birlikte bir şairin edebiyat dünyasında kendine mahsus bir güzergâh belirlemesi gerektiğinin de altını çizer. Edebiyatta güzergâhını ya da yerini bulamayan kimse, emeğinin karşılığını da tam manasıyla alamaz. “Şiir yetenek işidir. Bu biraz doğuştan gelen bir şey. Binlerce şiir kitabı okusanız, okuluna da gitseniz, yine bir şey çıkmayabilir.” (Acar, 2019) diyerek edebiyatta, özellikle şiirde yeteneğin önemli olduğunu fakat yeteneğin yanında çalışmanın da önem arz ettiğini belirten Tenekeci için edebiyat, gençlik hevesinden çıkıp kültüre dönüşmelidir:

Genç şair, hem şiirini geliştirmeli, hem yazı yazmasını öğrenmelidir. Bugün ortak kabul gören şairlerin tamamına yakını, aynı zamanda iyi birer yazardır. Bu şairlerin külliyatlarında nesir kitapları ciddi bir yekûn tutmaktadır. Aynı durum, öykücüler için de geçerlidir.

Gençlik, coşkuyu da yanında getiriyor. Bazen “neşeli körlük” diyebileceğimiz bir ruh hali oluşuyor. Kırıcı ve kıyıcı olabiliyoruz. Oysa emeğe ve esere hürmet etmek, büyüklerin izzetini korumak gerekiyor. Allah ömür verirse her çocuk büyüyecek, her genç yaşlanacaktır. Kendi adıma, daima ‘meziyet ve şahsiyet’ diyorum. Asıl kıymetli olan, sanatımızla beraber bir şahsiyet olarak temayüz etmemizdir.

Nasıl konuşuyorsak öyle şiir yazmalıyız. Yirmisinde var yok, fakat altmış yaşındaki bir insan gibi yazıyor. Bunun doğru olmadığını söylemeliyim. Bir eseri büyük yapan başlıca özellik, dönemi, çağını, yani kendini yansıtmadır (URL-31, 2022).

Tenekeci'ye göre evlilik ve ekonomik bağımsızlığın kazanılması gibi insan hayatının kırılma noktaları vardır. Kimi şairin bu esnada önceliği değişir. Şiir, geri planda kalır. Ömür boyu şiirde kalmak, gerçekten de maharet ve dirayet isteyen bir uğraştır. İstikrarlı şekilde vasat metinler yazmış olsanız dahi bir müddet sonra çevrenizde bir hale oluşuyor. Vasatın kötü bir şey olmadığını, ortalamayı tutturmak anlamına geldiğini ifade eden şair için maddiyat, şiirin ve vefanın hasmıdır. Aynı zamanda yetenek, genç bir şairin hem işini kolaylaştırdığından dostu hem de düşmanıdır. Sadece yeteneğe güvenip işçilik kısmının ihmal edilmesi kısa süre içinde şiiri kaybetmeye götürür. “Kimi kardeşlerimiz şiiri her şeyin üstünde tutuyor. Ona bir kutsiyet veriyor. Gençlik yıllarımda ben de biraz böyleydim. Sonra şunu anladım: Yazdıklarımız kutsal metin değildir. Velew ki öyle olsun. İnsanoğluna indirilen kitap sayısı nedir ve kaç tanesi eksiksiz bir biçimde günümüze ulaşmıştır?” (URL-31, 2022) diyen şair, yolun başındaki her şair adayı gibi gençlik yıllarında şiirin tarifini arayıp durduğunu söyler ve ekler: “Kendince bu tarifi veren de oldu. Fakat o tarife göre yazdığım şiirler bana değil ona benzeyecekti. Çünkü bu onun şiir yazma tarifiydi. Galiba bir filmde karşıma çıktı: ‘Önce bütün yolları öğren, sonra kendi yolunu bul.’ Her genç şair, usta olabilmek için kendi tarifini, kendi yolunu bulmak zorundadır.” (URL-31, 2022).

Şiirin esasında gençlik işi olduğunu düşünen İbrahim Tenekeci; genç şairlerin gereksiz meşgalelerden sakınıp kendilerini koruması, dedikodu ve üzüntü kaynağı olan ortamlardan uzak durması ve tüm güçleriyle sanatlarına yoğunlaşması gerektiğine inanır. Ayrıca kalan boş vakitlerinde de kapalı mekânlara girmek yerine tabiata çıkmalarını, müzelere gitmelerini ve farklı meslek grubundan insanlarla arkadaşlık etmelerini önerir. Çünkü ona göre bu, dinlendirici bir şeydir (URL-31, 2022). Edebî eserler ve dergiler görmeden büyüyen gençlerin olduğunu ifade eden Tenekeci, bu durumdan mustarıptır. Bu tür eksikliğin edebiyata olumsuz yansımaları olur. Ancak tüm bu olumsuzluğa rağmen yetenekli gençler de vardır. Onları büyük bir dikkat ve rikkatle takip eden Tenekeci, gençlere öğütlerde bulunur. Bununla birlikte edebiyatı “tutunulacak dal” yerine “dikilecek fidan” olarak görenlere katılmaktadır: “Ayakta kalan edebiyatçıların, edebiyatı tutunacak dal olarak değil, dikilecek fidan olarak gördüklerini biliyorum. Malum: tutduğumuz dal kırılırsa uçuruma yuvarlanırsınız, fakat diktiğimiz fidan kurursa, yenisini dikeriz.” (URL-24, 2022).

Şiir ile duygu, bir bütündür. Fakat duyguyla bir yere kadar gidilebilir. Köklü ve sağlam bir şiir yazabilmek, tarihten coğrafyaya kadar geniş bilgi birikimine ihtiyaç duyar. Bununla birlikte edebiyat ve kötülük, kimi zaman beraber ilerler. İnsan, bunlara maruz kaldıkça kaleme ve kelama daha sıkı sarılmalıdır. Çünkü iyi bir şiir kadar tesirli cevap yoktur (URL-31, 2022).

Edebiyatı bir yolculuğa benzeten şair;

Edebiyat uzun soluklu ve yorucu bir yolculuktur. Gençlik çağlarından, bir grup arkadaşla birlikte yola koyulursunuz. Zaman içinde bazı isimler birkaç adım öne çıkar. Kiminin ise dikkati dağılır, önceliği değişir, gücü yetmez. Kimi kendine mahsus bir dünya kürara, kimi mevcut hayatın bir parçası olur. Dostluk ve oturmaşlık işte burada başlıyor. Arkadaşımızın başarısına sevinmeli, onun nasibini kıskanmamalıyız. Geride kalmanın acısıyla hareket edenler, güzel bir yere varamazlar. Sonrası genellikle pişmanlık oluyor. Keşkeler çoğalıyor. Edebiyat, yolculuktur. Bu yol, insanı kendine getirir. Getirmiyorsa eğer, sorun var demektir (Tenekeci, 2018/Ocak)

sözleriyle edebiyatın insanı terbiye etmesi gerektiğine inanır. “edebiyat esasında düşmanlık işidir” diyen Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bu sözünde doğruluk payı olduğunu belirtmekle birlikte böyle düşünenlerden olmadığını da ifade eden şair için edebiyat; yetenek, işçilik ve istikrarın yanında dostluk ahlâkı, kardeşlik hukuku ve vefa duygusudur. “Edebiyat önemlidir ama her şey demek değildir. Bu dünyada, bir insanın kalbini kırmak, gönlünü üzme için nasıl bir gerekçe bulunabilir? Değer mi? Sadece bir şeyler yazmıyoruz, aynı zamanda şahit yazıyoruz. Bunu unutmayalım.” (Tenekeci, 2018/Ocak) diyerek edebiyatı her şeyin üstüne koyanların bazen onun altında kalabildiklerini söyler:

Hatırlatmakta fayda var: Yazdıklarımızın hiçbiri kutsal metin kapsamına girmiyor. İnsan işi nihayetinde. Olur veya olmaz. Dokunur yahut dokunmaz.

Yeri gelmişken söyleyeyim: Arkadaşlarımın yalnızca yazdıklarıyla ilgilenmek, bana pek insanî gelmiyor. Nasılsın, iyi misin? Bir derdin, ihtiyacın var mı? Bu soruları birbirimize daha sık sormalıyız (Tenekeci, 2018/Ocak).

Hayatının önemli bir parçası olan edebiyata tutkuyla bağlı olduğunu “Aşk kelimesinin karşısına bir şey yazacaksam; edebiyata olan bağlılığımı ve tutkumu yazarım.” (URL-18, 2022) cümleleriyle dile getiren şair, edebiyatın hakikati açıklayıp doğruları yansıtmasının gerekli olduğunu düşünür. Çünkü edebiyat, tıpkı bir ayna gibi gerçeği yansıtmalıdır: “Gençken, şiire ‘kuşkulu gerçek olarak’ bakardım. Bugün ise ‘gerçeğin ta kendisi’ olarak görüyorum onu. Gerçek ise şu: Hepimiz bir garip yolcuyuz!” (Acar, 2012). Bu bağlamda şair, toplumu ve iç dünyasını harmanlayarak eserine gerçekliği yansıtır. Edebiyata dava gözüyle bakan (Genç, 2012) Tenekeci’nin şiirinde düşünce ön plandadır. Nitekim Tenekeci, şiir ve düşüncüyü birbirinde ayırmaz

bir bütün olarak görür. Çünkü şiir, insanı teenniye davet eder. Ağır ve tedbirli olmamızı tembihlerken dünyanın yıkıcılığı ve insanın yoruculuğuna karşı bizi korur. Sanılanın aksine daha dayanıklı hâle getirir. Sadece dikkat değil, rikkat sahibi de yapar. Kalbimizi onarır, çalıştırır, terbiye eder, olgunluk ve ongunluk kazandırır, uyandırır ve tetikte olmamızı sağlar. İçimizdeki mülkiyet duygusunu kıırarak dünyaya düşkünlüğü az çok önler: “Zengin şair pek göremezsiniz. Huzur nedir? Allah’a itimat etmek. Ondan başkasına tenezzül etmemek, insanların ve imkânların karşısında eğilip bükülmemek. Biraz böyle.” (Tenekeci, 2015/Nisan). Zira şiir; madde değil, manadır. Maddiyat, insan hayatını sığlaştırır. Ayrıca dünyevi hedefler, kişisel ihtiraslar veya ikbal avcılığı, bizi dünyalı yapar. Oysa dokunduğu hayatları anlamlı kılarak derinleştiren şair, “ben öteliyim” diyebilendir. Hakiki şiir, hakikatle birliktedir:

Kıymetli büyüklerimizden M. Fatih Andı, kapanış konuşmasında, “söz neye yarar, dert olmayınca” dizesini hatırlattıktan sonra şunu söyledi: “Büyük şiir, sırtımı bir derde yaslayan şiirdir.”

Buradan devam edersek, büyük şiir; tarihle, kültürle, coğrafyayla, millet hayatıyla beraber ilerler. Mesuliyet ve mensubiyet hissiyle. Bütün bunlar, bizi daha şuurlu kılar. Bilmenin yükünden şikâyetçi olmayız.

Şiir, dua, çocuk ve iyilik gibi, temizlik koluna mensuptur. Kendi adıma, hep temiz ve aziz olanın, öyle kalmaya gayret edenin şiirini yazmaya çalıştım. Olmuştur, olmamıştır, o ayrı.

Yine, en sahici dostlukların edebiyat üzerinden kurulduğuna şahitlik ettim. Şiir olmasaydı, bunca güzel insanla nasıl karşılaşacak, birbirimizi ne şekilde bulacaktık? Konuşma sırasında, Suriyeli hanım şair, “evim şiirlerimde yaşıyor” dedi. Şiir işte böyledir. Hem umut, hem kuvvet verir.

Bütün bu yazdıklarımız, elbette iyi şiirler / şairler için geçerli. Şahsi görüşlerim, tecrübelerim (Tenekeci, 2015/Nisan).

Genelde edebiyatın, özelde şiirin yanında dergiciliğin de zor ve tehlikeli bir iş olduğunu, aynı zamanda büyük sorumluluklar getirdiğini düşünen İbrahim Tenekeci, dergi çıkarmanın cesaret istediğini de sözlerine ekler:

Dergicilikte ısrar etmek, kabul etmek gerekir ki, meşakkatli ve tehlikeli bir iştir. “Dergin mi var, derdin var” sözü boşuna söylenmemiş. Pekâlâ dergi çıkarmaz, merkez dergilerde en iyi şekilde çalışmalarımızı yayınlatabilirdik. Ama dediğim gibi, bunun peşinde değiliz. Dergi çıkarmak ile çıkarmamak arasında yürekli olmak veya olmamak kadar büyük fark vardır (Genç, 2012).

Muhitin önemli olduğunu belirten Tenekeci’ye göre insan, doğduğu ve yaşadığı yerin kılığını, kıyafetini veya hususiyetlerini nasıl alıyorsa edebiyatta da bu, böyledir. Dolayısıyla şair için sanat çevresi de önem arz etmektedir: “Ben mesela, Dergâh yerine Türk Edebiyatı’nda yetişseydim, bugün Nurettin Topçu yerine aklıma Ahmet Kabaklı gelecekti.” (Haberler.com, 2013). Görüldüğü üzere Tenekeci için bir sanatkârın içinde bulunduğu muhit, onun edebiyat hayatını ve edebî düşüncelerini de şekillendirmektedir.

3.2. Dil

“Rakam maddiyatı, harf maneviyatı temsil eder. Rakam dünya, harf âlemdir.
Rakamlar kafamızı, harfler kalbimizi çalıştırır.
Harflerin âlemine giren bir insan bir daha asla eskisi gibi olamaz.
Ağaçların kendi aralarında konuştuğunu duyar. Taşların da bir içi olduğunu anlar.
Dağların dilini kavrar. Yaratıcının bütün renk ve seslerini ruhunda hisseder.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

Edebiyatın bel kemiği ve sanatkârın duygu ve düşünce dünyasını aktarma aracı olan dil, edebiyatta önemli bir unsurdur. “Dilimiz, yürüyüş ve mücadele esnasında şekillenmiş. Bu yüzden olsa gerek, hareketlidir, çok katlıdır. Sözgelimi, alışmak kelimesinin bir anlamı da tutuşmaktır. Düzlüğe ‘yazı’ demişiz.” (Tenekeci, 2013/Ekim) diyen İbrahim Tenekeci, Türklük gibi Türkçenin de birleştirici bir özelliği olduğunu ifade eder.

Şiirlerini yazarken yalın bir dil tercih eden İbrahim Tenekeci, şiirlerinde kelimeleri titizlikle kullanır. Bunu yaparken de Türkçeye özen gösterir. Nitekim şair, Türkçeye önem verdiğinden “Türkçenin sözünden çıkmayan şair” (Tenekeci, 2020d: 7) olarak tanınır. Öyle ki “Sultan Kuşları” başlıklı şiirindeki;

Güzel bir yağmurun sesinden gidiyoruz
Şiire ömrünü veren Türkçemiz
Bizimle beraber yürür tertemiz,
Çalışmış terlemiş ve temiz kalmış
Büyümüş büyötmüş, helal lokmayla
Bereket budur, inanıyoruz (Tenekeci, 2020b: 41)

dizeleriyle Türkçenin zengin bir dil olduğunu ve Türkçeye önem verdiğini belirtir. Böylesine zengin bir dilin de hor görülmemesi gerektiğine inanır fakat şaire göre Türkçeyi hor görmek, yıkıcı alışkanlıklarımızdan biridir. Bu noktada da bir yazısında İlhan Berk örneğini verir:

İlhan Berk, 1956 yılında, Rimbaud’nun nesrini överken şöyle diyor: “Rimbaud’nun nesrini çok düşündüğüm oldu. Denedim de. Ama sarmadı pek. Neden mi? Önce dilimiz yetersiz. Bu dille ne yapılır hiç bilmem. Doğrusu, bu haliyle bizim bu dille bir şey yapılmaz. Bunu bozmak, yeniden yaratmak gerek, çıkar yol bu bence. Batı dillerinin güçlü yapılarını örnek alarak bu dili yeniden yapmalı. İler tutar yönü yok çünkü bu dilin.” (Elyazılarına Vuruyor Güneş, Tan Yayınları, 1983, sayfa 36.)

Namuslu eleştirmenlerimizden Fethi Naci, okuduğumuz bu satırlardan otuz bir yıl sonra, “İlhan Berk Mucizesi” başlıklı bir yazı kaleme alıyor. Örnekleriyle birlikte. İşte o yazının son paragrafı: “Yadsınamaz bir gerçek: İlhan Berk ünlü bir şair. Bir gerçek daha: İlhan Berk anadilini bilmiyor. Ve sonuç: İlhan Berk, yeryüzünün hiçbir ülkesinde göremeyeceğimiz bir mucizeyi gerçekleştirmiş, anadilini öğrenmeden ünlü bir şair olabilmiştir!” (Şiir Yazıları, İyi Şeyler Yayıncılık, 1997, sayfa 71.)

İddiasından vurulmak, galiba böyle bir şey. Ve vardığımız yer: Dilimizi bilmek, kendimizi bilmektir (Tenekeci, 2013/Ekim).

Türkçe üzerine düşünürken ya da yazarken işin mesuliyet kısmının da unutulmaması gerektiğini ifade eden şair için dilin hayatı, milletin hayatıdır ve söz, medeniyettir. Aynı zamanda bir kelime, bir işlemde çok daha fazlasıdır:

Tanpınar, Yunus Emre'yi şöyle anlatıyor: 'Oğuz Türkçesi'nin tecrübesizliğine rağmen o ne sağlam yürüyüştür ve ne keskin hayallerle konuşur.' (Beş Şehir, Dergâh Yayınları, 1999, sayfa 149)

Yunus Emre, Anadolu'nun en zor zamanında yaşamış ve söylemiştir. Moğol istilası ve büyük kıtlık. Her kelimesi, tarihtir, tarihimizdir.

İşte bu dilin, bu tarihin, üzerimizde hakkı ve hatırı vardır. Kelimelerimizi seçerken, evvela bunu gözetmeliyiz (Tenekeci, 2013/Ekim).

Tenekeci için üslup, edebiyatçının karakteri ve parmak izidir. Çünkü üslup olmadan sanat olmaz. Üslubunu bulamamış ya da oluşturamamış biri, "ve diğerleri" olarak kalır. Üslupsuzluk da bir üslup olmasına karşın bir işe yaramaz. Sadece yazdıklarımızdan oluşan veya oradan çıkarılan bir şey olmayan üslubun ayrılmaz parçaları arasında duruş ve yaşayış da vardır. Dolayısıyla "üslup sahibi bir yazar" ifadesi, yalnızca yazılanları kapsamaz. Kısaca üslup, "meziyet ve şahsiyet"tir:

Nurullah Ataç'a göre, "sanatçının ta kendisidir." (Karalama Defteri, Hür Yayınları, Ocak 1962, Sayfa 59)

(...)

Hüseyin Kazım Kadri, "dostlarınızdan bir vefasızlık görürseniz, onları sakın kırmayın; üslup ile geri çekilin" der. Bir de dize: "Bir çiçeğin açarkenki üslubu."

Bu iki alıntıdan anladığım, üslubun, kibarlık, nezaket, zarafet, incelik gibi anlamlara da geldiğidir. Yani sadece "yazma şekli" veya "yaklaşım biçimi" değildir (Tenekeci, 2013/Nisan).

Üslup sahibi bir yazar, şair veya eleştirmen, emeğe hürmet eder, kıyıcı olmaz ve insanları kırarak ilerlemez. Bir olumsuzluğa, yetersizliğe işaret edecekse bunu, rencide etmeden, insafli ve merhametli bir şekilde yapar. Bu nedenle hiçbir isme ve metne, açık aramak için yaklaşmaz. "Eşyayı dahi incitme" nasihatini her daim aklında olduğundan itirazını bağırarak yapmaz: "Elbette eksiklikler, yanlışlıklar ve başka şeyler söylenecektir, söylenmelidir. Yetersize yeterli demek, ahlaklı bir davranış biçimi olmasa gerek. Fakat bunu yaparken, açık bulmanın sevinciyle karşımızdakini mahcup etmemeli, önyargılı olmamalı, her daim iyi niyetimizi korumalıyız." (Tenekeci, 2013/Nisan) diyen şaire göre kötü bir üslup, en basit hakikatlerin bile haznını zorlaştırır.

Şiirinde duygu yüklü dizeleri yalın bir dille kaleme alan Tenekeci, "(...) şair, en büyük dil işçisidir. Şiirin hakkını vermek, aynı zamanda dilin de hakkını vermektir."

(Tenekeci, 2013/Mayıs) sözleriyle şairin dile önem vermesi gerektiğini vurgular. “Bir kelimenin başına gelebilecek en kötü şey, o kelimenin şiirde eskimesidir.” (Tenekeci, 2013/Mayıs) diyen şaire göre yalnızlık, hüznün, sevda, gül, bülbül gibi kelimeleri ya hiç kullanmamalıyız ya da mevcut anlamları yıkarak yeni bir yorumla kullanmalıyız. Çok kullanılan fakat asla eskimeyecek olan kelimeleri ise diğerleriyle karıştırmamak gerekir. Örneğin yağmur, ırmak veya toprak asla eskimez. Başlı başına şiir olan kelimeleri kullanırken de en azından mevcut şiirselliği korumak ve o şiirselliğin altına düşmemek gerekir. Kelimelerle ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğer hususun; fayton deyince Ece Ayhan, balkon deyince Sezai Karakoç, gümrak deyince İsmet Özel, çile deyince Necip Fazıl, beyaz deyince Ziya Osman Saba, kar deyince Ahmet Muhip, zaman deyince Ahmet Hamdi Tanpınar’ın akla gelmesi gibi bazı kelimelerin bazı şairlerin mülkiyetine girmiş olması olduğunu ifade eder. Tenekeci için bunlar, tehlikeli kelimelerdir ve kullanan kişiyi/şairi ezabilir. Bu noktada, ortaya bir fark koyulması gerektiğini belirtir ve ekler: “Mesela Sezai Karakoç, ‘balkon’ kelimesini mimari anlamda ve ölüm üzerinden kullanmıştı. Balkonun biz de kullandık. Fakat ideolojik olarak. ‘Avlumuz vardı, çok uzaktık balkona / Büyük farktı bu, düşmanla aramızda’ derken, hem balkonun bize Hıristiyan Batı’dan geldiğini, hem de mahremiyete bir saldırı olduğunu söylemiş olduk.” (Tenekeci, 2013/Mayıs). Tenekeci’nin kelimelerle ilgili dikkat ettiği bir diğer husus da bazı kelimelerin ikinci ve üçüncü anlamlarının, birincisinden daha kuvvetli ve çarpıcı olmasıdır: “Örneğin ‘alışmak’ kelimesinin bir diğer anlamı da tutuşmaktır. Yine, ‘okumak’, davet etmek anlamına da gelir. Bu durum, bir imkân olarak şairin karşısında durmaktadır.” (Tenekeci, 2013/Mayıs). Her kelimenin, insanlar gibi kendine has bir karakteri ve sesi olduğuna inanan şaire göre kimi kelimenin sesi şiire müsaittir, kimininki değildir. Beş-altı açık heceden oluşan bir kelime, şiirde kullanıldığında ritim düşer ve nesre yaklaşılır. İşte bu noktada aruzun imkânları şairin aklında olmalıdır. Ritmi daima canlı tutmak için iki ve üç hecelik kelimeleri tercih ettiğini söyleyen İbrahim Tenekeci için bir şiire uygun kelimeyi seçebilmek önemlidir:

Uygun kelimeyi tercih etmenin ne kadar hayati bir mesele olduğunu göstermek için bir örnek verelim: Osman Numan Baranus’un 1990 tarihli Alaza Kesen Yürek kitabı, Gelenler şiiriyle başlar. Şiirin ilk üç dizesi şöyledir: “Ulu cami dendi mi, usa / Bir bedesten gelir, havuzlu / Havuz olsa da, olmasa da.”

Baranus’un şiirine iyi bir giriş yaptığını söyleyebiliriz. Fakat “usa” kelimesinin yanlış bir tercih olduğunu da görmekte zorlanmayız. Bugün için “usa”, Amerika’dan başka bir şeyi çağrıştırmamaktadır. Onun yerine “akıl” kelimesini tercih etseydi, daha kıymetli bir iş yapmış olurdu: “Ulu cami dendi mi, akla / Bir bedesten gelir, havuzlu / Havuz olsa da, olmasa da.”

Cemal Süreya, “şiir geldi, kelimeye dayandı” derken, birçok şeyle beraber, bu durumu da kastediyor olabilir. Tabi böyle bir iddiada bulunurken, dizinin önemini yok sayıyor değildir (Tenekeci, 2013/Mayıs).

“Bugün için, ‘şiiir geldi, harflere dayandı’ diyebiliriz. Böyle dersek, kelimeleri hafife almış olmayız. Hele dizeyi, asla.” (Tenekeci, 2013/Mayıs) diyen İbrahim Tenekeci, her şey gibi sözün ve şiirin daima ilerlediğini düşünür. Aynı zamanda şaire göre kelime seçimi ve harf tercihlerinden yola çıkılarak lirik ve epik şiirin ses ve eda meselesi de konuşulabilir:

Macar dilbilimci İvan Fonagy, harfleri “ses” olarak gruplara ayırır. T, K ve R sesleri sert / saldırgan; L ve M sesleri ise yumuşak seslerdir. Yazara göre; İ aydınlık, U karanlık, R erkeksi, L kadınsıdır. Buna göre değerlendirecek olursak, sözgelimi “sevgili” kelimesinin, İ ve L harflerinden dolayı aydınlık ve kadınsı olduğunu söyleyebiliriz. “Şiiir”in de, İ ve R harflerinden dolayı aydınlık ve erkeksi.

Mesela “Şu adam ne şanssız, işte karısı” dersek, “karı” kelimesindeki K ve R harfleri, dizeyi oldukça sert ve saldırgan yapar. Karı kelimesinin yerine “hanım” kelimesini tercih edersek, anlamı da, sesi de yumuşatmış oluruz: “Şu adam ne şanssız, işte hanımı.”

Ece Ayhan, Bir Fotoğrafın Arabı başlıklı üç bölümlük şiirinde, (Bakışsız Bir Kedi Kara, De Yayınları, Mayıs 1965) her “bölüm”ü U harfiyle bitirir: “Lekesi gibi U”, “Gibi U” ve sadece “U”.

U harfi, ilk bakışta bir oyun veya anlamsız bir şeymiş gibi görünebilir. Ama değil. Ece Ayhan, kanaatimce, karanlığı daha da pekiştirmek, belirgin hale getirmek için böyle bir finali tercih etmiştir (Tenekeci, 2013/Mayıs).

Bir şairin şiirin hakkını vermesi için dilin de hakkını vermesi gerektiğini belirten İbrahim Tenekeci, şairin en büyük dil işçisi olduğuna inanır.

4. SANAT HAYATI

4.1. Edebiyatla ve Şiirle İlgilenmeye Başlaması

“Yazı yazgıdan gelir.
Yazıyı kader olarak görmeyenlerin yazdıkları fazla uzağa gidemez.
Zamana karşı dayanıklı da değildir.
Yazı serüveni ancak bir gençlik hevesi olarak kalır. Çünkü edebiyat, uzun soluklu bir yürüyüştür.
Hem dert hem dirayet ister.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

İbrahim Tenekeci'nin sanatçı kişiliğinin oluşmasında ve sanat hayatına atılmasında ailesinin ve çevresinin dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle babasının ve dedesinin ifadeleri veya yaşam tarzları, şairin edebiyatla ilgilenmesine katkı sağlamıştır. Küçük yaşlarda kitaplarla haşır neşir olan Tenekeci, edebiyatla çocukluk yıllarında ilgilenmeye başlamıştır. İstanbul'un Kâğıthane ilçesine bağlı bir ilkokulun beşinci sınıfını okumaktayken sınıf öğretmeni tarafından şiir yazması istenir ve “kedi” üzerine bir şiir yazar. Öğretmeni şiiri başarılı bulur ancak şaşkınlığından bu şiiri onun yazdığına inanamaz. Bunun üzerine “soba” kelimesini verir ve tekrar bir şiir yazmasını ister. Fakat bu şiir, kedi şiirine nazaran daha zayıf olur. Tenekeci, öğretmenin göstermiş olduğu olumsuz tepkiyi mizacı gereği tatlı bir hatıra olarak anlatmaktadır. Bu olumsuz tepkiye rağmen şiirle ilgilenmeye devam etmiştir. Küçük yaşlarda şiire ilgi duyduğu görülen şair, ilkokul sıralarındaki ilk şiir tecrübelerinden “tatlı bir hatıra” olarak bahseder:

İlkokul beşinci sınıftayken, öğretmenimiz herkese bir kelime verip “bunların şiirini yazın” demişti. Bana kedi düştü. Oturdum, yazdım. Şiirimi okuyan öğretmen “bunu sen yazmış olamazsın” dedi ve yeni bir kelime daha verdi: Soba. Soba başlıklı şiirim, kediye nazaran daha zayıf olmuştu. Sobayı okudu ve “gördün mü, bak” diyerek, bana imalı bir bakış fırlattı. O an, kötü bir şey yapmışım gibi çok utandım. Tabii bunlar, tatlı bir hatıradan başka bir şey değil (Altınışık, 2009).

İlkokul yıllarında şiir yazmaya başlayan ve çocukluk yıllarında Karacaoğlan'ın tüm şiirlerini okuduğunu belirten (Acar, 2020) Tenekeci'nin yazdığı ilk şiiri, 1988'de *Hedef 2000* adlı mahallî bir gazetede yayımlanır. Daha sonraki süreçte ise *Millî Gazete*'nin “sizden gelenler” isimli köşesinde şiir ve yazılar yayımlansa da Tenekeci'yi edebiyat çevrelerine tanıtan şiiri, 1995'te *Kardelen* dergisinde yayımlanan “Sandal”

isimli şiiRIDIR. *Kardelen* dışında *Ayraç*, *Dergâh*, *Derkenar*, *Düş Çınarı*, *Edebiyat Ortamı*, *Edebi Pankart*, *Endülüs*, *İkinci Yağmuru*, *İtibar*, *Kardelen*, *Kaşgar*, *Kırklar*, *Merdiven*, *Özülke*, *Türk Edebiyatı* gibi birçok mecmuada yazar (Yalçın, 2010: 1008).

Şekil 4. “Beni almadan gidiyor ömrüm.” notuyla paylaştığı gençlik dönemlerine ait fotoğrafta İbrahim Tenekeci⁴

Şiir yazmayı ciddi bir iş olarak gören İbrahim Tenekeci için şiir, tutkudur. Şiir tutkusundan ve *Dergâh* mecmuasında Mustafa Kutlu ile tanışmasından şöyle bahseder:

Dergâh dergisine şiirler gönderiyordum. O şiirlerden birkaç tanesi yayımlandı. Sonra bir adım daha attım ve derginin yazıhanesine gittim, Mustafa Kutlu hocamızla tanıştım. Kısa bir sohbetin sonunda üç şiir kitabı verdi bana. “Bunlarla ilgili yazı yazalım” dedi. Bir ay içinde masasının üstüne yazıları bıraktım. Okudu, beğendi ve hepsini yayınladı. O tarihten itibaren şiirlerime daha sık yer vermeye başladı. Çünkü yazı da yazabildiğimi, yani meseleyi ciddiye aldığımı, şiir tutkumun bir gençlik hevesi olmadığını görmüştü (Tenekeci, 2019/Temmuz).

⁴ Fotoğraf, İbrahim Tenekeci'nin resmî sosyal medya hesabından alınmıştır. Bakınız: <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>, 2022.

Eline geçen her şeyi okumaya hevesli bir kişiliğe sahip olan şair, on dört yaşında Karacaoğlan'ın bütün şiirlerini okuduğunu, bununla beraber Yunus Emre ile İsmet Özel arasında üçüncü bir yol açmak istediğini belirtmektedir (Acar, 2020). Şairin sürekli kitap olarak bol okuması, *Üzgünlük* ismini verdiği günlüklerinde de zaman zaman kendine yer bulur. 1994 yılına ait kimi anlarını şu sözlerle dile getirir:

23 OCAK-KAĞITHANE

Cahit Zarifoğlu'nu daha yakından tanımak için beş adet kitabını aldım. Yoğun bir okuma eylemine girmem gerekiyor. Hangisinden başlasam diye düşünmüyorum çünkü başladım bile. O'nun için –Kendi dünyasıyla nikahlı biri- tanımını kullanmak sanırım şimdiden erken olmaz.

Cemil Meriç'in Jurnal'ine ise param yetmedi.

(...)

20 ŞUBAT-BEYOĞLU

Bu parasız ve işsiz zamanımda olunca paramı yine kitaba yatırdım: Gide, Sartre ve Camus. İşte yeni arkadaşlarım. Herhalde bir hafta oyalarlar beni. Sonrası yine yalnızlık.

Kısa gezintimde ise İstanbul'un artık bir yabancıyı olduğumu keşfettim (Tenekeci, 1999: 18-19).

Bu okumalar, şairin edebî kabiliyetinin güçlenmesini sağlar. Küçük yaşlarda şiirle ilgilenen ve şiire her daim önem veren İbrahim Tenekeci; şiire başladığı ilk ay yüze yakın şiir yazdığını ve bu şiirleri, kendi deyimiyle, “sevimsiz bir mektup eşliğinde” kitap olarak basılması için bir dergiye gönderdiğinden söz eder ve ekler: “Şimdi düşünüyorum da ne kadar aptalmışım. Şöyle diyor Goethe: ‘Bizim en mutlu olduğumuz anlar, Tanrı'nın bizi sevimli bir deliliğin içine sürüklediği anlardır.’ Evet, öyle bir şeydi.” (Tenekeci, 1999: 53-54). Yirmi beş yıldır şiir yazdığını ve yirmi iki yıla yakın bir zamandır da şiir yayımladığını ve yürürken cebinde, yatarken başucunda sürekli kâğıt kalem olduğunu belirten şair, “Her gün mutlaka üç, bazen dört-beş saat şiir çalışırım. İyi bir şiirsel hava yakaladığım zamanlarda işe bile gitmem. Şiirin dışındaki her şeyi ek iş olarak görüyorum.” (Altınışık, 2009) diyerek şiirin sözünden çıkmadığını ve şiir dışındaki her şeyi ek iş olarak gördüğünü gözler önüne serer. İlk şiirlerini ilkokul yıllarında yazan Tenekeci, aklına gelenleri cebinde taşıdığı not defterine yazar. Ağırlıklı olarak bireysel ve metafizik konular üzerine şiirler kaleme alan şairin toplumsal şiirler yazdığı da görülmektedir. *Üç Köpük* isimli ilk şiir kitabını 1997 yılında 27 yaşında iken yayımlar. Eser, yirmi iki şiir ve kırk altı sayfadan oluşur. Hüzün ve naif duyguların ağır bastığı kitap, şairin ilk ve en kısa şiir kitabıdır (Dağ, 2018: 14). 1998 yılında *Peltek Vaiz* isimli ikinci şiir kitabı basılır. On sekiz şiirden oluşan kitaba ilk şiir kitabında olduğu gibi hüzünlü bir eda hâkimdir. 2000 yılında *Güzellik Uykusu* adını taşıdığı ve yirmi dokuz şiirden oluşan kitapta şair, ilk iki şiir kitabında olduğu gibi naif ve hüznünü devam ettirmiştir. Ancak buna ek olarak huzursuzluk içerisinde insanın hayat karşısında

itirazlarını kaleme almıştır (Şimşek, 2019). İbrahim Tenekeci'nin dördüncü şiir kitabı olan *Giderken Söylenmiştir*, 2004 yılında yayımlanır. Ağır bir hastalığa yakalanan ve bu hastalığın verdiği duyguyla birlikte ölüme yer verdiği kitapta, dünyada olmanın rahatsız edici ruh hâli yoğun bir şekilde işlenmiştir. Bu bağlamda kitap, Tenekeci'nin diğer kitaplarına nazaran duygusal yoğunluğu ağır basan bir kitaptır.

Türkiye Yazarlar Birliği tarafından “En İyi Şiir Ödülü”ne layık görülen şairin beşinci şiir kitabı olan *Ağır Misafir*, 2008 yılında yayımlanmıştır. Mehmet Yılmaz “İbrahim Tenekeci Şiirinde Dünyayı Görmeden Ölmek” isimli yazısında *Ağır Misafir* şiir kitabıyla ilgili şunları dile getirmiştir:

(...) ironi düzeyi yüksek, dünya ve içindekilerle alay eden ve dudağının kenarıyla gülen bir ötelinin notlarından oluşur. (...) Hakiki güzelliğin düzenini bozan dünya sevgisi insanların benliğini esir alırken her şeyin menfaat ve çıkar ilişkisine dönüştüğü kent hayatı kalbin saflığını kirleten bir mahiyet kazanır. Bu yüzden Tenekeci, *Ağır Misafir*’de diğer eserlerine göre daha yoğun bir istekle tabiata sığınır (Yılmaz, 2017: 89).

2012 yılında yayımlanan *Kimsenin Kalbi* adlı altıncı şiir kitabında anlam kapalılığı göze çarpmaktadır. 2016 yılında yayımlanan *Görmeden Ölmek* isimli yedinci şiir kitabı için Özlem Albayrak şu ifadelerle yer vermiştir:

İbrahim Tenekeci'nin yeni şiir kitabını okuyorum bir süredir; *Görmeden Ölmek*'i. Okuyorum da değil aslında; gidip gelip dizelerin üstünde dolaşıyorum, birinden havalanıp ötekine konuyorum ve her seferinde hepsini çok seviyorum. O dizeler ki kimi zaman kaderden, bazen ölümden bahsediyor; yeri geliyor ciddi bir kapitalizm eleştirisine dönüşüp sanayileşmeyi ele alıyor, modernizmi, giderek yükselmiş binaları, o binalar arasında sıkışıp kalmış ve mutsuz olmuş yorgun insanları anıyor (Albayrak, 2017).

İbrahim Tenekeci'nin *Sözü Yormadan* isimli kitabı, şairin sekizinci şiir kitabıdır:

Seçme bir şiir kitabına bu ismi vermek şairin bilinç ve hassasiyetini gösteriyor her şeyden önce. Şairdeki incelik Türkçeyi rahatlatan bir anlatım tercihini doğuruyor. Temiz ve duru ifade, titiz kelime işçiliği, dikkat ve özen İbrahim Tenekeci'nin şiirini oluşturuyor. (...) *Sözü Yormadan* İbrahim Tenekeci'nin otuz yıllık deneyim ve tecrübenin şiirini kurarak ortaya koyduğu, emek mahsulü bir eserdir (Kaplan, 2023).

Şairin dokuzuncu şiir kitabı olan, hüznün ve sitem duygusunun ağır bastığı *Belki Başka Zaman*'a egemen olan bu duygusal hâl, aslında birbirine zıt iki dünyanın karşı karşıya gelmesinden kaynaklanır. Öyle ki bu kitabında “biri şiir öznesinin dünyası, diğeri ise ‘onların dünyası’ ya da ‘sırt çevrilen dünya’ olmak üzere iki zıt dünya vardır.” (Karaca, 2022: 45). Tenekeci'nin son şiir kitabı ise 2022'de yayımlanan *Tüm Zamanlar*'dır. “Başlamadan” başlığı altında;

Benim için “vefa makamı” sayılabilecek bu metni, elli yaşından sonra kaleme almayı düşünüyordum. Fakat ne olur ne olmaz diyerek, bu düşüncemi on sene erkene aldım. (...) Birazdan okuyacağınız metinde, önce Kastamonu ili Taşköprü ilçesine bağlı yoksul bir dağ köyünü, sonra da bu köyden bir aileyi, ailemi, anlatıyorum. Metin boyunca, şiirselliğin ve derinliğin ara sıra kaybolduğu yerler var. Bunun farkındayım. Unutmayalım ki, bu metin sanat kaygısından ziyade, mesuliyet duygusuyla kaleme alındı. Derinlik, öncelikli olarak, anlatılan insanların kendisindedir (Tenekeci, 2022a: 7-8)

sözleriyle verilen kitabın dipnotlar kısmında şair, aile bireyleri ve yakın çevresi hakkında anılarını da kaleme alır.

4.2. Sanat Çevresi ve Etkilendiği İsimler

“İyi ve güzeli kılavuz edinen hüner, emekle buluşan yetenek, gösterişten uzak maharet, hürmetle birlikte ilerleyen meziyet, sahibine yakışan kabiliyet ve bütün bunları tamamlayan şahsiyet; derdimiz budur.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

İbrahim Tenekeci'nin sanat çevresi İstanbul'da oluşmuştur. Yunus Emre, Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Hüsrev Hatemi, Ezel Erverdi, İsmet Özel, Mustafa Kutlu, İsmail Kara gibi sanatçılardan etkilenen Tenekeci, sanat çevresi tarafından sevilen ve sayılan bir kişidir. Sanat çevresi ile yer yer seyahatlere gidip edebiyat sohbet saatleri düzenleyen şair, dostlarını şiirlerine de yansıtmıştır. Nitekim *Görmeden Ölmek* kitabında yer alan “Açık Yara” başlıklı şiirde Ahmet Murat, Furkan Çalışkan, İbrahim Paşalı, Tarık Tufan, Osman Konuk ve Süleyman Çobanoğlu gibi isimleri kaleme almıştır (Tenekeci, 2020c: 61-66). Ya da *Üç Köpük* kitabını Mustafa Kutlu'ya, *Peltek Vaiz*'i İsmail Kara'ya, *Güzellik Uykusu*'nu ise Ezel Erverdi'ye armağan ettiğini belirtmiştir (Millî Gazete, 2008). Şair denilince İsmet Özel, öykücü denilince Mustafa Kutlu, fikir adamı denilince Nurettin Topçu ve Ahmet Kara'nın akla geldiğini belirten (Sönmezışık, 2013) İbrahim Tenekeci, sanat çevresinden edebiyatla birlikte ahlaki değerleri de tahsil etmiştir:

Bizde sevgide serbestlik, saygıda mecburiyet vardır. İsmet Özel'le karşılaştığım 1989 yılında da Dergâh dergisinden içeriye ilk adımımı attığım 1993 yılında da bu sözün ne anlama geldiğini iyi biliyordum. Mustafa Kutlu hocamın, Ezel Erverdi ve İsmail Kara ağabeylerimin yanında sadece edebiyat değil, ahlak da tahsil ettim. Bu ahlak, beraberinde titizliği de getiriyor. Sadece şiir yazarken değil; konuşurken, oturup kalkarken, iş yaparken de titiz olmanız icap ediyor. Ayrıca ilişkilerinizde, yaşantılarınızın tüm anında. Bir muhitin içinde olmak, bir büyüğünüzle usta-çırak ilişkisine girmek, insana bazı mesuliyetler yüklüyor. Mesela birçok yanlışta ya da fevri davranışta, Mustafa Kutlu hocamın sayesinde dönmüşümdür. Ya onun kulağına giderse korkusu veya çekincesi, beni birçok yanlış işten çevirmiştir. Allah'a şükür. Ömrümün hatırı sayılır bir kısmını Mustafa Kutlu hocamın yanında geçirdim. Buna rağmen, karşısında kusursuz bir cümle

kurabilmiş değilim. Bu durum, tedirginlik sorusunun ne kadar cevabı olur, bilemem (Altınışık, 2009).

Şekil 5. “Hayat arkadaşlıktır. İnsan, insanlardan oluşur. Kimi kalbimiz, kimi şevkimiz olur.” notuyla paylaştığı fotoğrafta Mustafa Kutlu ve İbrahim Tenekeci⁵

Alıntıda da geçtiği üzere birçok isimden etkilenen şair, özellikle İsmet Özel’den etkilendiğinin altını çizmiştir:

⁵ Fotoğraf, İbrahim Tenekeci’nin resmî sosyal medya hesabından alınmıştır. Bakınız: <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>, 2022.

Mehmet Akif, Sezai Karakoç, Behçet Necatigil, Cemal Süreyya, Turgut Uyar, İsmet Özel, Cahit Zarifoğlu gibi büyük şairler, aynı zamanda, kendilerine mahsus bir dünya kurmayı başarmış kimselerdir. Herkes olmamışlardır. İyi şiirin ve şairin peşindeyse eğer bizim de bu yolda olmamız gerekir. Bir de şu var: Kıymet verdiğimiz şairlerin neredeyse hepsi, meziyet ve şahsiyet sahibidirler. Dolayısıyla biz de şunu söylüyoruz: Meziyet ve şahsiyet bir bütündür, bölünemez. Yeri gelmişken, en çok da İsmet Özel'den etkilendiğimi söylemeliyim (Sönmezışık, 2013).

Uçuş Denemeleri isimli deneme kitabında da İsmet Özel olmak için yola çıktığını ancak İbrahim Tenekeci olduğunu belirtmiştir (Tenekeci, 2015: 44). İsmet Özel'den hayli etkilenen ancak bu etkilenmeyle beraber kendi sesini de bulan İbrahim Tenekeci'nin etkilendiği kadar Furkan Çalışkan, Mustafa Akar, İsmail Kılıçarslan, Osman Toprak, Emel Özkan gibi genç isimlere de rol model olmuştur.

1998-1999 yıllarında *Sağduyu* gazetesinde, 1999-2010 yıllarında *Millî Gazete*'de, 2005 yılında ise *Kırklar* dergisinde çalışan İbrahim Tenekeci, Birey ve Birun yayımlarında dizi editörlüğü yapar. 2011'de *Yeni Söz* gazetesini çıkaran şair, 2012- 2019 yıllarında *Yeni Şafak* gazetesinde köşe yazarlığı, göstermiş olduğu büyük gayret ile Türkiye Yazarlar Birliği ve ESKADER tarafından yılın edebiyat dergisi seçilen *İtibar* dergisinde genel yayın yönetmenliği yapan Tenekeci, Profil yayımlarında da edebiyat editörlüğünü ve Turkuaz Medya Grubu bünyesinde *Muhit* dergi ve kitabın yayın yönetmenliğini yürütmektedir (Tenekeci, 2020b: Giriş).

4.3. Sanatçı Kişiliği ve Sanat Anlayışı

“Sanat, hayatın zorluğu, insanın kabalığı ve zamanın yıkıcılığı karşısında dayanma gücü verir. Bazen bir resim, bazen bir şiir sığınak haline gelir.”

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

İbrahim Tenekeci'nin sanat hayatı ve kişiliği birbirini tamamlayan iki olgudur. Şairin, asıl hayatı şiirle oluşmaktadır. Şiir, onun hayatında önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak hayatının büyük bir kısmını şiirle uğraşarak geçiren ve kendini velut bir şair olarak tanımlayan (Altınışık, 2009) Tenekeci, kendisine yöneltilen “Nasıl şair oldunuz?” sorusuna “Bu soruyu, ‘Nasıl insan olduğunuz’ şeklinde görmek mümkün. Ben olmadım, Allah yarattı.” (Sönmezışık, 2013) cevabını verir. Bu da gösteriyor ki şair, şiir yazmanın Allah tarafından verilen büyük bir yetenek olduğu düşüncesindedir ancak yeteneğin yanında çalışmaya da önem vermektedir:

Şiirin nasip işi olduğunu düşünüyorum. Hesabı temiz olanın yüzü ak olur. Mehmet Akif'ten Ziya Osman'a Ahmet Muhip'ten Behçet Necatigil'e İsmet Özel'den Süleyman

Çobanoğlu'na kadar iyi şairlerin yüzlerine bir bakın, ne demek istediğimi anlayacaksınız. Ben, ancak iyi insanların iyi şiir yazabileceğine inanıyorum. Dikkat ettiniz mi, bilmiyorum. Ben ettim. İyi şairlerin çoğu sadece insanla değil, doğayla da yakından ilgilidir. İşte o söz: “Yerdekini kollarsan sen, kollar seni gökteki de...” Şiir, hayretle yazılan ve hayretle okunandır. O hayreti bulacağınız mekânlar ve zamanlar ise bellidir. Bir insan öğleye doğru uyanıyorsa, ona geçmiş olsun. Tabii bütün bunları söyleyemem; yetenek, işçilik, disiplin, sabır ve istikrar gibi olmazsa olmazları yok sayıyorum anlamına gelmemeli. Söylediklerim “elde var bir” olarak anlaşılmalı (Tokay, 2008).

Şiir yazmanın bir nasip işi olduğunu vurgulayan fakat nasibin ve yeteneğin yanında işçilik, disiplin, sabır ve istikrar gibi hususların da olması gerektiğini dile getiren Tenekeci, bununla birlikte iyi insanların ve tabiatla iç içe olanların iyi şiir yazacağını da düşünmektedir. Yaş olarak 1990 kuşağına mensup bir şair olan Tenekeci, kendi anlatımıyla “şu veya bu şiirin” değil, iyi şiirin peşindedir. Meziyet ve şahsiyet sahibi her şairi önemseyerek ciddiye alan şair, şiirin “hizaya gelmeme sanatı” olduğunun yirmi yaşında farkına varır: “Çok şükür hâlâ aynı yerdeyim. Evet, şiirler yazıyor ve bunları yayımlıyorum. On beş yaşından beri tek önceliğim şiir yazmak. Hep debisi yüksek şiirler yazmak istedim. Ne kadar başarılı olduğum ise benden sonra ortaya çıkacak.” (Sönmezışık, 2013). Şiir kaleme almanın hem ruhen hem bedenen bir değişime yol açtığını ve bu değişimin zor olduğunu açıklayan İbrahim Tenekeci'ye göre yazarken üzerinde bir hayli durup özen gösteren şair, şiirlerini bir çırpıda yazmamış, bazen aylarca ya da yıllarca üzerinde düşünmüştür. İyi bir köşe yazısı bir, iki veya üç günde yazılırken iyi bir şiirin bitirilmesi ayları, hatta yılları bulabilir (Sönmezışık, 2013). Bu nedenle Tenekeci'ye göre şairler, ağır işçilerdir. Misal *Üç Köpük*'teki şiirleri yazmak için masaya oturduğunda 62 kilo olan Tenekeci, kitabı bitirip masadan kalktığında ise 48 kilodur. Buna rağmen, uzun süre, bir kitabım olduğu fikrine alışmadım. Ancak önemli isimlerden kitapla ilgili olumlu yazılar gelmeye başlayınca, “Evet, İbrahim Tenekeci galiba benim” demeye başladım (Altınışık, 2009). Şiir okumaları yaparken, şairin neyi başardığı değil, neyi başaramadığı da şairi yakından ilgilendirir. Öyle ki bir şair; başaramadığı, yetersiz kaldığı ya da tökezlediği yerleri öğrenirse şiir yazarken daha dikkatli olabilir (Altınışık, 2009). Şiiri “ırmağın çiçekleri” olarak adlandıran Tenekeci, böylece şiirde anlamın açılmış olduğunu, her okuyanın farklı bir çiçeği aklına getirdiğini, yazıda ise o çiçeğin ismini vermek icap ettiğini, bunun da ancak bilgiyle mümkün olduğunu belirtir. Ona göre şiir soruyla, yazı cevapla birlikte dir.

Mustafa Kutlu, İbrahim Tenekeci'nin şiirini “Acıyla gülümser İbrahim'in şiiri. Ne gösteriş, ne riya. Onun şiiri, parıldayan bir diş, buluttan sıyrılan güneş, kabuğu kalkmış yara, bir günahattan arta kalan pişmanlık, dumanı üstünde bir bardak çay, ne varsa yani

kendiliğinden ve açık, işte öyle. Onun şiirlerini okurken aniden sesler kesiliyor, ortalığı derin ve hüzünlü bir sükut kaplıyor.” (Millî Gazete, 2008) sözleriyle tanımlar. Kutlu’ya göre Tenekeci’nin “şiirde çizgisini erken oluşturması, politik ve ideolojik söylemlerin arkasına sığınarak bir şiir dili kurmaya hiç itibar etmemesi, başka dünyaları değil kendi yaşadığı dünyayı malzeme olarak ele alması” onun kalıcılığını ve sahiciliğini pekiştirmesinde önemlidir (Millî Gazete, 2008).

“Benim şiirimin yüzü hep sokağa dönüktür. Orada insanları görürsün, nefes alan, kımıldayan, tartışan, kavga eden insanlar. Odaya kapanarak yazanlar da var ama oradaki suniliği hemen sezerim ben. Şiirimde numara çekmiyorum. Samimiyetin yanı sıra orijinal olanı vermeye çalışıyorum.” (Acar, 2019) ifadelerinden de anlayabileceğimiz gibi yalın bir dille şiirini oluşturan Tenekeci; şiirlerinde Anadolu ve Anadolu’nun insanı, tabiat, aşk, yoksulluk gibi bireysel ve toplumsal temaları ele almıştır. Muhsin Macit’in;

Günümüz şiir ortamında adına yer açabilen ve kendine özgü bir dil ve özgün şiirlerinde hayata dair her şey vardır. Sesi yüksek perdelere ihtiyaç duymaz. Onun şiiri, sadelik ve samimiyetin şiiridir. Türkçe sevgisi de abartısız ve içtendir. Ana sevgisi gibi. Şiirin dilini kullanmadaki ustalığı ve mısralarına kattığı yoğun ironi ile modern Türk şiirinde kendine emniyetli bir yer açmıştır (URL-22, 2022)

sözleri ya da ve Haydar Ergülen’in;

İbrahim Tenekeci sessiz sedasız çok önemli bir şiir yazıyor ve her şiirini okuduğumda bu doğallığa nasıl ulaştığını düşünüyorum şaşkınlıkla. Şiirde az rastlanır bir iç içelik var, keder ile ironiyi nasıl buluşturuyorsa, her seferinde ortaya inanılmaz bir şiir çıkıyor (URL-23, 2022)

cümleleri, Tenekeci’nin şiir dili hakkında da bilgi verir. “İsmet Özel’deki imge yoğunluğu ve orijinallik, Cemal Süreya’daki ironi, Necip Fazıl’daki ritim, Tanpınar’daki söze hakimiyet ve Zarıfolu’ndaki asi ve asil ruh. İşte, bunların bir arada olduğu şiirler yazmak isterim.” (Tenekeci, 1999: 47-48) diyerek şiir anlayışını açıklayan şaire göre “imge, orijinallik, ironi, ritim, söze hâkimiyet, asi ve asil ruh” bir şiirde olması gereken unsurlar arasındadır. Bununla birlikte sade dil anlayışını benimseyen ve *Ağır Misafir* kitabındaki “Duran Hedef” başlıklı şiirinde;

Şiirler yazdım aşk olsun diye.
Çıkmadım hiç Türkçenin sözünden.
Baktım, ömrümün günlerine
Yüzümün açık kalmış penceresinden (Tenekeci, 2020a: 16)

mısralarını yazan İbrahim Tenekeci, kendi ifadesiyle “Türkçeye sadık kalarak” şiirini dokur. Sade dil anlayışının yanında şiirlerinde ironiye de yer verir. Şiirinde ironi,

imgenin görevini üstlenir. “İroni, benim için, acı acı gülmek gibi bir şeydir. Canımı sıkan, beni üzen veya olumsuz manada şaşırtan şeyleri en iyi ironiyle ifade edebiliyorum.” (URL-18, 2022) sözlerinden anlarız ki ironi, şairin duygularını ifade ediş yöntemlerinden biridir. *Güzellik Uykusu* isimli şiir kitabında yer alan “Mevsim Normalleri” şiiri, ironiyi güzel kullandığı bir örnek olarak verilebilir:

Elimdeki gülü kaldırıp mezarlıkta
Sağlığımıza dedim, hepimizin sağlığına.

Çocuklar yarı yolda bırakır bizi Tanrım
Kendine gel diyorsun, gelsem olmaz mı sana (Tenekeci, 2016: 34).

İroninin yanında müzikaliteye de önem veren ve bu bağlamda ritim oluşturmak için uzunlu kısıklı ses benzerliğine sahip kelimeler tercih eden şair hem ahengi sağlamak hem de tekdüzeliği kırmak amacıyla devrik cümleler de kurar. Kendi ifadeleriyle “Anlaşılır olmaya çalışmışımdır hep. Ritmi, müziği kuvvetli kelimelerle, tek başlarına dahi insanlara dokunan kelimelerle yazmaya, daha berrak, daha duru olmaya çalışmışımdır. Kendi aile evimde yüksek sesle okuyamayacağım bir şeyi yazmam. Hassasiyet, ölçü budur.” (Güzel, 2016: 19) diyen Tenekeci, ritme uygun ve insanın ruhuna dokunan kelimeler tercih etmeye çalıştığını belirtir.

En küçük birim harften kelimeye, kelimedenden cümleye kadar dil ile şiirin dünyasına girerek yaratıcının mükemmelliğini hisseder ve bu mükemmelliği şiirinde anlatır:

Rakam maddiyatı, harf maneviyatı temsil eder. Rakam dünya, harf âlemdir. Rakamlar kafamızı, harfler kalbimizi çalıştırır. Harflerin âlemine giren bir insan bir daha asla eskisi gibi olamaz. Ağaçların kendi aralarında konuştuğunu duyar. Taşların da bir içi olduğunu anlar. Dağların dilini kavrar. Yaratıcının bütün renk ve seslerini ruhunda hisseder (URL-28, 2023).

2008 yılında Türkiye Yazarlar Birliği “Yılın Şairi Ödülü”ne, 2019’da Necip Fazıl Ödülleri kapsamında “Şiir Ödülü”ne, 2020’de ise Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri kapsamında “Edebiyat Ödülü”ne layık görülmüştür.

5. ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

5.1. İçerik: Şiirlerindeki Başlıca Temalar

5.1.1. Bireysel ve Psikolojik Temalar

5.1.1.1. Beşerî Aşktan İlahî Aşka

“Sensin, önce aşkı sonra aşkı yaratan
Ben ki nefesli çalgılar sınıfından bir insan,
İtibar etmeyip beylik laflara
Fakirlerin dilinden
Güzel sözler topluyorum hep sana.”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2021a: 98)

“Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu” (Türkçe Sözlük, 2020: 20) anlamına gelen aşk, kâinatın yaratılışının temel taşıdır. Kudsî hadis⁶ olarak da rivayet edilen “Ben gizli bir hazine idim bilinmeyi, sevmeyi istedim.” (URL-19, 2023) cümlesiyle belirtildiği üzere kâinat, muhabbet üzerine kurulmuştur. Hicr suresi 29. ayette geçen “Onun şeklini tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim vakit siz de hemen onun için secdeye kapanın.” (URL-10, 2022) sözlerinden anlarız ki Allah, ilk insan Âdem’e ruhumdan üflemiştir. Bu bakımdan insan, ruhunda Allah’ın bir parçasını taşımaktadır. Buna bağlı olarak aşk, fıtrat üzerine her insanda bulunmaktadır. Birçok alana konu olan aşk, edebiyat alanında da yoğun bir şekilde ele alınmaktadır. İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinde de karşımıza çıkan aşk; bazen beşerî, bazen ilahîdir. Ancak beşerî aşk, şairi ilahî aşka ulaştıran bir vasıta konumundadır. Tenekeci’nin tek gayesi, şiirleri ile yüce yaratana olan bağlılığını bildirmektir. Şaire göre Allah, aşkı yaratmıştır; şair ise aşk duygusunu şiirlerinde hissettirmeye çalışmıştır:

⁶ “Sözlükte ‘temiz olmak, bir şeyi mukaddes kılmak, tenzih etmek’ anlamlarına gelen **kuds** kökünden ism-i mensub olan **kudsî** kelimesi ‘her türlü noksanlıktan uzak yüce bir varlığa ait olan şey’ demektir. Kudsî hadis (hadis-i kudsî, el-hadîsü’l-kudsî) ‘ilâhî hadis, rabbânî hadis’ diye de adlandırılır. (...) kudsî hadisi ‘Allah tarafından vahiy, ilham, rüya gibi değişik bilgi edinme yolları ile anlamı Hz. Peygamber’e bildirilen, onun tarafından kendi ifade ve üslûbu ile Allah’a nisbet edilerek rivayet edilen, Kur’an’la herhangi bir ilgisi bulunmadığı gibi i‘câz vasfı da olmayan hadis’ şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu tür hadislerin kudsî olarak nitelendirilmesi mânânın Allah’a aidiyeti, hadis denilmesi de Resûl-i Ekrem tarafından dile getirilmiş olması sebebiyledir.”

Sensin, önce aşkı sonra aşkı yaratan
Ben ki nefesli çalgılar sınıfından bir insan,
İtibar etmeyip beylik laflara
Fakirlerin dilinden
Güzel sözler topluyorum hep sana (Tenekeci, 2021a: 98).

Şair, *Giderken Söylenmiştir* adlı şiir kitabında yer alan “Göz Hakkı” başlıklı şiirde “güzel sözler topluyorum hep sana” ifadeleri ile sevgiliye verdiği değeri vurgulamaktadır ve onun için en güzel sözleri kaleme almaya çalıştığını ifade etmektedir.

Sevgilim diyorum kendime
Sevgilim, yazmalısın göğün şiirini artık
Yazmalısın, belki şöyle:
Zifiri karanlıkta bulup yıldızı
Adına koymuşlar kutup yıldızı.
Sonra her şeyi yırtıyorum
Bakir bir gülüşle...
Sevgilim diyorum kendime
Sevgilim, sığmıyoruz tenime (Tenekeci, 2022b: 12).

Tenekeci'nin *Üç Köpük* isimli şiir kitabındaki “Sevgilim” şiirinden alıntılanan bu dizelerde aşkı tasvir eden şair, sevgiliyle bir diyalog içerisine girmiştir. Bu sevgili, Allah'tır ve “Sevgilim, sığmıyoruz tenime” mısraından anlaşılacağı gibi sınırları aşan şair, Allah'a olan aşkı ile mutluluğu yaşamaktadır. Hallac-ı Mansur'un “Ene'l Hak” sözünü hatırlatan bu mısrada İbrahim Tenekeci, Allah aşkı ile kendi benliğini özdeşleştirmiştir. Hallac-ı Mansur'un “Ene'l-Hak” sözü, İslam düşünce tarihinde önemli bir yer tutar. “Ene'l-Hak”, Arapça kökenli bir ifade olup “Ben Hak'ım” anlamına gelir. İslam düşünürü ve mistik bir şair olan Hallac-ı Mansur, “Ene'l-Hak”ı kendisini tanımlamak için kullanmıştır. Bu ifade, kendisiyle Tanrı arasındaki birlik ve bütünlüğü ifade etmektedir. Allah'a olan aşk ve bağlılığını derinlemesine yaşayan İbrahim Tenekeci de Hallac-ı Mansur gibi insanın gerçek benliğinin Allah'ın hakikatiyle birleştiğinde ortaya çıktığını düşünür.

Belki Başka Zaman'daki “Denizden Daha Derin” şiirinde “Rabbim/Sonsuz bir aşkın sesiyle seni/Söylemek istedim, budur şiirim.” (Tenekeci, 2020b: 33) diyen Tenekeci; aşkı, sonsuz bir aşkın sesiyle ezelî ve ebedî olan Rabbine sunmaktadır:

Rabbim
Sana güvendim fakat güvenmedim insana
Belki bir teselli ömrün sonunda,
Beraberlik yetiyor bana.
Adın kalbime yardım ediyor (Tenekeci, 2020b: 34).

Şair, ömrünün sonunda sevgilisi -Allah- ile kavuşacağını düşünerek bununla teselli bulmaktadır ve sevgilinin yani yüce yaradanın adı, şairin kalbine iyi gelmektedir. Bizlere yardım eden şüphesiz Allah'tır ve şair için aşk, Allah ile birlikte olmaktır, onun sevgisini kalbinde taşımaktır. Bu açıdan bakıldığında şair, aşka kutsallık atfetmektedir. Alıntılanan şiirin bel kemiğini Allah'a olan güven duygusu oluşturmaktadır. Nitekim bu güven ve yaradanı arzulayış, şairin diğer şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır:

İki kere yoruldum, ateşe atılırken bir
İsmailin gözünü bağlarken bir de.
Ey kimsenin istemediği dedim
Seni bana versinler ödül olarak (Tenekeci, 2021a: 37).

Hız. İbrahim'in ateşe atılırkenki (Enbiya 21/66-70) yahut Hz. İsmail'in kurban edilirkenki (Saffat 37/101-103) teslimiyeti ve Allah'a olan aşkı, şairin "Terden Bembeyaz" şiirindeki mısralarına yansımaktadır. Tenekeci, bu mısralarda ilahî aşkın gücüne vurgu yapmaktadır. "Sen Türkü Yak Ben Mermi" şiirinde "Gökten zembille inen sadece aşktır" (Tenekeci, 2016: 12) veya "Uluorta I" şiirinde "Kendimi de koysam ayağımın altına/Yine de yetişemiyorum ey aşk/Omzunun hizasına." (Tenekeci, 2020d: 34) diyen şair için aşk, gökten inen yüce ve kusursuz bir duygudur. "Duran Hedef"teki "Şiirler yazdım aşk olsun diye." (Tenekeci, 2020a: 16) mısramda ya da "Uluorta III" şiirindeki;

Şiirler söyledim belki duyarsın diye
Çılgıydım içinde dilsiz bir şehzadenin
Sana seslendim durdum bu küçücük odadan
Acımı duy, sensin pusulam benim
Ki dünya
Silinmiş bir harita
Gibi yabancı bana (Tenekeci, 2020d: 37)

mısralarında görüldüğü üzere şair, sevgiliye sesini duyurmak için şiiri bir araç olarak kullanmaktadır. Şair, şiirler aracılığıyla sevgilisine duygularını iletmeye çalışsa da sesinin duyulmadığını düşünür. "Çılgıydım içinde dilsiz bir şehzadenin" mısraı, şairin içindeki duyguları ifade etme konusunda kısıtlanmış hissettiğini ve duygularını aktarmak için kelimelerin yetersiz kaldığını ifade eder. "Sana seslendim" diyen şair, duygularını anlatırken dünyanın ona yabancı geldiğini ve sadece "sen" diye hitap ettiği Allah'ın onun için bir kılavuz olduğunu vurgular.

Şiirlerinde ilahî aşkın yanında beşerî aşka da değinen Tenekeci, modernitenin aksine kadına, sevgiliye ya da sevgiye en saf duyguları ile yaklaşmaktadır. Kadını cinsel

bir obje olarak görmemektedir ve bununla birlikte beşerî aşkın yüzeysel olarak algılanıp sadece cinselliğe indirgenmemesi gerektiğini açıkça ifade etmektedir:

Öpülecek yanak yok, hep dudak
Güzel dize bu, yanlış anlamasak... (Tenekeci, 2020a: 30).

Şairin beşere duyulan aşkı dile getirdiği “Var Kuvvet” şiirinde ise “sevgilim” diye seslendiği kişi, kendinin belirttiği üzere kızı Elif’tir:

Gülerek uyandı sevgilim sabah
Yaşamak ona geliyor gülünç
Nasıl anlatmalı bilmem hayatı
Allah vardır, bir de üç (Tenekeci, 2020a: 32).

“Allah vardır, bir de üç” mısraı ile “üçleme” anlamına gelen ve “İslâm geleneğinde Hıristiyanlığın üç unsurlu (baba-oğul-kutsal ruh) ilâhlık anlayışını ifade eden” (Waardenburg, 2011: 548) teslîse göndermede bulunan Tenekeci, görüldüğü gibi sadece Kur’an-ı Kerim’den değil, diğer kutsal metinlerden de yararlanır.

Aşka en temiz duygularıyla yaklaşan şair, “Uluorta I” şiirindeki;

Kendimi arıyorum, meşgul çalıyor
Gerçi söylenmez böyle şeyler uluorta
Aşk diyor, başka bir şey demiyor kalbim
Nasıl bir dostluk ki bu, hem kadim
Hem mayhoş elma tadında (Tenekeci, 2020d: 33)

mısralarında ya da “Sus Payı” şiirindeki;

Ne çok günah işledim ben mendilime
Her şeye hakim oldum, olamadım kalbime
Ördü durdu içimi ateşin bir sarmaşık... (Tenekeci, 2021b: 40)

mısralarında yüreğinin aşkla meşgul olduğunu ifade etmektedir. Nitekim “Her şeye hakim oldum, olamadım kalbime/Ördü durdu içimi ateşin bir sarmaşık...” ifadeleri, aşkın gücünü göstermektedir.

Aşk neden kör eder gözleri
Niye aldatır fırıncı güzel karısını
Ete bürünen bir gül müdür sevgili
Bilemem, kim sadıktır ölüm kadar.
Bilge değilim, bilemem
Yağmur bulutuna neden sadık
Bilemem, neden ıssız caddedeki kalabalık
Niye cıvıl cıvıl mezarlıklar (Tenekeci, 2022b: 36-37).

“İfşaat” şiirinde “Aşk neden kör eder gözleri/niye aldatır fırıncı güzel karısını” ifadeleri ile sadakat duygusunu sorgulayan şair, dolaylı olarak aşk ve yalnızlığı özdeşleştirir.

Ey aşk, yaptığımı beğendin mi?
Yetimler gibiyim ziyafetten aç dönen
Ters yakılan sigara, hemencecik söndürülen-
Yoksulluk ile vakit geçer mi? (Tenekeci, 2020a: 9).

“Üzülmedim Diyemem” şiirinden alıntılanan dizelerde aşka sitem eden Tenekeci, içinde bulunduğu ruh hâlini benzetmeler ile tasvir etmektedir. Aşk, fitrat üzere her insanda bulunur ve insanoğlu aşkın gücü üzerine yaratılmıştır. Bu bağlamda şair, her yürekte aşk duygusu olduğunu belirterek aksi bir durumu ise bilemediğini “Çılgınlık” şiirinde de ifade etmektedir:

Yalnızlık
Bir adımlık mesafede.
Bilmezdim aşksız yürek (Tenekeci, 2022b: 31).

İbrahim Tenekeci’nin aşk konusunu ele alırken tabiat unsurlarından da yararlandığı görülmektedir:

Seni sevmeye dağlardan başlıyorum
Kalbine yenilmek diyorlar buna.
Yürürsen yakındır, bakarsan uzak
Derinleşiyor birden, evet, yaşamak (Tenekeci, 2020c: 25).

“Gündüz Ağacı” şiirinde şair, sevgiliyi sevmeye tabiatın zirvesi olan dağlardan başlamaktadır. Aşk, tıpkı dağlar gibi heybetlidir. Bilgelik akıl işidir, aşk ise kalp işidir. Âşık, maşukun karşısında kalbine yenik düşmüştür.

“Saygı Duruşu” şiirindeki;

Sen böyle güzelken bana söz düşmez.
Bakma, şiirler yazdığımı.
(...)
Bakıyorum kırlara, halden anlamak için;
Kuşların uçuyor, çiçeklerin açıyor,
Yeni gelinlerden ta eskisine
Herkesin içinde bir sevgili yaşıyor! (Tenekeci, 2020a: 22)

mısralarında şair, sevgilinin güzelliğine hayran kalır ve bu güzelliği ifade edecek söz bulamaz. Aslında aşk, tüm güzelliği de beraberinde getirmektedir. Doğa ile insan arasında derin bir bağ kurulan bu mısralarda şair, doğanın yaşamını ve döngüsünü

gözlemleyerek insan ilişkilerine, özellikle de sevgiye dair bir bakış açısı sunar. Tenekeci, “Yerleşik Hayat” şiirinde ise okuyucuya şu mısralarla seslenir:

Giderdim kırlara el öpmek için
Arar bulurdum insan yanımı
Çıkmazdım hiç aşkın sözünden
Şehre gelmeden... (Tenekeci, 2020a: 64).

İbrahim Tenekeci, insan yanını aramak için tabiata yönelmektedir. Bu arayış ve buluş, aşka olan bağlılığından kaynaklanmaktadır. Şiirlerinde aşka önem verdiğini belirten bir portre çizen şair, sevgili ve tabiatı özdeşleştirir:

Adımın anlamı seni sevmektir
Kuşların göç yolu olurum sana,
Ateşler yakarım, ömrün uzasın
Bakarsın gerçektir, değilse bile- (Tenekeci, 2020c: 13, “Bir Çocuğun Sevinişi”).

Burada sensiz bahar
Hem yatalak hem öpmeden geçiyor
Bir jeton
Yanağıma getiriyor da yanağını
Kokunu rüzgâra salsan
Bana getirmiyor (Tenekeci, 2021b: 17, “Mektup II”).

Gözümün önünde gitmiyor kokun
Yerel kuşlar uçuyor göğünde senin,
Varamaz oraya iki katlı insanlar
Tuzak sorular, tıpkıbasım hayatlar,
Sevgilim, sevin (Tenekeci, 2019: 40, “Yüksek Kesimler”).

İbrahim Tenekeci’nin farklı şiirlerinden alıntılanan bu dizelerde görüldüğü üzere tabiat, şaire sevgiliyi çağrıştırmaktadır. Tenekeci, ruh hâlini ve aşk duygusunu tabiat unsurları ile ilişki kurarak ifade etmektedir. “Adımın anlamı seni sevmektir” ifadesiyle sevgili ile bütünleştiğini belirten şair, sevgiliye olan aşkını itiraf etmektedir.

Sonuç olarak İbrahim Tenekeci, -ister beşerî, ister ilahî olsun- aşkı, İslami bir söylem çerçevesinde ele almaktadır. Onun şiirlerinde sevgili, ya Allah’tır ya da onu Allah’a ulaştıran aracıdır. Tabiatla Allah’ı gören şair, bu bağlamda aşkı tabiata ait unsurlarla ilişkilendirerek verir. Aşkı sorgu süzgecinden geçirip anlamaya, tanımlamaya ve anlatmaya çalışan Tenekeci, “Bu dünyada, aşk kelimesinin karşısına bir şey yazacaksam; edebiyata olan bağlılığımı ve tutkumu yazarım.” (URL-18, 2022) cümlesinden de anlaşılacağı üzere aşkı kaleme alarak anlatmak için edebiyata, özellikle şiire tutkuyla bağlanmaktadır.

5.1.1.2. Tabiat

“Zordur elbette dağları yazmak
Bekler orada güzel hakikat
Dünya unuttur seni, yalnız kalırsın
Issız derler buna, değildir fakat
Ağaçların kuşların arasındasın,
İnsana iyilik veren tabiat.”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2020c: 77)

İbrahim Tenekeci'nin şiirini besleyen ana kaynaklardan birisi olan tabiat, şaire göre tüm güzellikler ile özdeştir. Öyle ki tabiatı şiirin tükenmez kaynağı olarak gören şair için bir şiir kaleme almak isteyen her sanatkâr, tabiatın huzur kokan dünyasından geçmelidir:

Şiirimiz hava almalı. Fakat bunu pencereyi açarak değil; şehir dışına çıkarak, dünya yolculuğumuz esnasında bize eşlik edenleri yakından tanıyarak yapmalıyız. Canlı ve samimi bir şiirin peşindeyse eğer, hayatın en diri olduğu yerlere gitmeliyiz. Gerçek hayatı ve samimiyeti şehirlerde veya dört duvar arasında değil, tabiatla bulabiliriz, diye düşünüyorum. Elbette kuvvetli şiirler için masabaşı çalışması ve iyi bir kütüphane şart. Şiiri odaya hapsedmek derken, işçilik, disiplin ve şiir görgüsünün önemini hafifletmeye çalışıyorum. Bunları “elde var bir” olarak gördüm, görüyorum (Tenekeci, 2012/Ağustos).

Şiirin hava alması gerektiğini düşünen Tenekeci, ciğerlerimiz için gerekli olan temiz havanın şiir için de önemli olduğunu belirtir. Şaire göre canlı ve samimi şiirler ortaya koymak isteyen her sanatkâr, “hayatın en diri olduğu yer” olarak tanımladığı tabiatın derinliklerine inmelidir. Bununla birlikte tabiat, onun için Allah'ın bir tecellisidir. Çünkü hepimiz, Allah'ın tabiatının bir parçasıyız ve parçası olduğumuz şeyden habersiz yaşamak, en azından edebiyatçılara yakışacak bir davranış biçimi değildir: “Gelin görün ki, kiraz ağacı ile vişne ağacını ayıramayan çok şair tanıyorum. Ayağı topraktan kesilen şair, şiiri de dört duvar arasına hapsedmiş oluyor. Hâl böyle olunca da yaşayan ve ikna eden bir şiirden bahsedemiyoruz.” (Tenekeci, 2012/Ağustos). Nisâ suresinin “Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Ve Allah her şeyi kuşatmaktadır.” (URL-11, 2022) şeklindeki 126. ayetinde Allah ile evren özdeşleştirilir. İşte tabiatı Allah'ın bir parçası olarak nitelendiren Tenekeci, özellikle edebiyatçıların parçası olduğu tabiatın habersiz yaşamalarını doğru bulmaz. Bu yüzden bir tefekkür sahası olarak gördüğü tabiat, birçok şiirinde karşımıza çıkar.

İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde tabiat, hakikatin güzel bir yansıması olarak tasvir edilmektedir. Bununla birlikte “Yolculuk” şiirinde de belirttiği gibi şair için tabiat, insana iyilik veren büyük bir nimettir:

Zordur elbette dağları yazmak
Bekler orada güzel hakikat
Dünya unuttur seni, yalnız kalırsın
İssız derler buna, değildir fakat
Ağaçların kuşların arasındasın,
İnsana iyilik veren tabiat.
Aklıma geldikçe gittiğim yerler
Daha nasılsın dedikçe kader;
Anladım rabbim,
Benim sevdiğim
Ne varsa, senin (Tenekeci, 2020c: 77).

Alıntılanan şiirde şair, doğanın güzel bir hakikat olduğunu belirtmekle beraber bu güzel hakikati kaleme almanın meşakkatli bir iş olduğunu da vurgulamıştır. Şiirin son mısralarında ise tabiatı sevdiği her şeyin Allah'a ait olduğunun bilincine varmıştır. Tabiata kutsallık atfeden şair, “Taşların İçindeki” şiirindeki;

Günler gelip geçti, hiç direnmedim
Suyu yıkayan Allah, sulayan ormanları
Öpüp başıma koyduğum gökyüzü kadar aziz
Bağışladı bana, suskun olmayı (Tenekeci, 2021a: 11)

mısralarda da tabiatı dinî bir bakış çerçevesinde ele almıştır. Tabiat, Allah'tan izler taşıyan bir yerdir. Tabiatı en büyük şiir olarak gören şair de “Barut Hakkı”ndaki;

Canımı yakıyor dünyanın güzelliği
Yetmiyor ömür, o büyük şaire.
Rabbim, ne olursun
Sözümü kesme... (Tenekeci, 2020a: 28)

ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu büyük şiiri yazmaya ömrün yetmeyeceğinin farkındadır. Ancak yine de umudunu kaybetmeyip son mısralarda “Rabbim, ne olursun/Sözümü kesme...” diyerek Allah'a yalvarmıştır. Yakarışıyla şiirine de ömür ister. Sözlükte “mermiyi istenilen uzaklığa atabilmek için gerekli barut gazı basıncını sağlamaya yetecek miktarda barut” (URL-21, 2024) şeklinde tanımlanan “barut hakkı”nı şiirine bilinçli olarak seçen şair de şiirlerinin ya da sözlerinin gelecek çağlara kalmasını diler.

İbrahim Tenekeci, şiirlerinde gaye ve nizam delillerine de yer vermiştir. “Üzölmek İçin Gerekli Malzemeler” şiirinde de belirttiği üzere şair için bu nizam, başlı başına bir mucizedir: “Bir yaprağı kim çizer ağaçtan daha iyi./İşte gök, bu mavi kumaştan hepimize elbise” (Tenekeci, 2021a: 69).

İbrahim Tenekeci'nin şiirleri incelendiğinde dağ metaforu, “Uzak Sayılmaz” şiirinde olduğu gibi birçok şiirde karşımıza çıkmaktadır:

Dağları yazmak isterim sabah
Hayatta kaldığım o nadir anlar;
Gecedен gelmişsin, yıldız gibisin
Bakarsın dünyaya nazlı niyazla (Tenekeci, 2020b: 19).

İslam dininde de dağ kavramı ön planda tutulmuştur. Tenekeci de dağlara olan bakış açısını bir söyleşide şöyle dile getirmiştir: “Dağlarla ilgili ayetleri sanırım hatırlatmama gerek yok. Birçok ilahi mesaj, dağlar üzerinden verilmiştir. İnsan, emanet bahsinde, dağlardan sonra gelir. Bunu çok anlamlı buluyorum. Geçenlerde, belki de bundan dolayı, şöyle bir dize yazdım: ‘Seni sevmeye dağlardan başlıyorum. Dağlar, benim gözümde, ‘göğü tutan sütunlar’dır. Onlarla akranlık yahut arkadaşlık etmek, ciddi bir iştir. Sadece dikkat değil, rikkat de ister.” (Yazıcılar, 2013). Görüldüğü üzere şair, dağları İslamî bir çerçevede ele almıştır ve dağlara nazik bir şekilde yaklaşılmasının altını da çizmiştir. “Veryansın” şiirinde geçen “Kar olmayı düşlerdik, dağlara yar olmayı” (Tenekeci, 2021b: 25) mısraı, şairin dağlara olan sevdasını gözler önüne sermektedir. “Işıklandırma Çalışmaları”ndaki “Kiraz ağaçlarına bakar gibi imrenmek/Dağlara taşlata, hacı adaylarına” (Tenekeci, 2021a: 78) mısralarında da şair, tabiat unsurlarını ve dinî kavramları birlikte ele almıştır. Tenekeci; kiraz ağaçlarına, dağlara, taşlara, hacı adaylarına imrenerek bakmaktadır.

Kelam ilminde tartışma konusu olan haberî sıfatlar,⁷ İbrahim Tenekeci'nin “Bir Ki Deneme”deki;

Eline sağlık Tanrım, Leyla çok güzel olmuş
Tanrım eline sağlık, dünya da güzel olmuş
Keşke biraz ölmesem... (Tenekeci, 2021b: 55)

⁷ “Kur’an’da acz, eksiklik ve yaratılmışlık özelliği taşıyan birçok kavram ilâhî zâtın nefyedildiği gibi (selbî-tenzihî sıfatlar) hay, âlim, kâdir, hâlik, rezzâk gibi birçok sübûtî ve fiilî sıfat O’na izâfe edilmiştir. Yaratılmışlık özelliği taşıdıkları için Allah’tan nefyedilmesi gerektiği halde naslarda yer alan nefis, vech, ayn, yed, istivâ vb. kavramlar da (haberî sıfatlar) Kur’an’da yer almıştır (el-Kasas 28/88; Tâhâ 20/39, 41; Sâd 38/75; Yûnus 10/3). (...) Sıfatlar genelde zâtî, fiilî ve haberî olmak üzere üçe ayrılır; zâtî sıfatlar ise nefsi, selbî (tenzihî) ve sübûtî (icâbî) diye yine üç başlık altında değerlendirilir. Allah’ı zıtlarıyla nitelenmek mümkün olmayan sıfatlara zâtî, mümkün olanlarına ise fiilî sıfatlar denilir (Muhammed Emân b. Ali el-Câmî, s. 205). (...) **Haberî Sıfatlar**, sözlük anlamları bakımından yaratılmışlara ait özellikler taşıyan, bu açıdan selbî sıfatlar içinde mütalaa edilmesi gereken, fakat naslarda Allah’a nisbet edildikleri için ilâhî sıfatlar içinde yer alan kelime veya kavramlardır. Bunların bir kısmı âyetlerde, bir kısmı âhad hadislerde yer almıştır. Yed, vech, ayn, istivâ, nüzûl, ityân, ısbâ, kadem, dıhk (gülme) gibi kavramlar bunların başında yer alır. Selefiyye bir kısmı Allah’ın zâtına, bir kısmı fiillerine dair olan bu kavramları zâtî-haberî ve fiilî-haberî sıfatlar diye ikiye ayırmıştır (Muhammed Herrâs, s. 105).” (Çelebi, 2009: 100-106).

dizelerinde karşımıza çıkmaktadır. Şair, bu dizeleri kaleme alırken Müslümanca bir duruş sergilemek için bu alanda ilim sahibi olan kişilere danışmıştır. Âlimler; Yedullah, Allah'ın eli, veren el olarak tanımlandığı için bu dizeleri kaleme almakta bir sakınca bulunmadığını belirtmişlerdir (Acar, 2020). Aynı şekilde “Kalpler, Rahman’ın iki parmağı arasındadır. Onları istediği gibi çevirir.” (URL-20, 2023) hadisi, mecazi bir söylem olduğunu göstermektedir. Fetih suresinin “Allah’ın eli onların elleri üzerindedir.” (URL-9, 2023) şeklindeki 10. ayetinde Allah’ın eli, haberî sıfat olarak kullanılmıştır. Nitekim birçok ayet ve hadiste Allah’ın haberî sıfatları yer almaktadır. Ancak şair, bu konuda hassas davranıp işin ehline danışmıştır.

İbrahim Tenekeci, şiirlerinde tabiatın güzelliğine değindiği kadar tabiatın tahrip edilmesinden duyduğu üzüntüyü de dile getirmiştir ve insanoğlunun doğal güzelliği katletmesini eleştirmiştir:

Tabiat bizim düşmanımız veya rakibimiz değildir. Doğaya verdiğimiz zararlar, zırar olarak geri dönmeye başladı. İklimler değişiyor, doğal afetler artıyor, hiç olmadık tabiat olayları yaşanıyor. Dengeyi bozan bir çam ağacı yahut saka kuşu olamaz. Yoğun biçimde kullanılan zirai ilaçlar, su kaynaklarına orantısız müdahale, toprağın yüksek verime zorlanması, kazanma hırsına endeksli sanayileşme, neredeyse kişi başına kadar inen motorlu taşıtlar vs. Mesela ne yapılırsa yapılsın, trafik sorununa çözüm bulunamıyor (Tenekeci, 2019/Ocak).

“İçinde yaşadığımız dünyanın ve insan hayatının en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen su, hemen her şeyde varlığını göstermiştir. Sadece edebî metinlerde değil, din ve tasavvuf kültüründe, Osmanlı döneminde, diğer dinlerde, kültür ve medeniyetimizde çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de su anlamına gelen mâ’ birçok kez zikredilmiştir. Hadislerde suyun önemi, korunması, paylaşımı, kaynakları ve kullanımıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.” (Batislam, 2021: 1670). “Üzölmek İçin Gereklî Malzemeler I” şiirinde “Kirleniyor su insana yaklaştıkça/Bulanıyor gökyüzü taş atınca bir kuşa” (Tenekeci, 2021a: 66) diyen şaire göre kaynağından tertemiz çıkan su, aşağıya inip insan içine karıştıkça kirlenir. İnsanın su kaynaklarını bilinçsizce tüketmekle kalmayıp bir de su kaynaklarını kirlletmesi, şair tarafından eleştirilir.

İbrahim Tenekeci’nin;

Pusu kurmazdı kimse, suyun başına
Gitmezdi çöpe hurmanın çekirdeği
Bilirdi yolu bütün mevsimler,
Bir damla su, yaprağın ucunda
Dünya derdik, böyle bir yer (Tenekeci, 2020a: 19, “Yakın Dövüş”)

Ovalardan geçtim-ütülenmiş dağlardan-
Hesabı kuvvetli kasabalara vardım
Kuruyan köyler gördüm, bahçeler eski
Su gitmiş toplayıp pılnı pırtısını
Uzamış tırnakları sahipsiz tarlaların (Tenekeci, 2021a: 111, “Kapanış Konuşması”)

Su basmış gökyüzünü
Boşaltıyor melekler bembeyaz kovalarla,
Bir çiçeği sular gibi bir yavruya bakar gibi (Tenekeci, 2021a: 82, “Işıklandırma Çalışmaları VII”)

mısralarında su, yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bundan yola çıkarak şunu ifade edebiliriz ki su, şair nezdinde büyük bir nimettir:

Özellikle sulara karşı özel bir merakım var. Sırf kaynağından içmek için dağlara tırmanıyor, mağaralara giriyorum. Bana öyle geliyor ki, dünya, ölmeden önce içilen bir yudum sudan ibarettir. Bu yüzden, kıymetini bilmek gerekir.

Toparlayalım: Vâkıa süresinin altmış sekizinci ayetinde, “hiç içtiğiniz suyu düşündünüz mü” diye soruluyor. Bu soru hiç aklımdan çıkmıyor (Yazıcılar, 2013).

Tenekeci, röportajlarında tabiata olan bakış açısını net bir şekilde ortaya koymaktadır. “Kalan Ömrümde” şiirindeki “Makasla giderler gülü sevmeye” (Tenekeci, 2020b: 31) mısrasında da belirtildiği üzere insanın tabiata olan sevgi anlayışı dahi tabiatı katletmekle ilişkilidir.

Özellikle son zamanlarda, ‘yakın çevre’ deyince, aklıma sadece ağaçlar, kuşlar, çiçekler ve dağlar geliyor. Bu, biraz da mizaç meselesi. Bir çiçeğe eğilirken, içli bir manzaraya bakarken, suyun akışını dinlerken veya seyrederken, hep Allah’ın Tabiatını görüyorum. Şiir yazma gerekçelerimden biri de, aziz ve temiz olanı anlatmaktır. Misal: Su, dağlardan aşağıya indikçe, insan içine karışıkça kirlenir, azizliğini yitirir. Temiz ve aziz olanı bulmak istiyorsak, mutlaka suyun kaynağına gitmeliyiz. Tabiat, benim için böyledir, böyle bir yerdir (Tenekeci, 2012/Ağustos)

diyen şair için çıkarları uğruna tabiata zarar veren insan, dağları ya da ovaları yüksek binalar uğruna kemirmektedir. Bunu, “Kendine Yazık Eden II” şiirinde şöyle belirtir: “Bir kanadı olup da hiçbir şeyi olmayan/Dağları ovaları kemiren bizler/Neye benzeriz?” (Tenekeci, 2021a: 20). İbrahim Tenekeci, “Hayın Yüz” şiirindeki “Kim salıyor caddeye bu kadar arabayı/Bak yüksele yüksele şehri yutacak asfalt” (Tenekeci, 2021b: 26) dizeleriyle şehrin kalabalığına ve trafik sorununa göndermede bulunmuştur. “Kazanma hırsına endekslî sanayileşme, neredeyse kişi başına kadar inen motorlu taşıtlar vs. Mesela ne yapılırsa yapılsın, trafik sorununa çözüm bulunamıyor.” (Tenekeci, 2019/Ocak) sözlerini dile getiren şaire göre şehir yapaylığı, tabiat da doğallığı sembolize eder.

Susadım usta
İçip geleyim mi şu ırmağı
Bir ceviz ağacı gördüm rüyamda
Hızara kaptırmış parmağını (Tenekeci, 2021b: 45).

“Kurban” şiirinden alıntılanan dörtlükte şair, ceviz ağacını artık rüyasında görmektedir. Çünkü doğaya zarar verilmiştir ve şair için tabiat, bir düş hâline dönüşmüştür. Tabiat; yaratıcılığını, yenileme ve yenilenme gücünü insanın tabiata zarar vermesiyle birlikte kaybetmiştir. Bu nedenle de insanın tabiata müdahalesi ve doğanın özelliklerini kaybetmesi “hızar” yani “bıçkı” ile verilir. Şehrin yapaylığını da şiirlerinde eleştiren Tenekeci, bu suni ortamdan kaçmak için “Hayın Yüz” şiirinde tabiatın bağrına sığınmaktadır:

Ah bu şehir dediğin tozlu yolda bir fayton
Tok kuzu gibi şakrak, işsiz gibi elemli
Her şey karton burada, keyifler bile karton (Tenekeci, 2021b: 28).

Şehir, şairi açmamaktadır ve şairin ruhuna hitap etmemektedir. Bu bağlamda şair, benliğini tabiatta aramaya koyulur ve tabiatta bulur:

Şaşkınım şehir açmıyor beni
Namım yürümüyor burada
Çünkü bir tuhaf burada her şey,
Denizi sel basıyor, hayret
Hayret, şehir sığmıyor taksiye
Ve terör estiriyor rüzgâr
Kaldırıyor dağın eteklerini bile (Tenekeci, 2021b: 16, “Mektup II”).

İbrahim Tenekeci, “Solda Sıfır” şiirindeki “Temiz hava diyordu doktorlar illa temiz hava/Gülmüştüm bense ormancının verem olduğunu duyduğumda” (Tenekeci, 2021b: 56) dizelerinde ormancının verem olması ile temiz havanın yok olması arasında ilişki kurmaktadır. Nitekim doğayı koruyan insanların azalması, tabiatın zarar görmesine yol açmaktadır.

Suyu kesilmiş sanki her şeyin
Bayat nehirler, güneşsiz günler
Nasıl aklıma gelmedi, hayret
Kader diyorduk buna, biraz da keder (Tenekeci, 2020a: 55).

“Çalışan Kesim” şiirinde doğanın yıpranmasını kadere bağlayanların, şairde kedere yol açtığı görülmektedir. Şair, tüm bu olumsuzlukları, Allah’a şikâyet etmektedir:

Bir böceğin ezilirken çıkardığı gürültü
Güneşin altında terli bir ırmak
Gezinirken yatağında bir çöl gibi iştahsız
Akarken içine bereketsiz günlerin
Bu toprak, bu kara toprak
Ne diyor dinleyelim:
Güneş gününde değil, şerbet verelim ona
Geçsin altından dümensiz kalabalık
Açılsın kuşkların beslediği denize
Kavgalar, vitrinler, sulardaki kuraklık
Rabbim bütün bunlar sunulur bilginize (Tenekeci, 2021a: 60-61, “Suçluluk Duygusu II”).

Doğal olana hayranlık besleyen ve gerçek hayatta doğa ile iç içe olan şair, köyden kente göç etmeyen tüm unsurları sevmektedir: “Düzenli Birlikler” şiirinde geçen “Alıç ve Ahlât’ın yeri ayrıdır bizde/Gitmemişlerdir çünkü köyden kente...” (Tenekeci, 2020a: 61) mısralarını bir söyleşide şöyle açıklamaktadır:

Köylerden şehirlere göç başlayınca, gelenler, neredeyse her şeyi yanlarında getirmişlerdir. Keçilerinden sofraya bezlerine kadar. Sadece alıç ve ahlât ağaçları şehre gelmeyi reddetmiş, köyde kalmışlardır. Bu yüzden, onlara ‘kır serdarları’ diyorum. O ağaçlar, baba ocağımızı, ata topraklarımızı beklemeye devam ediyorlar. Bana kalırsa, ‘toprağa bağlılık’ ifadesinin en güzel karşılığı, bu iki ağaçtır (Yazıcılar, 2013).

“Yanık Jandarma”da “Uğulduyor kalbim, nasıl da uğulduyor, sanki arı kovanı” (Tenekeci, 2021b: 9) ifadeleriyle kalbinin uğultusunu arı kovanından çıkan sese benzeten İbrahim Tenekeci, ruh hâlini tabiata yansıtmaktadır. Bunun yanında “Ölmüşsün Ama Değilsin Üzgün”deki;

Yağmurun kalbisin, rüzgârın sesi.
Irmaklar dolusu akıp gidersen
Çağırır çağırılmaz memleket seni (Tenekeci, 2020b: 47)

dizeleriyle doğada yer alan yağmur ve rüzgârı kişileştirmiştir. Memlekete gitme arzusu, şairde güzel duygular uyandırmaktadır. “Gel Zaman II”deki “Dalıp gidiyorum su gibi derin/Gittikçe geçiyorum üşengeç bir iklimden” (Tenekeci, 2021a: 43), “Mektup III”teki “Gül üşüyor, gül üşür” (Tenekeci, 2021b: 18) ve “Görmeden Ölmek”teki “Gülden koparılmış gibi kalbimiz” (Tenekeci, 2020c: 29) mısralarında insana ait unsurlar, doğaya aktarılmıştır. Kalp kırıklığını gülün koparılmasına benzeterek kendi ruh hâlini ve kırgınlığını tabiat ile ilişkilendirmektedir.

“Kapalı Mekân” şiirindeki “Ağaçlar gövdesinden tanınır, baba” (Tenekeci, 2019: 52) mısramı Tenekeci, babası ile konuşmasından ilham alarak kaleme aldığını belirtir:

Henüz çocuktum. Kış gelince, babam beni bahçelere gezmeye götürürdü. Üstelik İstanbul’da. Ağaçları, gövdesinden tanımayı öğretilirdi bana. Sorardı ve bilirsem hem sevinir

hem sevindirirdi. Öyle ya, üzerinde yaprağı, çiçeği yahut meyvesi olan ağacı herkes bilebilirdi. Önemli olan, bunlar yokken, yani en zor zamanında, en ağır şartlarda ağaçları tanıyabilmektir. İnsanlar da böyle değil midir? İyi günlerinizde, çiçekli ve meyveli zamanlarınızda, kimin dost olup olmadığını pek anlayamazsınız. Ancak kış geldiğinde, zorluk ve yokluk günlerinizde dostlarınız, kalben tanıdıklarınız belli olur (Yazıcılar, 2013).

Şair, ağaçları ve insanları tanıma arasında bir benzerlik kurmuştur. Nitekim doğayı bilen kendini bilir, kendini bilen insanlığı bilir.

Otur dedim ağaca, yorulmuşundur.
Çocuklar içindeyim, beni sorarsan.
Gölgenin sözünden çıkmam güneşte,
Gündüz olup olmadan... (Tenekeci, 2019: 20, “Silbaştan”).

Üşütmüş olmalı öksürdü bütün gece
Bütün gece öksürdü kapı önünde çınar (Tenekeci, 2021a: 76, “Işıklıdırma Çalışmaları IV”).

Elma bahçeleri, eski insanlar
Duruyor dünde, bir şey diyecek gibi
Çiçeği burnunda bir demet nergis
Gibi duruyor, şaşırmış sanki (Tenekeci, 2020d: 38, “Olmayan”).

İçerde gözyaşı, dışarda yağmur
Ağıt yakan kadınlar, yaşlı bir rüzgâr,
Irmağın en derin yerinde seni
Nefesini tutmuş beklerken sular,
Parlayan gözler, o sonsuz orman (Tenekeci, 2020c: 35, “Altı Gün Soğukları”).

Verilen şiir parçalarında tabiat ile bir bağ kuran şair; “yorulmuşundur”, “üşütmüş olmalı öksürdü bütün gece”, “duruyor dünde”, “içerde gözyaşı”, “yaşlı rüzgâr”, “nefesini tutmuş beklerken sular” ifadeleriyle tabiatın tahrip edilmesine göndermede bulunur.

İbrahim Tenekeci; “oğulotu, sevgi çiçeği, peygamber çiçeği, çan çiçeği, küpe çiçeği, ezan çiçeği” gibi daha birçok bitkinin isimlerini de şiirlerinde zikretmektedir:

A benim
Oğulotu bitmeyen topraklarda
Şaşırıp kalan kalbim (Tenekeci, 2020d: 30, “Güzellik Uykusu”).

Bu şiire çalıştığım günlerde,
Merak sarmıştım endemik bitkilere;
İşte Sevgi çiçeği, Ankara ilinin Gölbaşı ilçesinde
Yetiştiriyor sadece Hacı Hasan köyünde.
Yok olmuş mesela Peygamber çiçeği
Ve Çan çiçeği, Kemaliye’de...

Kimse olmasa da, Ezan çiçeği
Ne güzel yapıyor ev ödevini... (Tenekeci, 2020a: 63, “İnsanın Olmadığı”).

Annemin sokağa bakan yüzü
Küstümütu gibi titriyor pencerede (Tenekeci, 2016: 36, “Barış Görüşmeleri I”).

Ricası bahçivandan ayırık otunun
İzin ver beyim, sarayım bu bahçeyi (Tenekeci, 2021a: 76, “Işıklandırma Çalışmaları IV”).

Şiirlerinde gül metaforuna da yer veren Tenekeci, gül aracılığıyla Hz. Muhammet’i anmıştır: “Efendime vermek için/Yirmi yedimden gün aldım/Yirmi yetimden gül” (Tenekeci, 2020d: 20, “Sözü Yormadan”). “Yirmi yedimden gün aldım” mısraı, genç sahabeleri hatıra getirmektedir. Aynı şekilde “Yirmi yetimden gül aldım” dizesi, Peygamber Efendimizin yetim olarak dünyaya gelmesini ifade etmektedir. Gül, Peygamber Efendimizin aşkından yanıp tutuşmuştur:

Siz ey görmeyenler bir gülün
Diken olduğunu aşkından (Tenekeci, 2016: 14, “Prova”).

Gül bile kendini düşlermiş
Kendini düşlermiş gül
Verilirken bir sevgiliye... (Tenekeci, 2021b: 22, “Kursak II”).

Tabiatı, Allah’ın bir parçası olarak tanımlayan ve “Allah’ın sanatı olarak nitelendirdiği ve bu sanata hayranlık beslediği tabiatı İslam ve *Kur’an* ışığında duyumsayan Tenekeci’ye tabiattaki canlı ve cansız her şey, ilahî kudretin kuşatıcılığını hissettirir.” (Yazbahar, 2023: 447). Tabiata olan bağlılığını şiirlerinde anlatmakla birlikte tabiat unsurlarını kitap tasarımlarına da yansıtır.

Sonuç olarak tabiatı ile iç içe olan şair, tabiatın önemine vurgu yaparak özellikle edebiyatçıların tabiata önem vermesi gerektiğinin altını çizer. Aynı zamanda insanların kendi menfaatleri doğrultusunda tabiata bu denli zarar vermeleri, şairi hüznülmendirmektedir.

5.1.1.3. Yaşama Sevinci

“Seni sevmeye dağlardan başlıyorum
Kalbine yenilmek diyorlar buna.
Yürürsen yakındır, bakarsan uzak
Derinleşiyor birden, evet, yaşamak.”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2020c: 25)

İnsanı hayata bağlayan en önemli unsurlar arasında bulunan ve insanın umudunu yeşerten yaşama sevinci, İbrahim Tenekeci’nin şiirlerini süsleyen konulardan birisidir. “Şairin dünyadan yana bir sitemi, insanlardan ya da bir yorgunluğu ve kırılğanlığı olsa

da hiçbir zaman ümitsiz olmamıştır. Neticesinde okuruna seslenebildiği bir şiiri vardır.” (Yiğit, 2019: 43). Şair, yaşama sevincini çoğunlukla tabiat sevgisiyle birlikte ele alır. “Veryansın” şiirindeki;

Oysa taptaze gelir gün, üstünde sabahlığı
Ne güzeldir o senin serin suların (Tenekeci, 2021b: 25)

mısralarında günün her zaman tazeliğini koruyarak doğduğu üzerinde duran şair, doğadan hareketle güne yaşama sevinciyle başlamaktadır. *Ağır Misafir* isimli şiir kitabında yer alan “Barut Hakkı” şiirinde yaşama sevinci, doğayla ilişkilendirilerek okura sunulmuştur:

Yaşamaya kıyamazdım günleri
Giderdim yanına, kendimden habersiz
Açardı ovaları, darda kalana
Ne güzel olurdu, bir bilerseniz,
Metafizik mi, o sizin fikriniz! (Tenekeci, 2020a: 14).

Tüm Zamanlar şiir kitabından alıntılanan “Çoban Hasan” başlıklı şiirde doğaya olan hayranlık ve yaşama sevinci birlikte ele alınmıştır:

Sabahtan akşama; Allah’ın Tabiatı
Siniyor üstüne... Ne?
Azıcık azıkla geldiğin bu yer
Çayırılar, çimenler, hep güzel şeyler
O kutlu yalnızlık, o kutsal kuyu
Otlardan kalkan yüksek tevazu-
Sarılmışsın, kendine.
Harfler, rakamlar, hepsi yabancı
Ağaçtır, rüzgârdır, işaretlerin.
Dilimizi bilmezsin, bildiğin
Allah’ın tabiatı (Tenekeci, 2022a: 81).

Şair, “Azıcık azıkla geldiğin bu yer/Çayırılar, çimenler, hep güzel şeyler” dizelerinde tabiat unsurlarını güzel karşılamaktadır.

“Görmeden Ölmek” şiir kitabında yer alan “Derbeyan” şiirinin;

Kırlarda oğlaklar gibisin mutlu
Çalışkan baharsın halinden memnun,
Yazmak isterdim böyle şiirler
Kuşların konduğu o güzel gökler (Tenekeci, 2020c: 43)

dörtlüğünde de tabiat unsurları ile yaşama coşkusunu özdeşleştiren şair, dörtlüğün son dizelerinde doğaya duyduğu hayranlığı ve doğa karşısındaki mutluluğunu yazmak istediğini belirtmektedir.

Doğayı ve insanın içsel yolculuğunu ve yaşamı lirik bir söylemle anlatan Tenekeci, “Derbent” şiirindeki;

Uzun boylu ırmaklar arasındayız
İnsanı kendine getiren yollar,
Ne güzel gelmiş, kalsın sonbahar.
Dilerim buradan anlatılır ömrümüz
Dallara tutunan o son yapraklar
Düşmeden önce gördüğümüz güz (Tenekeci, 2020b: 15)

mısralarında doğa unsurlarını kullanarak duygularını ve düşüncelerini aktarır. Doğanın içinde uzun ve sakin akan ırmaklar arasında bir yerde olduklarını ifade eden şair, doğanın güzellikleri içinde bir yerde bulunmanın huzurunu yaşamaktadır. Sonbaharın güzelliği ve etkileyici atmosferinin vurgulandığı şiirde sonbaharın özel bir zaman olduğunu ve bu güzelliğin kalıcı olmasını dileyen şair için tabiat, yaşamın önemli bir parçasıdır.

İbrahim Tenekeci, bazı şiirlerinde aşk olgusunu tabiat ve yaşama sevinci üzerinden verir:

İşte yine günün belini kırıyor akşam
Ve sen kırlara benzersin günün bu saati
Çıkarmamışsan çiçekli elbiseni... (Tenekeci, 2021b: 14, “Mektup I”).

Zamanın akışının, günün sonunun ve sevgilinin içinde bulunduğu atmosferin anlatıldığı mısralarda akşamın gelmesiyle birlikte gün de sona ermiştir. Günün sona ermesiyle kırların aldığı görünüm ise şaire sevgiliyi hatırlatmaktadır. “Çıkarmamışsan çiçekli elbiseni” mısraından anlarız ki kırların doğal güzellik ve huzur içinde olması şaire esas sevgiliyi, Allah’ı hatırlatan bir unsurdur. “Gündüz Ağacı” şiirinde;

Seni sevmeye dağlardan başlıyorum
Kalbine yenilmek diyorlar buna.
Yürürsen yakındır, bakarsan uzak
Derinleşiyor birden, evet, yaşamak (Tenekeci, 2020c: 25)

diyen İbrahim Tenekeci’ye tabiat, Allah’ı ve yaşamı hatırlatır. Dağ; büyüklüğü, gücü ve kararlılığı sembolize eder. Şair de sevgisini dağlardan başlatarak onun güçlü ve derin bir duygu olduğunu vurgulamaktadır. “Kalbine yenilmek diyorlar buna.” mısraında şair, sevgiyle dolu bir şekilde birine bağlanmanın, onun kalbini kazanmanın ve sevgiye teslim olmanın güzel bir şey olduğunu ifade etmektedir. “Kalbine yenilmek” ifadesi, sevginin karşı konulmaz ve güçlü bir etki yarattığını anlatmaktadır ve bu sevgi, yaşamı güzelleştiren, aynı zamanda yaşama derinlik kazandıran bir sevgidir.

Tenekeci'nin yaşama sevincini; cuma günleri, bayram sabahları, camiiler gibi dinî olgular beslemektedir. Şiirlerinde dinî ritüeller, yaşama sevinci olarak karşımıza çıkmaktadır:

Ben o zamanlar bakardım suya
Annem okurdu beni, bilmezdi okuma.
Yeni açılmış kalemler gibi
Bismillah derdim, başlardım güne
Gün dediğin oturmadan gitmezdi (Tenekeci, 2021a: 99).

“Dilburan” şiirinde görüldüğü üzere şair, güne besmele çekerek yani Allah'ın adıyla başlamaktadır. Bu da gösteriyor ki yeni gün, yeni umutlar demektir.

Camiden eve dönerkenki ferahlık
Sadece müminlerin bildiği,
Şiir böyle bir şey mi?
Ne güzel, dökmek, şiirle içini;
Aynaya bakarken okunacak o dua;
Güzel yarattın beni, ahlâkımı da
Güzel kıl; namaz gibi...

...

Canımı yakıyor dünyanın güzelliği
Yetmiyor ömür, o büyük şaire.
Rabbim, ne olursun
Sözümü kesme... (Tenekeci, 2020a: 28).

Tenekeci'nin, *Ağır Misafir* isimli şiir kitabındaki “Barut Hakkı” şiirinden alıntılanan bu şiirde camii, müminlerin ruh dünyasına iyi gelmektedir. İslami bir söylemle arka fonda yaşama sevincine değinen şairin hayata tutunmasını sağlayan İslam, şiir ve dünyanın güzelliğidir.

Küçük şeylerden ve başkalarının mutluluğundan mutluluk duyan bir kişiliğe sahip olan İbrahim Tenekeci'yi mutlu eden şeylerden biri de bayram sabahları ve annenin bayramlarda öpülen elidir:

Durgun bir suyun söylemek istediği
Ne olabilir kederden başka?
Bir annenin bayramlarda öpülen eli
Ve açılan kapılar sevinç sokaklarına (Tenekeci, 2021a: 13, “Taşların İçindeki II”).

Durgun su; sakinliği ve huzuru simgeler. Annenin bayramlarda öpülen eli ve kapıların sevinçle dolu sokaklara açılması; aile bağları, sevgi ve bayramların getirdiği coşkuyu temsil eder. Şair, güzel anların ve sevgi dolu anların, yaşamı anlamlandırdığını ifade etmektedir.

Samimi ve duygusal bir üslupla günlük yaşamın içindeki anlamlı detayları ele aldığı “Ateşli Silahlar” şiirinde;

Bir yere giderken giyersin diye
Beyaz bir gömlek almıştı annem.
Seviyorum dünyayı buradan itibaren
Seviyorum, sevilir gençken... (Tenekeci, 2020a: 41)

mısralarına yer veren şair; annesinin sevgisi, küçük anılardaki güzellik ve gençlikle dolu bir bakış açısı üzerinden duygusal bir atmosfer yaratma eğilimindedir. Beyaz gömlek; temizliğin, masumiyetin ve sadeliğin sembolüdür. Annenin beyaz gömlek alması, günlük yaşamın küçük detaylarında sevgi ve ilginin ifadesi olarak yorumlanabilir. Şair, annesinin ona aldığı beyaz gömleği giydiği anın getirdiği sevgi ve gençlikle dolu duygularını ifade eden şair, yaşam karşısında umut dolu bir bakış açısına sahiptir.

Basit zevklerin ve küçük mutlulukların önemini vurguladığı şiirlerinden birisi de “Çiftkırın Köyü” şiiridir:

Ekmekle helva ne güzel yenir.
Biraz oturursun parkın orada
Çay da içersin, üç şekerlidir (Tenekeci, 2022a: 22).

Ekmek ve helva gibi basit yiyeceklerin bir arada yenmesiyle yaşanan huzuru ve mutluluğu ifade eden şair, parkta oturup çay içmeyi günlük bir keyif anı olarak betimler. Bu dizelerdeki sadelik, yaşamın güzelliklerini sadece basit zevklerde bulabileceğimizi hatırlatır. Diğer bir ifadeyle olağan durumlardan mutluluk duyan Tenekeci, verilen “Çiftkırın Köyü” şiirinde de küçük şeylerden mutluluk duyar ve bunu yaşama sevinciyle şiirlerine yansıtır. Nitekim şairin bu şiiri, Orhan Veli Kanık’ın;

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel! (Kanık, 2008: 54)

şiirini hatırlatmaktadır. Şairi hayata bağlayan ve onun umudunu diri tutan, memleket sevgisidir. Anadolu topraklarına sevdalanan şair, bu toprakları şiirlerinde de ele alır:

Her günü sert olur yüksek yerlerin,
Eskiden kalma yoksul bir halkla
Severim seni ey güzel yurdum
Bakmam dünyada huzur hakkına (Tenekeci,2020b: 51, “Ey Güzel Yurdum”).

Bin yıldır her gün buradasın, bak
Yağmurun kalbisin, rüzgârın sesi.
Irmaklar dolusu akıp gidersin
Çağırır çağırılmaz memleket seni (Tenekeci, 2020b: 47, “Ölmüşsün Ama Değilsin Üzgün”).

Hayat, inişli çıkışlı günlerden oluşmaktadır. Ancak her şeye rağmen hayata pozitif bakmak ve hayatı ümitsizliğe kapılmadan yaşamak gerekir. Bu durum, Tenekeci'nin şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Şair, otobiyografik özellikler taşıyan “Mustafa Oğlu Ahmet” başlıklı şiirinde dedesinin vefatından sonra yaşadığı hüznü tabiata sığınarak aştığını ifade eder. Bu şekilde yaşama sevinci yeniden dirilmiştir:

Her şeye doğuştan başlıyor gibi
Dedemin evini yıkıp yeniden-
Her türlü fidanı, en iyisinden-
Güzel koyunlar, yemyeşil bahçe
Çok yaşasın o köyde (Tenekeci, 2022a: 59, “Mustafa Oğlu Ahmet”).

Şiirlerinde ölüm teması sıkça karşımıza çıkan şair, ölümü dahi yaşama sevinci ile birlikte ele alır:

Ölmüşsün ama değilsin üzgün
Sevinmekte sin mümin kalbinle,
Tarihten hızlısın, elbette haklı
Bin yıllık hayatın aziz evladı (Tenekeci, 2020b: 50, “Ölmüşsün Ama Değilsin Üzgün”).

Şiirlerinde yaşama sevincini doğrudan ve dolaylı bir şekilde işleyen İbrahim Tenekeci, yaşama sevincini tabiata olan hayranlığı çerçevesinde kaleme almıştır. Tüm zorluklara rağmen şiire sığınarak yaşama sevincini diriltip korumuştur.

Günlük yaşamın detaylarına, insan ilişkilerine ve tabiata dair gözlemlerine yer verilen “Şükrü ve Feride Nar Çifti” şiirinde şair, dağ köyünde geçen bir hikâyeyi anlatmaya başlar. Tabiat, köy yaşamı ve insan ilişkilerinin vurgulandığı şiirde şair, yaşama sevincini konu edinirken geçmiş yıllarını, anılarını, yoksulluğu ve tabiatı bir arada verir:

İssız ve uzak bu dağ köyünde
İki ihtiyar, gelin ve torun
Evin tek oğlu henüz askerde
Elektrik yok, hâlâ da öyle,
En yakın insan dağların arkasında
Sepetçi Âdem diyorlar ona,
Onu da kaybettik yakın zamanda-
İki arkadaşım, Tosya bıçağım
Dayımın verdiği kirenden sopa!
Burada çıktı şiir karşıma:
Sabaha doğru çiy iner çayırlara

Sabah sularının olduğu otlar-
Birinci olarak evden dışarı,
Kimsenin bakmadığı sıradan kuşlar-
Kuşların kalbimden anlayan uçuşları,
Suya girmeden, belime kadar
Sevinçle ıslanırdım, dayım peşimde;
A oğlum, şaşırırdın mı? (Tenekeci, 2022a: 76).

“Suya girmeden, belime kadar/Sevinçle ıslanırdım,” mısraları basit ve doğal zevkleri yaşamamanın, hayatın tadını çıkarmanın ya da yaşamın güzelliklerini anlamamanın önemini dile getirirken “ıssız” ve “uzak” ifadeleri, köyün izole ve sessiz bir yer olduğunu vurgular. Köyde elektriğin olmaması, köyün geleneksel ve modern hayattan uzak, doğal bir ortam olduğunu gösterir. Sakin ve huzurlu bir dağ köyünün yaşamının betimlendiği şiirde şair, köydeki basit ve doğal yaşamı, insan ilişkilerini ve günlük rutinleri verir. “Sabahın erken saatlerinde çayırlara düşen çiy, su kaynaklarının bulunduğu otlar, sıradan kuşların bile önemli bir anlam ifade etmesi”, şairin doğaya ve basit yaşamın güzelliklerine olan derin duygularını yansıtır.

5.1.1.4. Geçmişe Özlem

“Kimseye yük olmadan uçuyor kuşlar.
Demişken diyelim, eski insanlar
İştahlı değiller, niçin olsunlar
Dünyaya karşı.”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2022a: 32)

Acısıyla tatlısıyla yaşanan bir zaman olan geçmiş, bazen insana huzur verirken bazen de güzel günlerin yaşandığı ve özlemle hatırlandığı bir sığınak hâline gelir. Doğası gereği her insanda geçmişe özlem duygusu vardır. Hayatın hengâmesinden, belirsizliğinden ya da değişen dünya düzeninden çoğu zaman geçmişe ve geçmişin güzel anlarına sığınırız. Geçmişî yâd ederek bunu şiirlerine yansıtan şairlerden birisi de İbrahim Tenekeci'dir. Tenekeci; gazete yazılarında, denemelerinde yahut şiirlerinde çoğunlukla şimdiki zamandan bahsetse de geçmişte yolculuk yaptığı bazı şiirleriyle de karşılaşırız. Özellikle *Tüm Zamanlar* isimli şiir kitabı, şairin geçmiş yıllarına tanıklık etmiştir:

Bostandır ama en önemlisi,
Güzel bir manzara gibi gerçekten
Durmadan olurlar, bakıma muhtaç-
Ev kadar kıymetlidir, belki de evden-
Genellikle yapılır sulak yerlere
Bakması lazım gelir illa güneye,

İnmeden don, sepken vurmada
Güz mevsiminin ilk günlerinde
Bir dükkân gibi kapanır bostan...
Hatırlıyorum orada annemi
Böcekler basmış patatesleri,
-Kapısı kitli kalsın bunların!
Gülesim geldi (Tenekeci, 2022a: 24).

Geçmişte yaşadığı anılarla sürekli bir bağ kurma eğiliminde olan insanın bu eğilimi, geçmişin getirdiği huzura, güvene ve samimiyete özleminden kaynaklanır. Verilen “Çiftkırın Köyü” şiirinde de bostana ve annesine ait anılar hatırlanır. Tarla da denilen bostanın sulak bir yerde olmasından, güneye bakmasından ve sürekli bakım istemesinden bahseden şair, geçmiş zamana ait günlük yaşamın detaylarına değinerek doğanın insan hayatındaki önemini ve yaşamın içindeki zorlukları lirik bir dille ifade etmiştir. Şiir, güzel bir anıyı hatırlarken yaşamın kaçınılmaz zorluklarına da vurgu yaparak gerçekçi bir bakış açısı sunar.

Annesi Huriye Hanım ile ilgili anılarının yanında babası Ahmet Bey de şiirlerinde yer bulur:

Mustafa oğlu Ahmet... Baba,
Güzel günlerimiz daha çok oldu
Demiştin, son konuşmamızda
Bu doğru.

Kuşlar uçarken yaşadığımız
Birçok şeyi unutmam seninle;
İlk kez gittiğimiz erkek namazı,
Sana ısmarladığım birinci yemek
Bolu Bol Kepçe Lokantası,
Nasıl da gülüyordu gözlerinin içi,
Yıl seksen iki falan olmalı,
İşte o bakışı unutmadım ben
Yakalamak için onu yeniden
Alırdım en sevdiğin şeylerden (Tenekeci, 2022a: 62, “Mustafa Oğlu Ahmet”).

1982 yılına dönen şair, babasıyla birlikte ilk gittikleri Cuma namazından Bolu Bol Kepçe Lokantasında ısmarladığı ilk yemeğe kadar unutmadığı zamanları anar. Babasıyla geçirdiği bu günlerin mutlu zamanlar olduğunu ancak sonrasında bu mutlu günlerden uzaklaşıldığını “İşte o bakışı unutmadım ben/Yakalamak için onu yeniden/Alırdım en sevdiğin şeylerden” mısralarına yansıtmıştır.

Geçmişten “Abdullah Oğlu Mustafa” şiirinde;

Yaşadım yanında, henüz insanken
Körduman arasından belli belirsiz
Başına buyruk dağlar, anılar ve sis
Bir dostun zor günde hatırlanması
Kadar güzeldi, o günlerimiz (Tenekeci, 2022a: 51).

mısralarıyla bahseden şair, geçmişe yolculuk yapar. “Yaşadım yanında, henüz insanken/Körduman arasından belli belirsiz” mısraları bir anının veya bir kişiyle geçirilen bir dönemin anlatımıdır. “Körduman”, “belli belirsiz” ve “anılar ve sis” ifadelerine yer veren şair, zamanın geçişi veya anıların belirsizliğine gönderme yapar. Dostlarıyla sık sık dağlara, ormanlara ve kırlara gezintiye gittiğini bildiğimiz İbrahim Tenekeci, bu gezilerini hatırlar ve bunları “bir dostun zor günde hatırlanması kadar” güzel bulur. Geçmişin güzel zamanlarına özlem duyan şair, “Çiftkırın Köyü” şiirinde şöyle seslenir:

Suya inmişken, hatıralara-
Meşenin külünü sabun olarak
Üstelik beyazlarda!
Şaşırmış kalmıştım ilk gördüğümde
Sabun yok mu diye merakla
Kadınlardan birine sormuştum da
Aldı benden, bir gülme!

Yıllar sonra, sohbet esnasında
Kendisinden daha güzel bir amca;
Ne sabunu dedi, çamaşırları
Kille yıkayanları
Gösterirlerdi, parmakla! (Tenekeci, 2022a: 28).

“Suya inmişken, hatıralara- mısramda, suyun temizleyici etkisi ile hatıralar arasında bir bağlantı kurulur.

İbrahim Tenekeci, zamanın değişmesinden ve tabiatın yok oluşundan geçmişe sığınır:

Kırlangıç öldü, zaman değişti
Eskilerden birinden dinleyelim mi? (Tenekeci, 2022a: 31, “Çiftkırın Köyü”).

Bir gül düşün, gönülsüz açan
Olan her şeyi solduran zaman;
Çocuklardan önce yatan babalar
Gelmiş ve kalmış o yorgunluklar...
Artık durmadan kırk yaşındayım
Cebimden çıkmıyor dünyanın eli,
Nereye dokunsam eskiyor hemen
Günler günleri örtmüyor şimdi (Tenekeci, 2019: 51, “Kapalı Mekân”).

Nereye bakıyorsun, orası yok ki.
Elma bahçeleri, eski insanlar
Duruyor dün, bir şey diyecek gibi
Çiçeği burnunda bir demet nergis
Gibi duruyor, şaşırmış sanki (Tenekeci, 2020d: 38, “Olmayan”).

Zamanın değişimi, yaşlanma ve geçmişle olan bağlar üzerine kurulu olan verilen şiir parçalarında şair, geçmişin izlerini ve getirdiği duyguları anlatmaktadır. “Kırlangıç öldü, zaman değişti” ya da “Nereye bakıyorsun, orası yok ki” mısraları, bir tür dönüşümü ve değişimi temsil eder. Yaşamın zorluklarına ve zamanın her şeyi nasıl değiştirdiğine dair düşünceyi ifade eden şiirde gül, yaşamın sembolü olabilir ve gülün gönülsüz açması, zor zamanların getirdiği güzellikleri yitirme fikrini yansıtabilir. Zamanın geçişiyle birlikte geçmiş de bir tür bulanıklık içinde kaybolur. Hem tabiat hem de insan, zaman içinde değişmiştir. Günümüzde vefa duygusunun kaybedilmesi şairi geçmiş insanlara sığındırır. “Eski insanlar”, aslında hiç eskimeyen insanlığı anlatmaktadır.

Geçmişte zor zamanlarda kol kanaat gelen dostlar, karşılıksız iyilik yapan insanlar, duaları ile zamana renk katan nineler ve her şeyden önce karnı aç olsa da gözü tok olan insanlar vardır:

Eskiden dostların sesi olurdu
Zorlukla beraber duyardık onu,
Uzakta kalmış hatta kalmamış
Pınarlar iğdemler ispinozgiller
Böyle bir konu (Tenekeci, 2020b: 28, “Dönüp Bakınca”).

Alfablesiz nineler vardı eskiden
Öylesine değil sahiden vardı
Biz onların duaları altında
Kuş gibi olurduk, her şey artardı (Tenekeci, 2021a: 104, “Yanlış Anlaşılan”).

Kimseye yük olmadan uçuyor kuşlar.
Demişken diyelim, eski insanlar
İştahlı değiller, niçin olsunlar
Dünyaya karşı (Tenekeci, 2022a: 32, “iftkıran Köyü”).

Tenekeci'nin nezdinde geçmiş, çocukluk yıllarını, mutlu hatıralarını ve anne sevgisini ifade etmektedir. Çocukluk dönemindeki temiz duygular ve inanışlar, şairi mutlu etmektedir:

Mendilin içine sarıp da biraz
Leblebi koyardı yastığımın altına.
Erkenden kalkardım bunun için ben
Melekler derdi, onlar koyuyor
Melekler derdim, ne güzel şeyler! (Tenekeci, 2022a: 47, “Abdullah Oğlu Mustafa”).

Bu mısralarda şair, günlük hayatın sade ve alışıl gelmiş anlarına odaklanır. Mendilin içine sarılan leblebi, şairin sıradan eylemlerle güzellik ve anlam arayışını temsil eder. Aynı zamanda birçok sanatkâr, geçmiş resimlere sığınarak anlatmaktadır. Tenekeci de bazı şiirlerinde buna yer vermiştir:

Yağmur yağıyor
Yüzlerce ırmağa dönüşüyor cam.
Rahmetlinin resmi için
Duvara çivi çakıyor babam (Tenekeci, 2022b: 38, “Dedeler ve Çiviler I”).

Ellerinizde cesediniz
Bana geliyorsunuz,
Sizin için ne yapabilirim
Ki ben
Irmakların kapısından kovulmuş adamım
Rötuşlarla ayakta durdum bugüne değin
Siperleri cansız bırakıp
Annemin resimlerine sığındım (Tenekeci, 2022b: 42, “Rötuş”).

İbrahim Tenekeci için huzurun, mutluluğun, merhametin, tüm güzel şeylerin anahtarı mazide saklıdır ve şair de maziye şiir aracılığıyla ulaşır. Geçmişteki deneyimler, bugünü şekillendirir ve insanların kimliklerini oluşturur. Bu yüzden geçmişe duyulan özlem, aslında kendimizi anlama ve anlamlandırma arayışımızın bir yansımasıdır.

5.1.2. Metafizik Temalar

5.1.2.1. Allah

“Rabbim
Sana güvendim fakat güvenmedim insana
Belki bir teselli ömrün sonunda,
Beraberlik yetiyor bana.
Adın kalbime yardım ediyor.”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2020b: 34)

Muhafazakâr bir aile ortamında yetişen İbrahim Tenekeci’nin tabiat sevgisi, iyiliği yaşama ve yaşatma düşüncesi, ölümü arzulayışı ve ahiret inancı İslam diniyle örtüşen özellikleridir. Bu bağlamda onun şiirlerinde de Allah’a karşı duymuş olduğu yakınlığı göze çarpmaktadır. Şair, Allah’ı anlatırken ve onun varlığını delillendirirken tabiatın yararlanır:

Bir yaprağı kim çizer ağaçtan daha iyi.
İşte gök, bu mavi kumaştan hepimize elbise (Tenekeci, 2021a: 69, “Üzölmek İçin Gerekli Malzemeler II”).

Doğanın ve evrenin güzelliklerine vurgu yapılan bu mısralarda geçen “Bir yaprağı kim çizer ağaçtan daha iyi” ifadesi, doğanın kendisinin yaratıcılığını ve güzelliğini vurgular. Tabiat, insan çabası olmadan bile muazzam bir güzellik içerir ve tabiatın

güzelliğinden herkes, pay alabilir. Çünkü tabiat, tüm insanları bir araya getiren ve evrensel bir güzellik sunan kaynakların başında gelir.

Kâinata bulunan her şey, belirli bir nizam içindedir. Tabiatı yaratıp ona hükmeden sonsuz kudret sahibi, Allah'tır:

Buna derim diyorum sormak diye;
Güneşe gününü gösteren Rabbim,
Ölenlerden kim kalıyor geriye
Yahut kim? (Tenekeci, 2022a: 41)

“Şabanoğulları” şiirinden verilen dörtlük, Yasin suresinin “Güneş kendisine ait yerleşik bir düzene göre (yörüngesinde) akıp gider. Bu, çok güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.” şeklindeki 38. ayetini hatırlatmaktadır (URL-15, 2023). “Güneşe gününü gösteren Rabbim,” mısraı, yaratıcının güneşi yaratması ve onunla günü aydınlatmasına göndermedir. Bu, varoluşun ve yaşamın yaratıcı bir güç tarafından belirlendiği düşüncesinin göstergesidir. Sonraki mısralarda “Ölenlerden kim kalıyor geriye/Yahut kim?” diyerek varoluşun ne kadar süreceğini ve ölümün ardından geride neyin kaldığının sorgulamasını yapan şaire göre önemli olan geride bıraktığımız izler ve bu izlerin ne kadar süreyle var olduğudur. Varoluş ve ölümün karmaşıklığına dair derin düşünceler içeren “Mustafa Oğlu Ahmet” şiirinde;

Biz seninle ne kadar gördük
Vişneler gibi buruk bir sevinç.
Çok şükür, gösterişsiz büyüdük,
Allah vardır, bir de hiç (Tenekeci, 2022a: 64)

mısralarıyla okuyucuya seslenen şair, okuyucuyu yaşamın anlamı ve ölümden sonra neyin kalacağı konusunda düşünmeye sevk eder. Dörtlükte şair, mütevazı bir hayat yaşadığını bununla birlikte Allah'tan başka her şeyi bir hiç olarak gördüğünü anlatmaktadır. Yalnız var olan Allah'tır.

“Çoban Hasan” şiirindeki “Boş değilsin sen, Rabbi'ne karşı” mısraı, insana Allah'a karşı görevlerini hatırlatmaktadır:

Boş değilsin sen, Rabbi'ne karşı
Dokundun bir şeye, çok dokunaklı-
Dağlardan bildiğin dayanma gücü
Her şey soğuyor, ne kadar kötü
Değil belki de, çıkar gelirsin
Soruyorum sana, yerinde misin? (Tenekeci, 2022a: 85)

Zâriyât suresinin 56. ayetinde “Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsin diye yarattım.” (URL-17, 2023) ifadeleriyle insana yaratılma nedeni belirtilmektedir. Şairin de tek gayesi Allah’ı ve onun kelamını en güzel şekilde anlatabilmektir. “Adres Değişikliği” şiirinde geçen;

Kur’an okunurken susuyor herkes
Geçiş üstünlüğü onundur çünkü (Tenekeci, 2021a: 57)

mısralarında da şair, *Kur’an*’ın sözünü her şeyden üstün görmektedir. Aynı şekilde bu dizeler de Araf suresinin “Kur’an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.” şeklindeki 204. ayetini hatırlatmaktadır (URL-5, 2023).

Şairin zihninde tüm güzelliği kendinde barındıran bir Allah tasavvuru vardır:

Sadece sensin harikalar yaratan
Kulu kalple donatan,
O kalp ki insanın çekirdeği
O kalp ki yavru olan her şeyin
Mahcuptur karşısında, ne iyi (Tenekeci, 2021a: 97, “Göz Hakkı”).

Yaratıcıya yöneltilmiş minnet ifadelerine yer verilen şiirde yaratıcının gücü ve etkisi üzerinde durulur. İnsanın özü veya temel varlığı, kalptir. Duygular, düşünceler ve insanlık kalp aracılığıyla şekillenmiştir. Yaratılışın kaynağı kalptir ve yaratılmış her şey, bu yaratıcılığa karşı bir tür mahcubiyet hisseder. Yaratıcının gücünü ve merhametini “Şimdi Uzakta Olan” şiirinde vurgulayan şair;

Kimler kaldı o büyük yorgunluktan?
Allah’ın adıyla ısınan evler
Onlardan birinde edilen dua;
Merhaba ey can-ı baki merhaba (Tenekeci, 2020c: 41)

mısralarında Allah inancında duyduğu sıcaklığı anlatır. “Allah’ın adıyla ısınan evler” dizesinde yer alan “ev”, insanın kalbini sembolize eder. Kalpler, Allah’ın adıyla ısınır. Bu durum Ra’d suresinin “Kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.” (URL-32, 2023) şeklindeki 28. ayetini hatırlatmaktadır. “Merhaba ey can-ı baki merhaba” mısrasında Süleyman Çelebi’nin “halk tarafından daha çok ‘Mevlit’ olarak bilinen ve asıl ismi ‘Vesîletü’n-Necât’ olan mesnevîsi”nde (Akdağ, 2008: 82) geçen “Merhaba” isimli şiirine gönderme yaparak Allah’ın ismiyle ısınan evlere sonsuz selamını iletmektedir.

İbrahim Tenekeci, Allah’a olan teslimiyetini gösteren şiirler de kaleme almıştır. Nitekim Tenekeci’nin kardeşi İsmail, küçük yaşlarda hayata veda etmiştir. Ancak şair, buna rıza gösterip sonsuz yurttta buluşma duasındadır:

Kaderden kısaydı, ömürden uzun
Rabbim, döndürdün, kalbimi sana.
Ne insanlar, ne insanlar, binlerce yıldır
Herkesi kurtarıp kendisi ölen,
İsmail demedim, gelmedik daha
Günlerce gidersen ve varamazsın
Yetişmek ne mümkün, onun hatrına
Kalmışsın, düşün, hep dört yaşında (Tenekeci, 2020c: 55, “Berhayat”).

Allah’a karşı yakınlık duyan ve buna bağlı olarak da içini Allah’a döken şair, tüm şikâyetini samimi bir üslupla belirtir. Buna en güzel örnek, *Görmeden Ölmek* isimli şiir kitabında yer alan “Muhaceret” başlıklı şiiri verebiliriz:

Rabbim
Hakkımı al benim haksızdan,
Ekme demeden emek verdiğim
Hakkımı al benim haksızdan,
Gökte hilal var, on dört aralık
Hakkımı al benim haksızdan,
Gecenin kuşları gibi uzakta
Uçmuş da yuvaya hiç dönememiş
Kalmış bir yerde kim bilir nasıl
Hakkımı al benim haksızdan,
Madem ahiret başlar dünyadan
Hakkımı al benim haksızdan (Tenekeci, 2020c: 48).

Tenekeci, her zaman Allah’ı anmak ve şiirlerini onun için kaleme almak istemiştir. Bu yüzden her zaman Allah’a güvenir ve onun kudretine sığınır:

Rabbim
Sonsuz bir aşkın sesiyle seni
Söylemek istedim, budur şiirim.
Dünya dedim
Mühür sende ama süleyman benim,
Değilim duman.
Rabbim
Sana güvendim fakat güvenmedim insana
Belki bir teselli ömrün sonunda,
Beraberlik yetiyor bana.
Adın kalbime yardım ediyor (Tenekeci, 2020b: 33-34, “Denizden Daha Derin”).

Öte dünyaya inanan şair, öte dünyayı arzuladığını ve fani dünyadan kurtulup sonsuzluk yurduna intikal etmek istediğini çoğu şiirinde de belirtmiştir:

Yollar çağırıyor beni
Kalmalı mıyım, yoksa gitmeli mi?
Hissedebiliyorum, beni bekliyor büyülü encam
Uçsuz bucaksız karmaşa çölünde
Serin bir gölge beni bekliyor (Tenekeci, 2022b: 14, “İkircim”).

İçimi okuyorlar, bir dua gibi:
Düştüğüm zaman sıfır bedene
Dünya bol gelmişti de
Rabbim demiştim, işte
Kalmadı yanacak bir şeyim
Geliyorum, cennete! (Tenekeci, 2020a: 15, “Tüfeksiz Hareketler”).

Bitti. Bu can kimindi?
Gel zaman, gel de gideyim
Mahşerde, görüş gününde yani
Yanına gideyim, yanağımda düş izi (Tenekeci, 2021a: 48, “Gel Zaman III”).

Kısmışım sesimi lambayı kısar gibi
İçine kapanık bir taşım şimdi,
Gözüm olsaydı eğer dünyanın nimetlerinde
Pekala bulurdum onları bir çöplükte,
Bir şey ki dilimin varmadığı
Kuşların çarpmadığı uçarken gökte- (Tenekeci, 2021a: 10, “Taşların İçindeki I”).

Ahireti “büyülü encam”, “serin bir gölge”, “cennet”, “mahşer/görüş günü”, “düş izi” gibi ifadelerle betimleyen şair için geçici olan bu dünya, “uçsuz bucaksız karmaşa çölü” ve “çöplük”tür. Dünyada aradığı bir şeyin kalmadığını ve cennete gitmeye hazır olduğunu ifade eden şair, dinî bir beklenti ve umut içindedir.

5.1.2.2. Ölüm

“Bize dönecek oysa o güzel ölüm
Yatacağız beraber güzellik uykusuna
Her gün bahar olacak ve onun temizliği
Yeni yıkanmış tül perde ne ki
Benzetecek bizi dağların doruğuna.
Ölümden korkuyor musun diyor okurun biri
Neden korkayım, ona ne yaptım ki
Bir kez olsun binmedim saltanat kayığına
Ve ömrüm boyunca
Heyelan bölgesinde yaşadım sanki”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2016: 29)

Bireyin hayatıyla hayatının sonlanma evreleri birbirini tamamlayan bir bütündür. Yaşamın içinde ölüm, ölümün içinde yaşam barınır. Ankebût suresinin “Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz.” (URL-3, 2023) şeklindeki 57. ayetinde belirtildiği üzere ölüm, kaçınılmaz bir gerçektir. Altı yaşında kardeşi İsmail’i kaybeden, sonraki süreçlerde kendi hastalığı ile ölümle burun buruna gelmesi, Tenekeci’yi derinden etkilemiştir. Şair, *Görmeden Ölmek* şiir kitabında yer alan “Berhayat” isimli şiiri vefat eden kardeşi için kaleme almıştır:

Kaderden kısaydı, ömürden uzun
Rabbim, döndürdün kalbimi sana.
Ne insanlar ne insanlar, binlerce yıldır
Herkesi kurtarıp kendisi ölen,
İsmail demedim, gelmedik daha
Günlerce gidersen ve varamazsın
Yetişmek ne mümkün, onun hatrına
Kalmışsın, düşün, hep dört yaşında (Tenekeci, 2020c: 55).

Kader, ömür ve dinî bir bağlam üzerine düşündüğü anlaşılan şair, “Kaderden kısaydı, ömürden uzun” mısraıyla yaşamın kaderle belirlenen kısa bir süreç olduğunu ancak bu kısa sürede pek çok şeyin yaşanabileceğini belirtir. “Rabbim, döndürdün kalbimi sana.” ifadesi ise şairin bir tür dinî bağlamda yaşadığı deneyimleri ve bu deneyimlerin kişisel bir dönüşümü temsil ettiğini gösterir.

İnancından ötürü ölümü hatırlayan şair, bu hatırlatmaları şiirlerine de yansıtmıştır:

Sadece birini okudum ama
Dört kitapta yeri var; insan ölümlü.
Ey ölüm, lafını unutma... (Tenekeci, 2020a: 25, “Üç Saniye Koridoru”).

“Dört kitapta yeri var; insan ölümlü.” mısraında şair, kutsal kitapları (*Kur'an, İncil, Tevrat, Zebur*) temsil eden “dört kitap” metaforunu kullanarak insanın ölümlülüğünün bir gerçek olduğunu aktarır. “Ey ölüm, lafını unutma...” ifadesi ise bir tür çağrıdır. Şair, ölümü bir kişi gibi düşünüp ona hitap eder ve ölümün insan yaşamındaki kaçınılmaz bir gerçek olduğunu insanoğluna hatırlatır.

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde ölüm vurgulanmaktadır: Enbiya/34-35, Nisa/78, Cuma/8, Mülk/2, Al-i İmran/185 vs. Verine mısralarda da dört kitapta da - *İncil, Tevrat, Zebur, Kur'an-ı Kerim*- insanın ölümlü bir varlık olduğu belirtilmektedir. İbrahim Tenekeci'nin;

Bize dönecek oysa o güzel ölüm
Yatacağız beraber güzellik uykusuna
Her gün bahar olacak ve onun temizliği
Yeni yıkanmış tül perde ne ki
Benzetecek bizi dağların doruğuna.

Ölümden korkuyor musun diyor okurun biri
Neden korkayım, ona ne yaptım ki
Bir kez olsun binmedim saltanat kayığına
Ve ömrüm boyunca
Heyelan bölgesinde yaşadım sanki (Tenekeci, 2016: 29)

mısralarına yer verdiği “Güzellik Uykusu” şiirinde ölüm, güzel bir olgu olarak karşılanmaktadır. Öyle ki Tenekeci, ölümü güzellik uykusuna benzetmektedir. Tenekeci'nin ölüme olan bakış açısı, bizlere Mevlâna Celalettin-i Rumi'nin sevgiliye

kavuşma anını hatırlatmaktadır. Mevlâna için ölüm, “şeb-i arûs” yani düğün gecesidir, gerçek sevgiliye kavuşma vaktidir. Tenekeci'nin “Bize dönecek oysa o güzel ölüm/ Yatacağız beraber güzellik uykusuna” dizeleri, bizlere Necip Fazıl'ın “Ölüm güzel şey, budur perde ardından haber.../Hiç güzel olmasaydı ölü müydü Peygamber?” (Çetin, 2012: 62) dizelerini hatırlatmaktadır. Şair, ölümü güzel hatırlamakla birlikte ölümden korkmadığını da açık bir şekilde ifade etmektedir. Birçok şiirde ölüm, sonbahar mevsimine benzetilirken Tenekeci'nin şiirinde bahar mevsimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da gösteriyor ki şair, ölüm olgusunu alışlagelmişin dışında bir benzetme içinde kaleme almıştır.

Ölümü ele alırken tabiat unsurlarından da faydalanan Tenekeci, kimi şiirlerinde ölümü tabiat unsurlarıyla ilişki kurarak tasvir eder:

İçerde gözyaşı, dışarda yağmur
Ağıt yakan kadınlar, yaşlı bir rüzgâr,
Irmağın en derin yerinde seni
Nefesini tutmuş beklerken sular,
Parlayan gözler, o sonsuz orman
İssiz bir yoldasın, üstelik gece
Yalnız sayılmazsın kardeşim sinan;
Uykunun gelmesi-gitmek buradan (Tenekeci, 2020c: 35).

“Rahmetli Fatma Aker için” ithafının bulunduğu “Altı Gün Soğukları” şiirinde tabiatın ve içsel duygu durumlarının birbirine karıştığı bir atmosfer yaratan şair; okuyucuya belirsizlik, bekleyiş ve içsel yolculuklar üzerine düşündürücü bir deneyim sunar. “İçerde gözyaşı, dışarda yağmur”, “yaşlı bir rüzgâr,”, “nefesini tutan sular”, “sonsuz orman”, “ıssız yol” ve “gece” ifadeleriyle içsel bir acı veya hüznün dış dünya birleştirilerek duygusal bir atmosfer yaratılır. Bunlar, acılı bir durumu simgelerken çevresel unsurlarla duygusal bir uyumu ifade eder.

Şehrin yapaylığına değinen şair, ardından insanın ölüm konusunda acemi olduğunu, ölümün ise yüce bir olgu olduğunu ise “Hayın Yüz” şiirindeki;

B yüzü
Ah bu şehir dediğin tozlu yolda bir fayton
Tok kuzu gibi şakrak, işsiz gibi elemli
Her şey karton burada, keyfiler bile karton
Acemidir insanlar, ölümdür en kıdemli (Tenekeci, 2021b: 28).

mısralarıyla aktarır ve her canlının ölümü tadacağını belirtir. Şair, şehrin tozlu yollarında bir faytonu anlatarak şehrin hızlı ve dönüşen yapısına gönderme yapar. Fayton, geçmişin nostaljik bir sembolü olup şehrin geleneksel dokusunu temsil ederken şehrin kendisi modernleşme sürecindeki çelişkili yapısını yansıtır. Şehirdeki her şeyin

karton gibi olduğu ifadesi, Şehir yaşamının yapay ve yüzeysel olduğunu belirtirken “Tok kuzu gibi Şakrak, işsiz gibi elemli” mısraı ise Şehir insanlarının dışarıya yansıttığı mutlu ve parlak görüntüleri altında gizlenen içsel boşluğu ve hüznleri anlatır. Tenekeci, son dizede ise insanların bu yapay dünyada yabancılaŐmasını ve ölümün, en kıdemli olduğu gerçeğini vurgular. Bu dizede ölüm, insanların bu yapay dünyadaki geçici varlıklarını hatırlatırken, aynı zamanda insanın evrensel bir kaderi olarak da sunulur.

İnsanın ölüm karşısında acemiliğini ve Őaşkınlıđını da *Güzellik Uykusu* isimli Şiir kitabındaki “Őüpheli Paket” Şiirinde vurgulamaktadır:

Őüpheli paket gibi kalırsın ortalıkta
Gözlerini kapatır ölüm denen kakül
Yürürsün omuzlarda romatizma misali
Bir kader ki üzerinde v yaka
Şaşırıp kalırsın acemi asker gibi... (Tenekeci, 2016: 17)

Alıntılanan Şiirde “bir kader ki üzerinde v yaka” dizesi, bizlere kefenlenme iŐleminde kullanılan kamîs⁸ parçasını hatırlatmaktadır. İbrahim Tenekeci’nin;

İçimi okuyorlar, bir dua gibi:
Düştüğüm zaman sıfır bedene
Dünya bol gelmişti de
Rabbim demiştim, işte
Kalmadı yanacak bir Şeyim
Geliyorum, cennete!

Kurtulmak için ağırlığımdan;

Yaşına hürmeten senin ey dünya
Demedim bir Şey, yaptıklarına.
Kaldırmadım elimi karıncaya bile
Deme sakın, o yerde,
Yerdeyim, ben de...

Ne kalır geriye, er mektubundan
Böyle bir Şey, dünyadan kalan... (Tenekeci, 2020a: 15, “Tüfeksiz Hareketler”)

⁸ “Ölünün kefenlenmesi üç Şekilde olur: Birincisi, ‘Sünnet üzere olan kefenleme’dir ki, erkekler için Kamis, İzar ve Lifafe’den ibaret olmak üzere üç kattır. Kadınlar için ise, bu üç parça ile beraber bir baş örtüsü ile bir göğüs örtüsünden ibaret beş kattır. İkincisi, ‘Kefen-i Kifayet’dir ki, erkekler için İzar ve Lifafe olur. Kadınlar için de bunlarla beraber bir baş örtüsü olur. Üçüncüsü, ‘Kefen-i Zaruret’dir ki, hem erkekler için, hem de kadınlar için yalnız bir kattır. Bu durumda ölü, bulunabilen bir parça elbiseye sarılır. Fakat bir zaruret bulunmadıkça böyle bir kat kefen ile yetinilmez. Kamis, bir gömlek yerindedir. Boyun kısmından ayaklara kadar uzun olur. Yen ve yakası bulunmaz, etrafı da oyulmaz.” (<http://www.kuran.com.tr/ilmihal/cenazelerin-kefenlenmesi>, 2023).

Erken çıkarsak trafik olmaz.
Genç ölmek demedim, dedim mi?
Biliyorsun Rabbim, bilmiyorum kendimi;
Kâğıtlar
Kadar... (Tenekeci, 2019: 44, “Yürüyüş Yolu”)

Dün Eyüp Sultan’da, bir grup kuşla
Kulağını çınlattık ey ölüm senin
Gölgesine uzanıp o ulu meleklerin
Ben ne yaptım der gibi bakan bir yüzle
Dönüşünü bekledik sessizce gidenlerin (Tenekeci, 2016: 32, “Gülme Krizi”)

şiiirlerinde ölüm olgusu, “dua, Rab, cennet, Eyüp Sultan” gibi dinî motiflerle karşımıza çıkmaktadır. Öte dünyayı arzuladığını ve sonsuzluğa ölüm kapısından geçildiğini belirtmek için ölüm konusuna şiiirlerinde yer veren İbrahim Tenekeci, dünyanın faniliğinden kurtulmak için ölümün bir kurtuluş olduğunu belirtilmektedir. “Yaşına hürmeten senin ey dünya/Demedim bir şey, yaptıklarına/Kaldırmadım elimi karıncaya bile” mısralarıyla dünyada başına gelen her türlü sıkıntıyı imtihan olarak gördüğünü belirtir ve burada yapılan her türlü eylemin öte dünyada mizanda karşısına çıkacağını bilir. Şair, “ölümlü olduğunu unutan insan, hesap gününü hiç hatırlar mı?” (Tenekeci, 2019/Eylül) ifadeleriyle de öte dünyada hesaba çekileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda insanoğlunun ölümü çok hatırlayıp hesap gününe hazırlık yapması belirtilmektedir. Aslında şair, “ölmeden önce ölünüz” telkininde bulunmaktadır. Ayrıca İbrahim Tenekeci, şiiirlerinde ölüm onların kapısını hiç çalmayacak şekilde yaşam sürenlere de dikkat çeker:

Elimdeki gülü kaldırıp mezarlıkta
Sağlığınıza dedim, hepimizin sağlığına.
(...)
Sempati besliyoruz
Ölümden başka her şeye...
Ey dilimin ucundaki, ses ver bana
Canlı yoksa eğer bir ateşin içinde
Niçin kaçar, hepimizin ilgisi.

Bizler misafiriz ve dünya
Misafir terlikleri... (Tenekeci, 2016: 34-35).

Alıntılanan “Mevsim Normalleri” şiiirinde ölümü ironik bir üslupla ele alan şair, insanoğlunun ölümden başka her şeye ilgi duyduğunu, ölüm gerçeğini hatırlamadığını ve dünyanın geçiciliğini belirtir. “Sempati besliyoruz/Ölümden başka her şeye...” mısraları, Enbiya suresi “İnsanların hesaba çekilecekleri gün yaklaştı. Hal böyle iken onlar, gaflet içinde yüz çevirdiler.” (URL-7, 2023) şeklindeki 1. ayetini hatırlatmaktadır. Yaşamın geçiciliğini ve ölümün kaçınılmazlığını vurgulayan şair, sempati duygusunun ölüm haricinde her şeye beslendiğini ifade eder. Yaşamın

geçiciliğini ve insanların dünyada misafir olduklarını ise “misafir” ve “misafir terlikleri” metaforlarıyla belirtir ve insanların yaşamlarının sadece bir misafirlik süreci olduğunu, bir gün herkesin bu dünyadan ayrılacağını vurgular.

Ölüm, insanın ruhunu kabzedince tüm mertebeler yok olur. Mezar, tüm insanlığı eşit hâle getirir ve uzaklığı yakın eden, ölümdür:

en son ölene

Sen şimdi bu evi beğenmezsin
Camiye uzak dersin, çarşıya uzak
Doğrudur, uzaktır, durmadan uzak
Dur bakalım, sen kimsin... (Tenekeci, 2021a: 55, “Adres Değişikliği”).

“Nihayetinde, bey de ölür, abdal da. Mezarlıklarda herkes aynıdır. Hırslar dinmiş, ihtiraslar sönmüş, düşmanlıklar noktalanmış. Evler, arabalar, türlü eşyalar, banka hesapları; bütün bu oyuncaklar insanların elinden alınmış. Evet, oyun bitti. Rüya sona erdi.” (Tenekeci, 2015/ Temmuz). Ölüm; tüm kötülükleri, hırsları ve düşmanlıkları sonlandırır:

Tekrar başa dönelim, evet, ölüme
Uyumak herkesi zengin gösterir-
Ölümdür, anlatır bunu bize
Odur, çevresi geniş olan
Gerisi kafiye... (Tenekeci, 2021a: 98, “Göz Hakkı”).

Herkes yatınca senin de uykun gelir
Ölmek belki de böyle bir şeydir,
Ömür bittikten sonra kalan malzeme
Verirler onları, bilmezsin, kime?
Sulardan geçmeye etsinler devam (Tenekeci, 2020c: 34, “Şimdi Değil”).

“Herkes yatınca senin de uykun gelir/ Ölmek belki de böyle bir şeydir” mısralarıyla uyku ve ölüm arasında güçlü bir bağlantı kurulmuştur. En’âm suresi 60. ayette “Geceleyin sizi öldüren (öldürür gibi uyutan), gündüzün de ne işlediğinizi bilen; sonra belirlenmiş ecel tamamlansın diye gündüzün sizi diriltten (uyandıran) O’dur. Sonra dönüşünüz yine O’nadır. Sonunda O, yaptıklarınızı size haber verecektir.” (URL-6, 2022) şeklinde ifade edildiği üzere uyku, hayat ile ölüm arasında bir yeredir. Aslında uyku, bizlere ölümü çağrıştırmaktadır.

İbrahim Tenekeci, “Üstünkörü” şiirindeki;

Bana sırtını dön, bir mektup yazacağım
Bu dünyada ne var, kelamdan daha derin
Belki mezarlık biraz, hem çağırıyor mu bizi
Burası daha serin, burası daha serin (Tenekeci, 2016: 20)

mısralarında da dünyanın faniliğine vurgu yapmaktadır. Bu fani dünyada ehemmiyetini ve derinliğini koruyan ise sadece sözdür. Şair için söz, kutsaldır.

Tenekeci, “Hayatın Her Yeri” şiirinde insanlardaki samimiyezsizlikten sıyrılıp ölümün güzelliğine sığınır:

İsmi bilinmeyen bir çocuk sandukası
Sanki böyleyim sonsuz uzakta,
İnsanlar geliyor dünyadan bana
Sözleri sıcak, kalpleri soğuk
Buradan belli, güzelliği, ölümün.

Morg ile mescit aynı katta hep
Herkes ömrünün öğrencisi,
Yoksul ve yorgun olanlara bak
Düşerken bile düşünür seni (Tenekeci, 2020b: 11)

Yaşamla ölüm arasındaki kırılğan dengeyi ve hayatın geçiciliğini düşündüren bu mısralarda morg ve mescidin aynı katta olduğunun ifade edilmesi, öte dünyanın varlığına işarettir. Şiirde belirsizlik ve geçicilik duygusuyla dolu bir atmosfer yaratan Tenekeci, “İsmi bilinmeyen bir çocuk sandukası” metaforuyla belirsizlik duygusunu vurgulayarak insanın geçici bir varlık olduğunu gösterir. Morg ile mescit arasındaki bağlantı, yaşam ve ölüm arasındaki yakın ilişkiyi ve insanın bu gerçeği kabullenme zorluğunu yansıtır. Şair, insanların dünyadan ayrıldıklarında güzelliklerini ve anlamlarını yitirdiğini, sadece ölümle hatırlanacaklarını ifade eder.

Ölüme İslami bir söylemle yaklaşan İbrahim Tenekeci, şiirlerinde ölüm konusuna bir hayli değinir:

Korkuyor muyuz, korkuyoruz sahiden
Camileri gezmeye gelip giden ölümden... (Tenekeci, 2020a: 65, “Düz Koşu”)

Herkes bir parçamı alıyor hatıra diye
Çöpçü çöpümü, dünya vaktimi ve ölüm beni (Tenekeci, 2021a: 12, “Taşların İçindeki II”)

Bu kadar mezarın arasında ne büyür
Ey ölüm, gel otur şuraya ve düşün (Tenekeci, 2021a: 53, “Giderken Söylenmiştir”)

Ezanlar okunurken dinlemek seni
Sesine doğru akarken sular
İslami ilimler, ölmek örneğin
Kaderin hakkını vermiş olarak,
Güneşten gölgeye geçmek mi dersin? (Tenekeci, 2020c: 16, “Mamelek”).

Sonuç olarak ölüm, İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinde işlenen konulardan birisidir. Ölümden korkmayan ve ölümden sonraki hayatı önemseyen Tenekeci, bu bağlamda

ölüm karşısında isyan etmez. Aksine ölüm, şair için büyük bir nimettir. Nitekim Tenekeci, “Allah’a bizleri ölümle tedavi ettiği için şükretmeliyiz. Yoksa hepimiz hırs kanseri olurduk.” (Tenekeci, 2015/Temmuz) ifadeleriyle ölümün nimet olduğunu vurgulayarak bu nimete şükretmemiz gerektiğini ifade eder. Kendisi de “Her vefat, bir vedadır. Kendi adıma, hastanede değil de evde vefat etmek isterim. Allah’ın kelâmı eşliğinde. Yaşadığım mekânla, kullandığım nesnelere vedalaşmak, dostlarımla helalleşmek, sevdiğilerimi dünya gözüyle son bir kez görmek dilerim.” (Tenekeci, 2019/Eylül) ifadeleriyle nasıl bir ölüm arzuladığını dile getirmektedir.

5.1.3. Toplumsal Temalar

5.1.3.1. Yoksulluk

“Yokluk yıllarını anlatan annem
Ottan, yapraktan başka
Her şey bitti başımızda
Der ve susar, bir müddet.
Yoksulluk, evet...”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2022a: 67)

İbrahim Tenekeci’nin şiirlerinde karşımıza çıkan konulardan birisi de yoksulluktur. Ona göre yoksulluk; saflığı, temizliği ve helal lokmayı simgelemektedir. Özellikle çocukluk yıllarında yaşadığı yoksulluk, şairin hatıralarında büyük bir yer kaplar:

Heyecan yumağıdır çocuklar
Babaları gelecektir çarşıdan,
Ekmek almıştır, en beyazından!
Bazen de unutulmuş olurlar (Tenekeci, 2022a: 21, “Çiftkırın Köyü”).

Memnunuz elbette hayatımızdan
Ekmekle gideriz onu sevmeye,
Babalar görünür, evler şenlenir
Biz de küçükken beklerdik öyle (Tenekeci, 2020b: 42, “Sultan Kuşları”).

Yokluğun hükmettiği zamanlarda eve yiyecek bir şeyler getirmek, ev ahalisini mutlu ederdi. Özellikle çocuklar, babalarının ellerinde poşetler gördüğünde heyecanla poşetlere koşardı. Şair, verilen şiirlerde de heyecan yumağına dönen çocukların mutluluğunu tasvir etmiştir ve “Ekmek almıştır, en beyazından!” mısraında hem ekmeğin tazeliğine hem de helal lokmaya vurgu yapmaktadır.

Ailenin yaşadığı yoksulluğun anlatıldığı “Taşların İçindeki I” şiirindeki;

Bir annenin elindeki pazar çantası
Bilmezdim nasıl bükür bir babanın belini
Yüzü gözü olmayan o şekilsiz korkular
Bilmezdim nasıl bükür bir babanın belini
Çiçeklerin emzirdiği o küçük kanatlılar (Tenekeci, 2021a: 9)

mısralarında ataerkil bir toplumda yaşadığımız için eve ekmek getiren kişinin baba olduğu ve bu bağlamda fakirliğin en çok babanın belini büktüğü ifade edilir.

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı, birçok olumsuz sonuçlar doğurmuştur. İbrahim Tenekeci de verilen “Abdullah Oğlu Mustafa” şiirinde bu savaşın yıkımına değinmekle beraber Murat Metinsoy’un *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye* isimli eserine de göndermede bulunur:

Yokluk yılları ve yoksulluk,
Güzel anlatmış Murat Metinsoy
İkinci Harbin verdiği sıkıntıyı,
Özellikle köylüler altını çiziyor
Hem ekmek, hem kumaşı- (Tenekeci, 2022a: 45)

Şair, yokluk yıllarını annesinin anlatımıyla okura sunmuştur ve her şeyin bittiği bir zamanda tabiat, yardıma koşmuştur:

Yokluk yıllarını anlatan annem
Ottan, yapraktan başka
Her şey bitti başımızda
Der ve susar, bir müddet.
Yoksulluk, evet...
Bir örnek verelim şimdi burada,
Bıçak yarası yahut balta-
Toplayıp çayırdan solucanları
Dibekte bir güzel dövüp onları
Yeterli kıvama geldikten sonra
Merhem gibi sürüyorlar yaraya.
Yaranın üstü kımıl kımıl kaynardı
Diye anlatılır, korkuyla (Tenekeci, 2022a: 67, “İbrahim Kızı Huriye”).

Yeleği vardı, kendisi yoktu.
Böyle anlatıyor annem dedemi.
Yelek yamadan ibaret yani.
Anlatamaz şairler bile
Yoksulluğu bundan daha iyi (Tenekeci, 2022a: 46, “Abdullah Oğlu Mustafa”).

Yaşanılan fakirliği şairlerin anlatmakta yetersiz kaldığını belirten Tenekeci, aşağıda verilen “Kendine Yazık Eden I” şiirinde yoksul kadınların yiyecek bir şeyler bulmak için pazara çıktığı, çürük meyvelerin dahi zor bulunduğu bir fakirlik portresi çizmiştir:

Pazar toplanırken yoksul kadınlar
Üstüne titrerken çürük bir elmanın
Sabahları ve akşamları
Derdine düşeriz bir şeyleri bulmanın (Tenekeci, 2021a: 18).

Şiirlerinde yoksulluğun içler ürperten yüzünü kaleme alan şair, özellikle *Tüm Zamanlar* isimli şiir kitabında yer alan “Çiftkıran Köyü” başlıklı şiirde olağan bir fakirliği tasvir etmektedir:

Dışarı çıkılmaz, evde durulmaz-
Dersine iyi çalışmış kışlar
Aylar boyunca söz sahibi olurlar.
Yollar kapanır, tüm pencereler
Bütün günlerden ne olabilir?
Hepsi ayındır, beyazdır işte
Donmuş bir sudur, evin zamanı
Annesiz kalmak ne kadar aynı-
Soğukların ısırdığı yanaklar,
Suya kim gidecek, yine çekiş var!
Tavuklar yumurtadan kesilmiş olur
Yüktür artık damdaki davar-
Titiz de olsanız, olmasanız da
Bit basar her yeri, kış aylarında
Pireyi koymazlar adam yerine,
Bit olunca gelen, işler değişir
Parmaklar saçlarda gezer önce bir
Sanırsın başında fasulye kırar,
Kırışan alımlar, sıkılıp kaçmak
Anneler, ablalar seferberliktir.
Bir türlü gelmez bitlerin sonu
İmdada kırklıklar falan yetişir,
Son çare olarak kullanılır gaz
Dışarıda çıkılmaz, evde durulmaz! (Tenekeci, 2022a: 29).

Yoksulluğu, “Özet Görüntüler” şiirindeki;

Herkesin uzağında, o ışısız evlerde
Kapı altından giren soğuk gibisin,
Birdenbire basar gibi boşluğa
Kar üstünde yürümek zordur, bilirsin (Tenekeci, 2021a: 24)

mısralarında kış mevsimi ile tasvir eden Tenekeci, yoksulluğu ona isyan etmeden olduğu gibi anlatmıştır. Yoksullukla boğuşan insanların samimi ve ince düşünceli kimseler olduğunu belirtmiştir. Ancak fakir olarak kabul edilen kişiler, kimi zaman toplumdan dışlanmış ve vasıfsız eleman konumunda görülmektedir:

Gösterişsiz ve sıcak, derin ve ince
Ekmeğinden etmemek, buğdayı bile!
Buna rağmen her biri
Vasıfsız elemandır şehirde (Tenekeci, 2022a: 33, “Çiftkırın Köyü”).

Şair için ölüm ve uyku bir kurtuluş, fakir insanların neşesidir. Çünkü ölüm herkesi eşit kılmaktadır. Verilen şiirlerde fakirlerin sessizce ölümü gözler önüne serilmektedir:

Ey ölüm, ey yoksulların neşesi... (Tenekeci, 2021a: 25, “Özet Görüntüler”).

Tekrar başa dönelim, evet, ölüme
Uyumak herkesi zengin gösterir-
Ölümdür, anlatır bunu bize
Odur, çevresi geniş olan
Gerisi kafiye... (Tenekeci, 2021a: 98, “Göz Hakkı”).

Bodrum katının arka odası
Karanlık içinde yaşamak gündüz,
Tebrik ederler, sessiz öldünüz
Yorulduk galiba diyorlar buna (Tenekeci, 2020c: 44, “Sürekli Kayıp”).

İbrahim Tenekeci, “Ülkemizdeki yoksulluk, yokluktan değil, hakkına razı olmayanların çokluğundan kaynaklanıyor.” (Tenekeci, 2014/Kasım) sözüyle yoksulluğun en büyük kaynağının ahlaka aykırı davranışlar olduğunu öne sürmektedir. Adaletsizlikten ve açgözlü davranan insanlardan ötürü yokluk ve yoksulluk hüküm sürmektedir:

İnsan insana olur mu hile?
Oluyor demek ki yokluk zamanı,
Sözler dilsizdir, bakışlar üvendire-
Elde avuçta kalmış bir acı (Tenekeci, 2022a: 38, “Şabanoğulları”).

İnsan ilişkilerindeki ihanet, hile ve güven kaybını vurgulayan şiir, insanların birbirine karşı olan güvensizliklerini ve olumsuz duygularını ifade eder. Şair, insanlar arasındaki aldatmanın ya da hilenin mümkün olup olamayacağını sorgular ve ardından, “Oluyor demek ki yokluk zamanı,” mısra ile bu tür olumsuz davranışların genellikle zor durumlar, yokluk veya zorlanma zamanlarında ortaya çıkabileceğini belirtir. İnsanlar, zorluklarla karşılaştığında bazen hile veya aldatma gibi olumsuz davranışlara başvurabilirler. “Elde avuçta kalmış bir acı” ifadesi ise bu ilişkisel hilenin veya güven kaybının bir sonucu olarak geriye kalan acı ve yaraları temsil eder.

Görüldüğü üzere yoksulluk konusunu bazı şiirlerinde dolaylı veya doğrudan bir şekilde ele alan Tenekeci, yoksulluğa ya da yokluğa karşı isyanda bulunmamakla birlikte onun bu durumu kabullenip ebedî hayatı arzuladığı göze çarpmaktadır.

5.1.3.2. İnsan Sevgisi

“İnsanları yazıyorum insanım diye”

İbrahim Tenekeci
(Tenekeci, 2020a: 61)

Hayatını şiir üzerine kuran İbrahim Tenekeci, şiirlerinde insan sevgisine de değinir. “İnsan olmanın verdiği bilinçle, ‘insan’ı yazmayı bir sorumluluk olarak gören Tenekeci, ‘Herkes gibi, şairler de bu toplumun bir parçasıdır. Hep beraber aynı gelişmelere maruz kalıyor, benzer duygular tadıyoruz. Yaşananlar şiirimize yansıyor ve elbette yansımalıdır. Her edebiyatçı kendi çağının tanığıdır. Özetle: İnsanız evvelâ insanları yazıyoruz.” (Güzel, 2016: 31) sözleriyle şiirlerinin içinde bulunduğu toplumu yansıtması gerektiğini belirtir. Şair, insan olarak insanı yazar:

İnsanları yazıyorum insanım diye
Esir kampında bile
Mizah dergisi!
İnsanlar diyorum, diyor gözlerini
Kök salıyor baktığı yerde
Bir fidan gibi... (Tenekeci, 2020a: 61, “Düzenli Birlikler”).

Tüm Zamanlar isimli kitapta yer alan “Son Olarak” başlıklı şiirde şairin zihninde şekillenen insan ve ona verdiği öğütler yer alır:

Daha iyisini yazmak isterdim;
O suskun insanların bakışlarını,
Her şeye rağmen yüksek ahlâkı,
İsyan etmeden bir zerre dahi
Sermayemiz helal lokma diyerek,
Kimseden korkmadan, korkutmadan kimseyi-
Günlerin gerisinden gelenler için
Daha iyisini yazmak isterdim (Tenekeci, 2022a: 87).

Edebiyatın sadece güzellik ve estetikle değil, aynı zamanda toplumsal bir rolle de ilişkilendirildiğini vurgulayan Tenekeci’ye göre edebiyat; toplumun geçmişi, şimdiki zamanı ve geleceğiyle ilgili derinlemesine bir anlayış sağlayarak toplumsal kimliğin ve bilincin oluşumunda önemli bir rol oynar. Toplumsal sorunlara duyarlılık yaratma potansiyeline sahip olan sanatkar, eserleri aracılığıyla toplumun karşılaştığı zorluklara, adaletsizliklere ve sorunlara dikkat çekerek böylece toplumsal değişimi teşvik etmelidir. Edebiyatın bireyin iç dünyasının ötesinde, toplumsal bir bağlamda anlam ve etki taşıdığına inanan Tenekeci de edebiyatı düşündürme ve dönüştürme potansiyeline sahip olduğundan toplumsal bir varlık olarak görür. “Daha iyisini yazmak isterdim;” mısraıyla da yazdıklarıyla insana, onun problemlerine dikkat çekmeyi amaçladığını belirtir.

Böylelikle insana değer verdiğini de göstermiş olur. Şair, insana değer verir. Onlara iyiyi güzeli anlatır. Ve insanı kötülükten korumaya çalışır: “Bir şey yap doğru olsun. İnsanları yalanın ve yanlışın bataklığına düşmekten korusun. Rüzgâra ve akıntıya kapılmasın; kırılınsın lakin eğilip bükülmesin.” (Tenekeci, 2012/Ağustos).

Güzel bir yağmur, Mustafa kardeş
Toprağın kokusu gibi bir dostluk
İnanmak böyledir hep tazelenen
Bilirsin yağmurun sonunda güneş (Tenekeci, 2020b: 42)

Şair, “Sultan Kuşları” şiirinde dostluğu tabiat unsurlarıyla pekiştirmiştir. Nitekim toprak kokusu, insana huzur verir ve tıpkı toprak gibi dostluk da şaire huzur verir.

Elim kalbime gitti, seni görünce
Aziz dostum, eyvallah.
Önümüz kış belki, ömrümüz bahar
Umudun sesine gelirmiş sabah (Tenekeci, 2020b: 37).

Şair, değer verdiği ve dostum dediği insanı görünce heyecanlanır. “Kardeşim Nasıl?” şiirindeki “Elim kalbime gitti, seni görünce” mısraı, Hz. Muhammet anılırken elin kalbe götürülmesini hatırlatmaktadır. “Hayır Duası” şiirinde yer alan;

Dost her zaman taze olan demektir
Dost işte, asansörde aynaya bakmak gibi
Güven verir herkese
En yenidir, en eski... (Tenekeci, 2021a: 96)

mısralarında da dostluğun güzel yönlerini veren şair, “Dost işte, asansörde aynaya bakmak gibi” benzetmesiyle dostu kendisiyle özdeşleştirmiştir. “Gömü” şiirindeki “Bir gömüyüz biz bulutların altında/Bir gömünün peşinde vardır birçok harita.” (Tenekeci, 2021b: 13) mısralarında ise aynı gökyüzü altında farklı insanların varlığını anlatır.

5.2. Şiirinin Beslendiği Kültürel Kaynaklar ve Etkilenmeler

5.2.1. İslam’ın Temel Kaynakları

İslam dini, Allah’ın tüm insanlara göndermiş olduğu son ilahî kitap *Kur’an-ı Kerim* ve *Kur’an*’ın tebliği, tebyini, teşri ve temsili görevlerini⁹ üstlenen son peygamber

⁹ “Tebliğ: Hz. Peygamber’in en temel görevi Allah’tan aldığı vahyi insanlara eksiksiz olarak iletmeğdir. Tebyin: Kur’an’ın anlaşılması amacıyla açıklanması. Teşri: Allah’ın kanun koyup herhangi bir kısıtlama

Hız. Muhammed'in sünnet ve hadisleri doğrultusunda insanlara doğru yolu gösteren hak dinidir. İslam'ın temel kaynakları olan *Kur'an-ı Kerim*, sünnet ve hadisler Türk toplumunu ve edebiyatını etkilemiştir. Türk edebiyatını etkileyen İslam dini, birçok sanatçının da ilham kaynağı olmuştur.

İbrahim Tenekeci'nin muhafazakâr bir aile ortamında doğup büyüdüğünü belirtmiştik. Şairin yetiştiği ortam ve inancı, şiirini besleyen kaynaklar arasında yer alır. İnancı doğrultusunda şiirler kaleme alan Tenekeci, İslam'ın temel kaynağı olan *Kur'an*'ı, şiirlerinde referans alır. Diğer bir ifadeyle insanlığa kılavuzluk eden bu ilahî kitap, birçok edebî esere ilham kaynağı olduğu gibi şairin de şiirlerinin ilham kaynağıdır.

Yunus suresinin “Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir.” (URL-16, 2023) şeklindeki 57. ayetinde ifadeleriyle *Kur'an-ı Kerim*'in bir öğüt, rehber ve rahmet kitabı olduğu belirtilmektedir. İşte İbrahim Tenekeci de “rahmet pınarı” olan bu ilahî kitabı şiirlerinde baş tacı etmiştir. Onun tek gayesi, *Kur'an* ışığında Allah'a olan bağlılığını en güzel sözlerle anlatmaktır. “Birinci işimiz İslam kalmaktır.” (Tenekeci, 2020/Mart) diyen şair, dinî değerlere önem veren bir kişiliğe sahiptir. İslam dinine olan bağlılığını dile getirmekte ve bunun gururunu yaşamaktadır: “Biz İslam'ı seçmedik. İslam bizi seçti Allah'ın lütfuna mazhar olduk. Bundan daha izzetli ve iffetli başka bir şey var mıdır? İslam, insanın ta kendisidir. Bu yüzden ‘İslamiyet ve insaniyet’ diyoruz.” (Tenekeci, 2020/Mart).

İnsanı, tabiatı, yalnızlığı ve aşkı, İslam dini perspektifinde şiirlerine yansıtan İbrahim Tenekeci, şiirlerinde doğrudan ve dolaylı olmak üzere İslam'ın temel kaynaklarından yararlanır. *Kur'an-ı Kerim*'e büyük önem vermekle beraber birçok ayeti şiirlerinde kaynak olarak kullandığı görülmektedir. *Görmeden Ölmek* isimli şiir kitabında yer alan “Açık Yara” başlıklı şiirinde Vâkıa ve Târik surelerine yer verdiği görülmektedir:

Gelirken gördüm, gökler neşesiz
Rabbim dedim, akıyor her yer.
Sesimi almıştın, bilmiştin beni;
Vak'a sûresi, yüksek döşekler...

getirmediği veya bağlayıcı herhangi bir hüküm koymadığı bir konuda Hz. Peygamber'in hüküm koymasını ifade eder. Temsil: Hz. Peygamber'in vahyi yaşayarak temsil etmesidir.”
Bakınız: <https://ikinciogretmen.com/hz-muhammedin-peygamberlik-gorevleri/>, 2024.

Geceye bir şey söyle, demiştim de
Sonradan anladım, o bize lazım.
Anlatıyor bunu Tarık suresi
Gelenler diyor, şaşırdım kaldım (Tenekeci, 2020c: 62-63).

Alıntılanan ilk dörtlükte şair, “hakkın ve erdemin yanında olanları bekleyen âhret nimetlerine ilişkin bazı ayrıntılı bilgiler”e yer veren Vâkıa suresinin 34. ayetinde geçen “Kabartılmış döşekler üzerinde (olacaklar).” (<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/V%C3%A2k%C4%B1a-suresi/5006/27-40-ayet-,2023>) ifadesine doğrudan şiirinde yer verir. Vâkıa suresinin ilk altı ayeti, kıyametin kopuş sahnesini anlatmaktadır. Şair, “Gelirken gördüm, gökler neşesiz” mısraı ile Vâkıa suresinin ilk altı ayetini şiirselleştirir. Kıyametin dehşetinden ötürü göklerin neşesini kaybettiğini belirterek bir ilişki kurar. Diğer dörtlükte ise “insanın yaratılışı, yapıp ettiklerinin kaydedildiği, öldükten sonra dirilmesi, *Kur’an*’ın muhtevasının ciddiyet ve önemi, inkârcıların tuzaklarının er geç bozulacağı gibi konulara” (URL-13, 2023) yer verilen Târik suresine değinilir. Târik, “gece karanlığı delen yıldız” olarak geçer:

“Gece çakıp görünen” şeklinde çevirdiğimiz *târik*, sözlükte “gece gelen, kapı çalan, şiddetle vuran” anlamlarına gelir. Yıldızlar gece görünüp gündüz kaybolduğu için onlara da *târik* denmiştir. Müfessirler buradaki *târik*’in özel bir yıldız mı yoksa genel anlamda yıldız mı olduğu konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerse de (bk. Zemahşerî, IV, 240-241; Şevkânî, V, 486-487) ışığı gecenin karanlığını delip yeryüzüne ulaştığı için 3. âyette bunu “delen yıldız” anlamında “*en-necmü’s-sâkıb*” tamlamasıyla tarif etmişlerdir. Bu tariften *târik*’in genel anlamda yıldız olduğu anlaşılmaktadır. Bu âyetlerde söze, göğe ve yıldıza yemin edilerek başlanmasının sebebi, 4. âyette belirtilen asıl konunun, yani insanın dünyadaki hayatının daima bir denetleyicinin, koruyucunun kontrolünde olduğu gerçeğinin önemine dikkat çekmektir.

“Yıldızlarla da insanlar yollarını bulurlar” (Nahl 16/16) meâlindeki âyetin mecazi anlamından hareketle *târik*, “mânevî semadan gelip vicdana işleyen ve zihinlere nakşedilerek insanı içindeki ve dışındaki karanlıklardan çıkarıp aydınlatan ilâhî irşatlar” olarak da yorumlanmıştır (bk. Elmalılı, VIII, 5699) (URL-14, 2023).

Yıldızlar, ışığıyla gece insanın yolunu aydınlatır. *Kur’an* ve ayetleri de insanın yolunu aydınlatan bir rehberdir. İnsanın yaratılışının ve yeryüzünün mucizevi oluşunun anlatıldığı Târik suresine gönderme yapılan dörtlükte şair, kâinatın bu döngüsünü “Gelenler diyor, şaşırdım kaldım” ifadeleriyle belirtir.

Üç Köpük isimli şiir kitabından alıntılanan “Şehre Gelen Adam” başlıklı şiirde ve *Belki Başka Zaman* kitabındaki “Ölmüşsün Ama Değilsin Üzgün” şiirinde şu mısralara yer verilir:

Şehre bir adam girdi koşarak
Ya bilge, ya çağdan habersiz
Bağırdı, duyuramadı:
Tufan olabilir, kavi olsun gemilerimiz.

Hıncahınc yorgunluk doluydu gövdesi
Reklam panoları kadar, bir vitrin kadar
Dikkat çekmedi sesi.
Dedim gel, hâlâ bizim
Bu şehrin altmış metre karesi.

Gün doğarken onu yolcu ettim
Gitme ben sana bakarım
Dediysen de dinletemedim (Tenekeci, 2022b: 26).

Sabahın hatırdır bizi tam tutan,
Şehre koşan genç, yamansın Yasin.
Bahardan evvel yazın ortası
İncecik İbrahim, kurra hafızı (Tenekeci, 2020b: 48).

Yâsîn suresinin 20. ayetinde “O sırada şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi şöyle dedi: ‘Ey kavmim! Bu elçilere uyun.’” (<https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Y%C3%A2s%C3%AEEn-suresi/3718/13-32-ayet-tefsiri>, 2023) cümleleri geçer. Tefsircilere göre Habib-i Neccar olarak anılan bu kişi, şiirde karşımıza çıkmaktadır. Nitekim şair, bu kişiyi diyaloglarla hatırlatır:

Kur’an-ı Kerim’de, ‘karye’ halkını Hakk’a davet etmek için bir şehre gelen iki elçiye destek olmak üzere bir üçüncüsünün gönderildiği, halkın bunlara karşı çıktığı, sadece şehrin uzak bir yerinden gelen bir kişinin iman edip onları desteklediği ve bu kişinin, açıkça ifade edilmemekle beraber ayetin gelişinden anlaşıldığına göre şehir halkı tarafından öldürüldüğü, onun imanı sayesinde cennete girdiği, kendisine kötülük eden şehir halkının ise bir sayha ile helak edildiği anlatılmaktadır (Yasin 36/13-29). Bu genç Habib-i Neccar olarak anılmaktadır (Ateş, 1996).

Şiirde geçen “Tufan olabilir, kavi olsun gemilerimiz.” mısraında Hz. Nuh’un tufanına gönderme vardır. İbrahim Tenekeci, surelerin yanında *Kur’an-ı Kerim*’de geçen peygamberlere de yer vermektedir. Aşk ve Hz. İbrahim’in özdeşleştirildiği;

Aynadan diyorum, çok baktım sana
İbrahim peygamberin gezdiği yerler
Kadar güzeldin, ölürlen hatırladım.
Sensiz kalacaktım, kalsaydım eğer (Tenekeci, 2020c: 64)

mısralarına yer verilen “Açık Yara IV” şiirinde aşk, Hz. İbrahim’in gezdiği yerler kadar güzeldir. Nitekim şair, duygu yüklü dizeleri peygamberleri örnek vererek okuyucuya hissettirmektedir.

Giderken Söylenmiştir isimli şiir kitabındaki “Terden Bembeyaz” şiirinde geçen;

İki kere yoruldum, ateşe atılırken bir
İsmail’in gözünü bağlarken bir de
Ey kimsenin istemediği dedim
Seni bana versinler ödül olarak

Bir kuş olup uzağında durayım
Bakayım içine uykumu açıp
Kuzular çiğdemler ıhlamurgiller
Ve güzel havalar, bu değil elbet (Tenekeci, 2021a: 37).

mısralarında Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in olayı anlatılır. Şair, Hz. İbrahim'in ateşe atılması ve Hz. İsmail'in kurban edilmesi olaylarına göndermede bulunur. Hz. İbrahim'in ateşe atılması, Enbiyâ suresinin 66.-70. ayetlerinde¹⁰ geçmekteyken Hz. İsmail'in kurban edilişi, Sâffât suresinin 101.-103. ayetlerinde¹¹ geçmektedir.

Dağlarla ilgili ayetleri sanırım hatırlatmama gerek yok. Birçok ilahi mesaj, dağlar üzerinden verilmiştir. İnsan, emanet bahsinde, dağlardan sonra gelir. Bunu çok anlamlı buluyorum. Geçenlerde, belki de bundan dolayı, şöyle bir dize yazdım: 'Seni sevmeye dağlardan başlıyorum. Dağlar, benim gözümde, 'göğü tutan sütunlar'dır. Onlarla akranlık yahut arkadaşlık etmek, ciddi bir iştir. Sadece dikkat değil, rikkat de ister (Yazıcılar, 2013)

diyen Tenekeci'nin birçok şiirinde dağ kavramı da karşımıza çıkmaktadır:

Seni sevmeye dağlardan başlıyorum
Kalbine yenilmek diyorlar buna (Tenekeci, 2020c: 25, "Gündüz Ağacı").

A'râf suresinin;

Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuştuğunda o, 'Rabbim! Bana görün; sana bakayım' dedi. Rabbi, 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: 'Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim. (URL-4, 2023)

şeklindeki 143. ayetinden ilham alarak kaleme aldığı şiirde Hz. Musa, Allah'a olan aşkından ötürü onu görmek için Tur Dağı'na çıkar. Allah'ın nuruna kalbi dayanamaz,

¹⁰ "(66-67) İbrâhim, 'öyleyse Allah'ı bırakıp da size ne fayda ne de zarar veremeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Size de Allah'ı bırakıp taptığınız bu şeylere de yuf olsun! Siz aklınızı kullanmaz mısınız?' dedi. (68) Putperestler, 'Eğer bir şey yapacaksınız, yakın onu ve böylece tanrılarınıza yardım edin!' dediler. (69) Biz de, 'Ey ateş' dedik, 'İbrâhim'e serin ve zararsız ol!' (70) Ona bir tuzak kurmak istediler; fakat biz onları daha çok zarar eden taraf yaptık (<https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2549/66-70-ayet-tefsiri>, 2023).

¹¹ "(101) Bunun üzerine kendisine akıllı ve iyi huylu bir erkek çocuğu olacağını müjdeledik. (102) Çocuk, babasıyla beraber iş gücü tutacak yaşa gelince babası ona, 'Yavrucuğum' dedi, 'Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm; düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?' Dedi ki: 'Babacığım! Sana buyurulanı yap; inşaallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın.' (103) Her ikisi de (ilâhî buyruğa) teslim olunca ve babası onu yüzüstü yatırınca, (104) 'Ey İbrâhim!' diye ona seslendik; (105) 'Tamam, rüyanı gerçekleştirmiş oldun.' İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz. (106) Bu, kesinlikle apaçık bir imtihandı. (107) Biz, (oğlunun canına) bedel olarak ona iri bir kurbanlık verdik. (108-109) Onun hakkında, 'İbrâhim'e selâm olsun!' ifadesini sonradan gelen nesiller arasında devam ettirdik. (110) Evet, iyileri işte böyle ödüllendiririz. (111) Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandı," (<https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/S%C3%A2ff%C3%A2t-suresi/3892/104-111-ayet-tefsiri>, 2023).

bayılır ve yere düşer. Şair de Allah'ı sevmeye dağlardan başladığını söyler ve “Kalbine yenilmek diyorlar buna” mısraıyla Hz. Musa'nın ruh hâlini anlatır.

“Dağ”ın yanında “su” da Tenekeci'nin şiirlerinde sıklıkla yer verdiği unsurlardan biridir:

Özellikle sulara karşı özel bir merakım var. Sırf kaynağından içmek için dağlara tırmanıyor, mağaralara giriyorum. Bana öyle geliyor ki, dünya, ölmeden önce içilen bir yudum sudan ibarettir. Bu yüzden, kıymetini bilmek gerekir. Toparlayalım: Vâkıa sûresinin altmış sekizinci ayetinde, “hiç içtiğiniz suyu düşündünüz mü” diye soruluyor. Bu soru hiç aklımdan çıkmıyor (Yazıcılar, 2013).

Verilen alıntıda “Vâkıa sûresinin altmış sekizinci ayetinde, ‘hiç içtiğiniz suyu düşündünüz mü’ diye soruluyor. Bu soru hiç aklımdan çıkmıyor.” diyen Tenekeci'nin bazı şiirlerinde su, karşımıza çıkmaktadır:

Pusu kurmazdı kimse, suyun başına
Gitmezdi çöpe hurmanın çekirdeği
Bilirdi yolu bütün mevsimler,
Bir damla su, yaprağın ucunda
Dünya derdik, böyle bir yer (Tenekeci, 2020a: 19, “Yakın Dövüş”).

Günler gelip geçti, hiç direnmedim
Suyu yıkayan Allah, sulayan ormanları
Öpüp başıma koyduğum gökyüzü kadar aziz
Bağışladı bana, suskun olmayı (Tenekeci, 2021a: 11, “Taşların İçindeki I”).

Kur'an-ı Kerim'e her zaman değer veren şair, birçok ayetten istifade etmiştir. Bununla birlikte İslami bir söylem çerçevesinde ayet-şiir bağlantısı kurarak *Kur'an*'a gösterdiği saygısını “Adres Değişikliği” şiirinde dile getirmiştir:

Kur'an okunurken susuyor herkes
Geçiş üstünlüğü onundur çünkü (Tenekeci, 2021a: 57).

İslam toplumlarında *Kur'an*'ın okunması ve anlaşılması büyük bir öneme sahiptir; bu, İslam kültürünün ve toplumunun temel bir unsuru olarak kabul edilir. *Kur'an*; Müslümanlar için sadece bir kitap değil, aynı zamanda ruhsal bir etkileşim kaynağıdır. Bu nedenle *Kur'an* okunduğunda insanların ruhsal bir derinlik ve etkileşim içinde oldukları düşünülebilir. “Geçiş üstünlüğü onundur çünkü” mısraı da *Kur'an* okunduğu zaman ortaya çıkan saygı ve üstünlüğü ifade eder. Bu durum, *Kur'an*'ın içerdiği öğretilerin insanlara rehberlik etme ve onları daha iyi bir hayata yönlendirme üstünlüğünü vurgular. Şair, “bu şiirde A'râf suresinin “Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sessiz durun ki rahmete nâil olasınız.” (URL-5, 2023) cümlesine yer veren 204. ayetine göndermede bulunur.

Şairin *Peltek Vaiz* isimli şiir kitabındaki “Kurban” başlıklı şiirinde ise İslamî ritüellere ait Kurban Bayramı tasvir edilmiştir:

Ve yine rüyamda bir kurban gördüm
Kamyonetten indirdiler burnundan soluyordu
Su verdiler, içmedi, burnundan soluyordu
Yedi adam zor devirdi boğayı
Sanki burnundan yanardağ soluyordu (Tenekeci, 2021b: 45).

“Yedi adam zor devirdi boğayı” mısraı, “büyükbaş hayvan kurban ederken en fazla yedi kişi ortak olabilir” hükmünü çağırıştır. Bu da gösteriyor ki şair, hükümlerden de yararlanmaktadır. Bununla birlikte İslam’ın temel kaynakları arasında bulunan hadis, İbrahim Tenekeci’nin şiirini besleyen kaynaklar arasındadır. Şair, Hz. Muhammed’in söz, fiil ve takrirlerine önem vermektedir:

Yanlış anlaşılmiş bazı elmalar
Gibi sessizce kızaran yanakların,
İrmağın dışında yüzen balıklar
Tutunsun diye konulmuş adın (Tenekeci, 2019a: 24).

Tenekeci, “Üzölmek Yasak” şiirinde yer alan “İrmağın dışında yüzen balıklar” mısraının “Dünya müminin gurbetidir.” hadis-i şerife karşılık geldiğini kendi ifadeleriyle açıklamıştır (Özgen, 2021). “Barut Hakkı” şiirinde ise şairin “Allah’ım! Yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlakımı da güzelleştir.” hadisi ile şiirini inşa ettiğini görmekteyiz:

Ne güzel, dökmek, şiirle içini;
Aynaya bakarken okunacak o dua;
Güzel yarattın beni, ahlâkımı da
Güzel kıl; namaz gibi... (Tenekeci, 2020a: 28).

Şair, genç yaşlarında şiire daha çok anlam yüklediğini ancak yaş ilerledikçe bu düşüncesinin değiştiğini ifade eder:

Gençlik döneminde şiire daha ulvi anlamlar yüklüyordum. Yaşadıkça ve şairleri yakından tanıdıkça bu düşüncem hayli değişti. Nihayetinde yazdıklarımız kutsal metin değildir. İnsan soyuna indirilen kutsal kitaplardan da Kur’an-ı Kerim haricinde ne kadarı unutulmadan, değiştirilmeden yani eksiksiz bir şekilde günümüze ulaşmıştır? (Özgen, 2021).

Her şey değişir ancak *Kur’an-ı Kerim* bu değişimin dışında tutulur. Değişmeyen bu ilahî kitap, şairin yolunu aydınlatan ve şiirini besleyen en kapsamlı kaynak olmuştur. “Denizden Daha Derin” şiirinde “Rabbim/Sonsuz bir aşkın sesiyle seni/Söylemek

istedim, budur şiirim” (Tenekeci, 2020b: 33) diyen İbrahim Tenekeci, *Kur'an* ve ayetleri ışığında şiirini oluşturmuştur. Birçok ayeti doğrudan ve dolaylı bir şekilde şiirinde veren şairin, bununla birlikte hadisler, sünnetler ve cami, vaiz, cemaat, hutbe gibi İslam kültürüne ait kavramlar da şiirinin beslendiği kaynaklar arasında yer alır. İslami edebiyat çerçevesinde ele alabileceğimiz Tenekeci, şiirini haliyle İslam'ın temel kaynaklarından istifade ederek ortaya koyar. Çünkü şaire göre bir şairin tek gayesi, sonsuz bir aşkın sesiyle Allah'ı anlatmak olmalıdır.

5.2.2. Türk Halk Edebiyatı

Halkın asırlar boyunca yaşadığı ve sözlü bir şekilde kuşaktan kuşağa aktardığı sözlü kültüre halkbilimi; bu kültürün destan, efsane, masal, ağıt, türkü gibi anlatılarını içeren kısma ise halk edebiyatı denir. Türk halk edebiyatı, sözlü ve yazılı edebî eserleri içerisine alan 20. yüzyılda özellikle Cumhuriyet rejimiyle beraber araştırma ve inceleme alanında zirveyi yaşar (Çobanoğlu, 2018: 9-24). İbrahim Tenekeci'nin halk şiirinin zengin birikiminden faydalandığını görmekteyiz.

Şiir hayatına küçük yaşlarda başlayan Tenekeci, Türk halk edebiyatı sanatkârlarından etkilenmiştir. Karacaoğlan'ın şiirlerini okuyarak büyüyen şair, halk edebiyatından yararlanarak şiirinin zeminini oluşturur: “Henüz on dört yaşında ve kendi paramla aldığım kitaplar hâlâ kütüphanemde duruyor. Karacaoğlan'ın bütün şiirlerini almışım mesela.” (Özgen, 2021). “Gençlik yıllarımda şu sorunun cevabını çok aradım: Yunus Emre ile İsmet Özel arasında bir yol bulmak mümkün müdür? Hem halk edebiyatını ve dini metinleri hem modern şiiri beraber okudum. Şuna da dikkat ettim: Yazdığım her şey aile içinde ve yüksek sesle okunabilmeliydi.” (Özgen, 2021) diyen Tenekeci'nin şiirlerinde pergelin bir ayağı halk edebiyatında, diğer ayağı modern şiirdedir:

İlk şiir bilgilerimi halk edebiyatı okuyarak edindim. O zamanlar on iki, on üç yaşındaydım. Modern şiirinin ustalarıyla ise beş- altı yıl sonra tanıştım. Yani, önce sesi sonra sözü buldum. Bende şiirden önce ses oluşur. Sıralamam “önce kulak, sonra kalem” şeklindedir. Sesi duyduktan, bulduktan, hatta gördükten sonra, o sese/ müziğe söz yazmaya başladım. Bu teknik ya da alışkanlık; akıcılık, duruluk, berraklık gibi olumlu özellikleri de beraberinde getirdi. Mesela geçen gün bir büyüğümüz ‘ey iman edenler, iman ediniz’ ayetini bizlere hatırlattı. Not defterimi çıkarıp şunu yazdım: ‘Ey ima edenler, iman ediniz!’ Çünkü benim duyduğum da, söyleyenin yüzünde gördüğüm de buydu. Sonra oradaki arkadaşlardan birine bu ‘dizeyi’ gösterdim. Çok şaşırdı ve ‘bunu ne zaman yazdın’ diye sordu. Kulak işte böyle bir şey... Yirmili yaşlarda, ‘Halk edebiyatı ile modern şiiri nasıl bir araya getirebilirim’ arayışına girdim. Yunus ile İsmet Özel, Karacaoğlan ile Cemal Süreya bir araya gelebilir miydi? Gelirse ortaya nasıl bir şey çıkardı? Şimdi çok memnunum. Geçenlerde Sayın Özel'i dinledim; Türkçeyi ve Türk milletini Yunus Emre'nin şiirleriyle başlatıyor. Bir şeyin daha altını çizmem gerekiyor: Mümkün merteye, yaşayan kelimeleri kullanmaya gayret ediyorum (Tokay, 2008).

Halk şiiri ve modern şiir arasında yeni bir yol bulma gayreti içinde olan İbrahim Tenekeci hem muhteva bakımından hem de biçim bakımından halk şiirini örnek alır. Halk şiirinin zengin folklorik unsurlarından yararlanan Tenekeci, şiirine yeni bir hüviyet kazandırır. Bu bağlamda onun şiirlerinde halk edebiyatında kullanılan deyimler ve halkın söylemleri ile karşılaşılır. Örneğin *Tüm Zamanlar* isimli kitabından alıntılanan “Abdullah Oğlu Mustafa” başlıklı şiirde “kemre” ifadesi geçmektedir:

Bir kere kızdı bana, kendime anlattığım;
Bahçedeydik, kemre attım ateşe
Ateşten aldı onu, çıplak eliyle.
A yavrum, yakma sakın günahdır
Börtü böcek var, bunun içinde (Tenekeci, 2022a: 48).

Kemre; halk ağzında “hayvan gübresi, tezek” olarak bilinmektedir (URL-21, 2024). Ya da “Kır Koşusu” şiirinde “evlek, kile, şinik” gibi yöresel kelimeler yer alır:

Şükretmiş için verilmiş gibi
On evlekten azdır herkes burada,
Yirmi kile, şu kadar şinik ya da
Boş ver, anlama... (Tenekeci, 2020a: 71).

Evlek, “tarlanın, tohum ekmek için saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri”; kile, “genellikle tahıl ölçmede kullanılan belirli hacimdeki kap; ölçek”; şinik, “tahıl ve bakliyat için kullanılan, sekiz kiloluk ölçek” anlamlarına gelmektedir (URL-21, 2024). Anadolu insanının söylemleri, şair için şiirinin ilham kaynağı olmuştur.

Gel diyorsun, çikalım caddelere
Bir boy ver, gelirim, derin değilse (Tenekeci, 2016: 11, “Bazı Kişisel Durumlar II”)

Anlatıyorum, hiç konuşmadan,
Buğdayın içini dökmesi gibi... (Tenekeci, 2020a: 9, “Üzülmedim Diyemem I”).

Tehlikeye açığım, kervan yolları gibi
İçime sinmiyor, can dedikleri
Kuş değil o, benziyor amma
Alıp gezdiriyor, beni yanında
Nedir bu, heves mi? (Tenekeci, 2020a: 12, “Yüksek Katılım”).

Gökten zembille inen sadece aşktır
Ve ölüm daha şık durur bronz bir tende
Her daim sıfır kilometre bir gün var önümüzde
Gir ve ortalığı karıştır (Tenekeci, 2016: 12, “Sen Türkü Yak Ben Mermi”).

Sahipsiz tarlayı turnalar biçer
Diye bir söz, bizim oradan (Tenekeci, 2020a: 16, “Duran Hedef”).

Kız evine naz yakışır, sizlere niyaz;
Geçsin diyedir bilinen tüm dualar,
Acır her gün, biraz daha az... (Tenekeci, 2020a: 35, “Sünnet Marşı”).

Gözüm tutmazdı bildiklerimi,
Sokaktan dışarı çıkmazdı dünya,
İnsanlar insan gibi eskiyordu o zaman
Görüyordum bunu çocuk aklımla (Tenekeci, 2020a: 37, “Yanaşık Düzen”).

Bereket... Ne güzel bir kelime
Kalır o, yapraklar dökülse bile.
(...)
Çok neşeli, kuşlar konmuş sesine
Bereket... Ne güzel bir kelime... (Tenekeci, 2020a: 72, “Bereket”)

Farklı şiiirlerden verilen örneklerde görüldüğü gibi halkın kullandığı kalıp sözlere de şiiirlerinde yer vererek deyimler veya atasözlerinden yararlanan Tenekeci, “içini dökme, içine sinmemek, kız evi naz evi, gözü tutmamak, gökten zembille inmek” gibi ifadelerle anlatımını güçlendirir. Aynı zamanda şairin;

Zifiri karanlıkta bulup yıldızı,
Adını koymuşlar kutup yıldızı (Tenekeci, 2022b: 13, “Sevgilim”).

Hava güzel olsaydı yürürdük biraz
Sesimle seslenirdin bana bir,
Önce çocuklar, sonrası şiiir;
Derdin, unutursun, yaz (Tenekeci, 2020d: 57, “Gizli Yazışmalar”)

gibi bazı şiiirleri de bir halk şiiiri türü olan mâniyi hatırlatmaktadır. Bunun yanında güzelleme türünü anımsatacak şiiirler de kaleme alır:

Bin yıldır her gün buradasın, bak
Yağmurun kalbisin, rüzgârın sesi
Irmaklar dolusu akıp gidersin
Çağırır çağırılmaz memleket seni (Tenekeci, 2020b: 47, “Ölmüşsün Ama Değilsin Üzgün”).

Kırlarda oğlaklar gibisin mutlu
Çalışkan baharsın halinden memnun,
Yazmak isterdim böyle şiiirler
Kuşların konduğu o güzel gökler (Tenekeci, 2020c: 43, “Derbeyan”).

Halk hikâyelerinden de etkilenen şair; Leyla ile Mecnun ve Kerem ile Aslı gibi halk hikâyelerinden ilham alarak bazı şiiirlerini yazar ortaya koyar:

Aslı budur, keremsen oku bunu
Ve su dökme ardından, ayrılık yeşermesin
Allah’a ısmarladık ey insanoğlu
Çok şükür, güvendesin... (Tenekeci, 2016: 47, “Kendime Niçin Kızım”).

Güzeldim de galiba, bunu nasıl söylesem
Eline sağlık Tanrım, Leyla çok güzel olmuş
Tanrım eline sağlık, dünya da güzel olmuş
Keşke biraz ölmesem... (Tenekeci, 2021b: 55, “Bir Ki Deneme”).

İbrahim Tenekeci, bazı şiirlerinde ismine yer vererek halk edebiyatı saz şairlerini hatırlatır:

İsmim İbrahim, kurban hep benim
Sakladım bunu kendimden bile,
Makasla giderler gülü sevmeye
Demedim (Tenekeci, 2020b: 31, “Kalan Ömrümde”).

Yaprak dökmeyen ağaçlara güvenme
Buz tutmayan suya da öyle
Demiştım, diyorum, İbrahim
Hava serinledi, artık gidelim. (Tenekeci, 2020d: 60, “Yıkım Kararı”).

Sonuç olarak birçok şair ve yazarı etkilediği gibi İbrahim Tenekeci'nin şiirini besleyen önemli kaynaklar arasında halk edebiyatı da yer alır. Tenekeci, şiirlerinde halk edebiyatının kaynaklarından yararlanır ve halkın yaşantısını halkın sesiyle verir.

5.2.3. Yeni Türk Edebiyatı ve Batı Edebiyatı

İsmet Özel, Necip Fazıl, Cemal Süreya ve Ahmet Hamdi Tanpınar, “İsmet Özel'deki imge yoğunluğu ve orijinallik, Cemal Süreya'daki ironi, Necip Fazıl'daki ritim, Tanpınar'daki söze hakimiyet ve Zarifoğlu'ndaki asi ve asil ruh. İşte bunların bir arada olduğu şiirler yazmak isterim.” (Tenekeci, 1999: 47-48) sözlerinden de anlayacağımız üzere İbrahim Tenekeci'nin örnek aldığı sanatkarlar arasındadır. *Üzgünlük*'ün 15 Ağustos-Kâğıthane başlıklı günlüğünde “İsmet Özel'in Erbain adlı şiir kitabını elime aldım ve bitirmeden bırakmadım. Bazı bölümlerini defalarca okudum. Şiirin ustası o. Dizelerinde zirveye ulaşmış bir dağcının duygularını sezinlemek mümkün.” (Tenekeci, 1999: 11) ifadeleriyle İsmet Özel'in usta bir şair olduğunu ve şiirlerinde zirveye ulaştığını belirtir. Tenekeci, bu usta ismin şiirlerini okuyarak kendi şiirine yön vermiş ve kendi sesini bulmaya çalışmıştır: “Yeniden İsmet Özel okumaları yapıyorum. Yirmi beş yaşında okuyup bitirdiğim kitaplara çeyrek asır sonra tekrar dönüyorum. İnsan yaşıyor buna karşılık iyi eserler daima genç ve zinde kalıyor.” (Tenekeci, 2019/21 Eylül). Başka bir alıntıda şair, İsmet Özel'in eserlerinin daima canlılığını koruduğunu ve Özel'in şiirlerinden istifade ederek kendi şiir dünyasına canlılık kazandırdığını belirtir:

İbrahim Tenekeci,
- İsmet Özel'de kim? Mecliste vekil mi?
- Hayır; başbakan; şiir meclisinde! (Tenekeci, 1999: 41)

ifadeleriyle İsmet Özel'i şiir meclisinde başbakan ilan eden Tenekeci'nin bu etkilenmesi, onun üslubuna da yansır: “Kendi adıma, Osman Konuk, Süleyman Çobanoğlu ve Ahmet Murat'ı değerli ve olgun buluyorum. En baştaki isme gelince: İsmet Özel. Daima.” (Genç, 2012). Mehmet Âkif, Sezai Karakoç, Behçet Necatigil, Cemal Süreya, Turgut Uyar, İsmet Özel ve Cahit Zarifoğlu gibi şairlerin hepsinin meziyet ve şahsiyet sahibi olduğunu belirten İbrahim Tenekeci'yi etkileyen en önemli şair, İsmet Özel'dir:

Mehmet Akif, Sezai Karakoç, Behçet Necatigil, Cemal Süreya, Turgut Uyar, İsmet Özel, Cahit Zarifoğlu gibi büyük şairler, aynı zamanda, kendilerine mahsus bir dünya kurmayı başarmış kimselerdir. Herkes olmamışlardır. İyi şiirin ve şairin peşindeyse eğer, bizim de bu yolda olmamız gerekir. Bir de şu var: Kıymet verdiğimiz şairlerin neredeyse hepsi, meziyet ve şahsiyet sahibidirler. Dolayısıyla, biz de şunu söylüyoruz: Meziyet ve şahsiyet bir bütündür, bölünemez. Yeri gelmişken, en çok da İsmet Özel'den etkilendiğimi söylemeliyim (Sönmezışık, 2013).

Aynı zamanda her kuşağın kendi şairini seçtiğini ifade eden Tenekeci'ye göre 70 kuşağının şairi Necip Fazıl, 80 kuşağının şairi Sezai Karakoç, 90 kuşağının şairi de İsmet Özel'dir:

Öyle görünüyor ki, her kuşak kendi şairini seçiyor. Örneğin yetmiş kuşağı, şairleri olarak Necip Fazıl'ı seçmiştir. Seksen kuşağı Sezai Karakoç'u, doksan kuşağı ise İsmet Özel'i. Sanki böyle bir şey var. Ayrıca şu: Her insan, doğup büyüdüğü toprakların hususiyetini alır, alıyor. Bu, muhitler için de böyledir. Ben, Dergâh dergisi çevresinde büyüdüm. Bu yüzden, ilk olarak, şair deyince İsmet Özel, öykücü deyince Mustafa Kutlu, fikir adamı deyince Nurettin Topçu ve İsmail Kara aklıma geliyor (Sönmezışık, 2013).

Her yazısında, söyleşisinde ya da röportajında İsmet Özel'den etkilendiğini gözler önüne seren İbrahim Tenekeci;

Yıkılma Sakın'ların sadık bir okuyucusu olarak, çok şey yazabilirim. Özellikle, İsmet Bey'in şiirinin bendeki karşılığı büyük. O şiirle ilgili aziz hatıralarım var. Özel, askerliğinin on sekiz ayını, sürgün olarak Muş'ta yapıyor. Yirmi iki yıl sonra, aynı birliğe benim de yolum düştü. Burasının “sürgün yeri” olduğunu söylüyorlardı. Muş'ta on dört ay kaldım. Bunları hep gördüm, yaşadım: “Dik bayırların üstündeki bağlar”, sabahın bekâreti karşısında kargalar”, “sis sanki ayaklandırıyor yamaçları”, “böğrümüzdeki ova.” Velhasıl, “zorlu bir kış geçirdim.” Orada, o zor şartlar altında, Yıkılma Sakın'ı sayısız kere okuduğumu biliyorum: “Yaşamak/ Bizimçün dokunaklı bir şarkı değil ki.” Bu cümle de İsmet Özel'e ait: “Yalnızım ve en kuvvetli tarafım da bu.” Bunu dedikten iki sene sonra Amentü'yü yazıyor. Toparlayalım. Şu sıkıntılı günlerde, bize, “yıkılma sakın” diyecek dostlara ihtiyacımız var. Ve daha çok şiire. Çünkü şiir, “kalbimizi eğitir, terbiye eder.” (Tenekeci, 2014/Kasım)

ifadelerinde askerliğini Muş'ta yaptığını, bu süre zarfında İsmet Özel'in Muş'ta yazdığı “Yıkılma Sakın” şiirini okuduğunu belirtmektedir. Tenekeci de Özel'in bu şiirinden ve o bölgeden etkilenerek “Muş” başlıklı şiirini kaleme alır:

Annesiz de yaşanabileceğini
Askerde öğrendim.
Kar
Karga
Kargaşa
Dolu günlerden sıyrılarak
Ciddiyetimi kundaklayan
Şeyler öğrendim.

İnançsız yaşanmayacağını
Mevzide öğrendim.
Kurşun
Kuşun
Havalanmasıyla
Beliriyordu
Ve konuyordu
O nazlı yazının ince dalına (Tenekeci, 2022b: 34-35).

Sezai Karakoç'un “Anneler ve Çocuklar” şiiri ile İbrahim Tenekeci'nin “Mektup III” şiiri de benzerlik göstermektedir. Bu da gösteriyor ki Tenekeci'nin şiir dünyasına katkı sağlayan isimler arasında Sezai Karakoç da yer almaktadır:

Anne ölünce çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde bir siyah çubuk
Ağzında küçük bir leke

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını anne

Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne (URL-26, 2023).

Yoksun ya
Güvercin avlıyor avluda kedi
Kızlar gülüşüyor bahçede
Gül üşüyor, gül üşür.
Yoksun ya
Bezden yapıyor öksüz
Öpmek için kendisine... (Tenekeci, 2021b: 18).

Alıntılanan iki şiirde de üslup benzerliği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte muhteva bakımından da paralellik gösteren bu şiirlerde anne figürü ortadan kalkınca çocuğun perişan olma durumu tasvir edilmiştir.

İbrahim Tenekeci'nin şiirine kaynaklık eden isimler arasında Necip Fazıl da yer almaktadır. Nitekim Necip Fazıl, Tenekeci'yi muhteva bakımından etkilemiştir. İslami düşünce çerçevesinde şiirler ortaya koyan Necip Fazıl, ağırlıklı olarak öte dünyayı arzuladığını ifade ederek ölümü güzel karşılamaktadır. Tenekeci'nin şiirlerinde de bu durum söz konusudur:

Ölüm güzel şey budur perde ardından haber...
Hiç güzel olmasaydı ölür müydü peygamber?...
Öleceğiz müjdeler olsun müjdeler olsun!
Ölümü de öldüren Rabbe secdeler olsun!

Kapı kapı, yolun son kapısı ölümse;
Her kapıda ağlayıp o kapıda gülümse!
O demdeki perdeler kalkar, perdeler iner,
Azrail'e hoş geldin, diyebilmekte hüner...

O dem çocuklar gibi sevinçten zıplar mısın?
Toprağın altındaki saklambaçta var mısın?
Ölüm ölene bayram, bayrama sevinmek var;
Oh ne güzel, bayramda tahta ata binmek var!...

Ufka bakarlar; ölüm uzakta mı uzakta...
Ve tabut bekler, suya inmek için kızakta...
Sultan olmak dilersen, tacı, sorgucu, unut!
Zafer araban senin, gıcırtilı bir tabut! (URL-30, 2023).

Bize dönecek oysa o güzel ölüm
Yatacağız beraber güzellik uykusuna
Her gün bahar olacak ve onun temizliği
Yeni yıkanmış tül perde ne ki
Benzetecek bizi dağların doruğuna.

Ölümden korkuyor musun diyor okurun biri
Neden korkayım, ona ne yaptım ki,
Bir kez olsun binmedim saltanat kayığına
Ömrüm boyunca
Heyelan bölgesinde yaşadım sanki. (Tenekeci, 2016: 29-30).

Necip Fazıl'ın "Ölüm Güzel Şey" başlıklı şiiri ve İbrahim Tenekeci'nin "Güzellik Uykusu" şiiri muhteva bakımından benzerlik göstermektedir. Necip Fazıl'ın "Öleceğiz müjdeler olsun müjdeler olsun!" mısraı ve Tenekeci'nin "Bize dönecek oysa o güzel ölüm" mısraı, ölümü güzel karşıladıklarının kanıtıdır. Öte dünyayı arzulayıp, her iki şairde de görülmektedir. Bununla birlikte İbrahim Tenekeci'nin "Mezar Taşı Yontucusu" başlıklı şiiri de Necip Fazıl'ın "Tabut" şiirini anımsatmaktadır:

Mezar taşı yontan bir adamın gözleri
Miras pay edilirken uykusu gelen
Çocuklar gibi
Bomboş bakar dünyaya.
Der ki bu şenlikistanda
Her şeyin varisi benim, adım muamma

Kuruyan yüzünüzü ancak ben onarırım
Cilt bakım setleri gider de boşa
Size bembeyaz bir yüz yaparım (Tenekeci, 2016: 53).

Tahtadan yapılmış bir uzun kutu;
Baş tarafı geniş, ayak ucu dar.
Çakanlar bilir ki, bu boş tabutu,
Yarın kendileri dolduracaklar.

Her yandan küçülen bir oda gibi,
Duvarlar yanaşmış, tavan alçalmış.
Sanki bir taş bebek kutuda gibi,
Hayalim, için de uzanmış kalmış (URL-27, 2023).

Tenekeci'nin okumaktan keyif aldığı isimler arasında "Süleyman Çobanoğlu'nun şiiri üzerine düşünüyorum kaç gündür. Soru şu: Nedir Çobanoğlu'nun şiirlerini okunulur kılan? Uzun okumalarım sonucunda sadece şu mantıklı cevabı bulabildim: Samimiyet." (Tenekeci, 1999: 76) cümleleriyle verdiği Süleyman Çobanoğlu; "Cahit Zarifoğlu'nu daha yakından tanımak için beş adet kitabını aldım. Yoğun bir okuma eylemine girmem gerekiyor. Hangisinden başlasam diye düşünmüyorum çünkü baladım bile. O'nun için -Kendi dünyasıyla nikahlı biri- tanımını kullanmak sanırım şimdiden erken olmaz." (Tenekeci, 1999: 18) ifadeleriyle anlattığı Cahit Zarifoğlu; "Altında Hüsrev Hatemi imzası taşıyan her şeyi önemsiyorum. Bu, bir reçete olsa bile." (Tenekeci, 1999: 80) dediği Hüsrev Hatemi; "Yetiştirdiği birçok şair ve hikayeci göz önünde alınırsa aynı zamanda bir fenerdir O." (Tenekeci, 1999: 102) ifadelerini kullandığı Mustafa Kutlu da vardır.

Farklı kültürlerden de etkilenen ve Batı edebiyatından isimleri de okuyan İbrahim Tenekeci, Batı'nın önemli sanatkarlarından da beslenir. Örneğin "20 Şubat-Beyoğlu" hatıratında Batı edebiyatında okuduğu sanatkarları kaleme almıştır: "Bu parasız işsiz zamanımda olanca paramı yine kitaba yatırdım: Gide, Sartre ve Camus. İşte yeni arkadaşlarım. Herhalde bu hafta oyalar beni. Sonrası yine yalnızlık." (Tenekeci, 1999: 19).

Sonuç olarak İbrahim Tenekeci; Mehmet Âkif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Hüsrev Hatemi, Ezel Erverdi, İsmet Özel, Mustafa Kutlu, İsmail Kara gibi önemli isimlerden etkilenmiştir ve bu sanatkarların yazdıklarını okuyarak şiirine yön vermiştir. Batı edebiyatında ise Gide, Sartre ve Camus okumaları yaparak düşünce dünyasını ve şiirlerini geliştirmiş ve genişletmiştir. Muhteva ve söylem dışında şairin modern şiirin biçimsel özelliklerinden etkilendiği de görülmektedir. Nitekim şekil olarak Nâzım Hikmet'in şiirlerini hatırlatacak şiirler kaleme alır. Şunu da belirtmek gerekir ki birçok şairden etkilenen İbrahim Tenekeci, bu etkilenmelerin gölgesinde kalmaz ve kendi özgün şiir dünyasını oluşturur.

6. SONUÇ

“Saksılarımda birbirinden nadir çiçekler vardı.
Türlü zahmetlere katlanarak onları toplamıştım.
Toprağına kadar özenmişim. İlk sene tüm güzellikleriyle kendilerini gösterdiler.
Sonra topraktan bildiğimiz bitkiler de çıkmaya başladı.
Onları koparmaya kıyamadım. Elim gitmedi. Yaşasınlar, istedim.
Hikâyenin sonunda, iyice çoğaldılar ve nadir olan bütün çiçekleri yok ettiler.
Yaşantımız da böyle değil midir?
Sıradanlığa göz yumdukça, öyle kimseleri ve davetsiz gelenleri hayatımıza doldurdukça kıymetli
olanları kaybediyoruz.

İbrahim Tenekeci
(URL-28, 2023)

1988 tarihinde Kâğıthane’deki *Hedef 2000* adlı mahalli bir gazetede ilk şiirini yayımlayarak edebiyat hayatına atılan İbrahim Tenekeci, birçok dergi ve gazetede özellikle şiirleriyle kendine yer edinir. Şiir, deneme, antoloji, gezi ve gazete yazıları olmak üzere farklı türde birçok eser ortaya koyan Tenekeci’nin *Üç Köpük* (1997), *Peltek Vaiz* (1998), *Güzellik Uykusu* (2000), *Giderken Söylenmiştir* (2004), *Ağır Misafir* (2008), *Kimsenin Kalbi* (2012), *Görmeden Ölmek* (2016), *Sözü Yormadan* (2020, Seçme Şiirler), *Belki Başka Zaman* (2020, 2016-2020 Yılları Arasında Yazdığı Tüm Şiirler) ve *Tüm Zamanlar* (2022) olmak üzere toplam on şiir kitabı vardır.

Şiirlerine içinde bulunduğu ruh hâlini, doğup büyüdüğü çevreyi ve dönemini yansıtan, sanata ve sanatçıya önem veren Tenekeci, sanatı insanın kendi özünü araması olarak tanımlar. Ona göre sanat, insanı terbiye ederek insana derinlik ve olgunluk kazandırır. Kendini “garip bir yolcu” olarak tanımlayarak bu yolculukta samimiyete ve içtenliğe dikkat eder. Olanı olduğu gibi yazmaya çalışır. Edebiyat hayatına şiirle başlayan ve zamanla şiiri sanat hayatının merkezine alan şair, “Elli yıllık mevcut hayatımın büyük kısmını şiirle beraber yaşadım. Elimden en çok bu geldi. Şiir olmasaydı ne yapardım, dünyanın zorluklarına nasıl katlanırdım, bilmiyorum. Şiir insana dayanma gücü veriyor.” (Özgen, 2021) ifadeleriyle şiire olan bağlılığını ve dünyanın zorluğuna karşı şiiri bir sığınak olarak gördüğünü ifade eder.

Gerek yaşam tarzı gerek dünya görüşü çerçevesinde şiirinin merkezine İslamiyet’i koyan Tenekeci’nin en önemli gayesi, en güzel sözleri İslami bir söylemle Allah’a sunmaktır. Bununla birlikte içinde yaşadığı dönemin sosyal, toplumsal, siyasal ve kültürel unsurlarını da şiirlerine yansıtır. Konu skalasını “aşk, yalnızlık, geçmişe özlem,

tabiat, ölüm, Allah, yoksulluk, insan sevgisi” gibi konuların oluşturduğu şiirlerinde kendi hayatına, aile bireyelerine ve çevresine de yer verir. Dolayısıyla bazı şiirleri otobiyografik özellikler göstermektedir. Misal girişinde “Birazdan okuyacağınız metinde, önce Kastamonu ili Taşköprü ilçesine bağlı yoksul bir dağ köyünü, sonra da bu köyden bir aileyi, ailemi, anlatıyorum. Metin boyunca, şiirselliğin ve derinliğin ara sıra kaybolduğu yerler var. Bunun farkındayım. Unutmayalım ki bu metin, sanat kaygısından ziyade, mesuliyet duygusuyla kaleme alındı. Derinlik, öncelikli olarak, anlatılan insanların kendisindedir.” (Tenekeci, 2022a) ifadelerine yer verdiği *Tüm Zamanlar* isimli şiir kitabı, kendi deyimiyle aile bireyelerine ya da çevresine vefa borcunu ödediğinin göstergesidir. Şiirlerine hüznün hâkim olduğu şairin *Üç Köpük* ve *Peltek Vaiz* kitaplarındaki şiirleri, bu hüznün en önemli örnekleridir. *Giderken Söylenmiştir* kitabında hüznü besleyen unsur, ölüm ve ölümü arzulanıdır. *Güzellik Uykusu*'nda toplumun aksayan yönlerini, çarpık kentleşmeyi, insanın yapay dünyadaki huzursuzluğunu ve anlam kapalılığının öne çıktığı *Kimsenin Kalbi*'nde yaşanan sıkıntılı zamanları lirik bir dille ele alırken *Ağır Misafir*'deki şiirlerinde yokluğu ve yoksulluğu ön plana çıkartır ve bunu yaparken de şikâyetten uzak, şükre yakın bir söylem tercih eder.

Şiirlerinde insanı ve “Allah'ın sanatı” olarak gördüğü tabiatı anlatan Tenekeci, insanın ruh hâlini tabiatla ilişkilendirerek verir. Canlı ve samimi bir şiir ortaya koyabilmek için tabiatın derinliklerine inen ve “Hepimiz, Allah'ın tabiatının bir parçasıyız. Parçası olduğumuz şeyden habersiz yaşamak, en azından edebiyatçılara yakışacak bir davranış biçimi değildir.” (Tenekeci, 2012/Ağustos) şeklinde açıklamada bulunan şair, parçası olduğu tabiatı İslami çerçeveden şiirlerine yansıtır. Tenekeci; tabiatı sadece fiziksel bir varlık olarak değil, aynı zamanda ruhsal bir deneyim olarak da ele alır ve insanın içsel yolculuğunu tabiatla ilişkilendirir. Bu yaklaşım, onun şiirlerinde canlılık ve samimiyet yaratır, çünkü şiirlerinde doğayla insan arasındaki derin bağlantıyı vurgular. Tenekeci'nin şiirlerinde tabiat, Allah'ın yaratıcılığının bir ifadesi olarak görülür ve insanın bu yaratıcılığın bir parçası olduğu üzerinde durulur. Bu bağlamda şair, tabiatı ve insanı birbirinden ayrı düşünmez, aksine onların birbirini tamamlayan ve birbirine bağlı olan unsurlar olduğunu ifade eder. Bu bakış açısı, onun şiirlerinde derinlik ve içsel bir zenginlik yaratır ve okuyucuya insanın varoluşsal deneyimini daha derinlemesine keşfetme fırsatı sunar. Aynı zamanda tabiat ile bağı koparan şairlerin şiirlerinin dört duvar arasında sıkışıp kaldığını ve yaşam fonksiyonlarını yitirdiğini belirtir. Tabiatın güzelliğinin yanında insanlar tarafından tahrip edilmesinden duyduğu üzüntüyü de dile getirdiği şiirlerinde tabiatın tahrip edilmesine sebep olan kapitalist

düzeni de eleştirir. Allah, aşk ve tabiat dışında yalnızlık, geçmişe özlem, ölüm ve yoksulluk da İbrahim Tenekeci'nin ele aldığı konular arasındadır. Yalnızlık, Tenekeci'nin şiirlerinde bir iç yolculuğun ifadesi olarak karşımıza çıkarken geçmişe özlem, nostaljik bir tema olarak belirir. Öyle ki kaybolmuş zamanın izlerini ya da geçmişte yaşanan anıların ve duyguların hatıralarını şiirlerine aksettirir. Ölüm ise şairin şiirlerinde bir son değil, aksine bir başlangıç olarak sunulur. Ölümün ardında yeni bir hayatın başladığına olan inancı, onun şiirlerinde sıklıkla işlenen bir tema olarak dikkat çeker. Zira Allah'ın varlığını ve büyüklüğünü şiirlerine yansıtan şairin Allah'a olan inancı, şiirlerinin ruhunu oluşturur.

Son olarak; şiirlerine kişisel deneyimlerini, duygularını ve düşüncelerini yansıtan İbrahim Tenekeci'nin şiirlerinde yer verdiği aşk, yalnızlık, geçmişe özlem, tabiat, ölüm, Allah'a olan inanç, yoksulluk, insan sevgisi gibi konular, şairin kendi yaşamından ve iç dünyasından izler taşır. Duygularını ve düşüncelerini şiir aracılığıyla ifade eden Tenekeci, kişisel deneyimlerinden de ilham alır. Bu durum, şiirinin hem daha derin ve samimi bir anlam kazanmasına hem de okuyucuyla daha yakın bir bağ kurmasına olanak tanır. Şiirlerini samimi ve içten bir dille yazan, yazdıkları ile yaşamı arasında paralellik bulunan İbrahim Tenekeci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı içinde düşünce ve anlam yoğunluğu ağır basan şiirler ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- Acar, B. (2019, 12 Kasım). Bir zamanlar İbrahim Tenekeci. *Star*. 25 Kasım 2023 tarihinde, <https://www.star.com.tr/yazar/bir-zamanlar-ibrahim-tenekeci-yazi-1492954/> adresinden erişildi.
- Acar, S. (2012, 14 Mart). “Şiir, hizaya gelmeme sanatıdır”. *Yeni Şafak*. 30 Aralık 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/hayat/siir-hizaya-gelmeme-sanatidir-372461> adresinden erişildi.
- Acar, S. (2020, 3 Ekim). Medeniyet Söyleşileri. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi/Youtube. 01 Ocak 2022 tarihinde, <https://www.youtube.com/watch?v=28Ni7jrcDrw&t=28s> adresinden erişildi.
- Akdağ, S. (2008). Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14(36), 81-98.
- Aktay, Y. (2013). *İslâmcı siyasetin yeni hâlleri ve söylemleri*. İsmail Kara ve Asım Öz (Ed.), Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri içinde (ss. 817-837). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Albayrak, Ö. (2017, 24 Şubat). Görmeden Ölmek üzerine birkaç söz. *Yeni Şafak*. 28 Ocak 2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ozlem-albayrak/gormeden-olmek-uzerine-birkac-soz-2036403> adresinden erişildi.
- Altınışik, Y. (2009, 21 Eylül). İbrahim Tenekeci: Benim ömrüm bir çocuktur. *Dünyabizim*. 05 Nisan 2022 tarihinde, <https://www.dunyabizim.com/soylesi/ibrahim-tenekeci-benim-omrum-bir-cocuktur-h992.html> adresinden erişildi.
- Ateş, S. (2009). Habîb en-Neccâr. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (14. Cilt)* içinde (ss. 373-374). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Batıslam, H.D. (2021). Necâti'nin “Âb (Su)” Redifli Kasidesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1668-1687.
- Çelebi, İ. (2009). Sıfat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (37. Cilt)* içinde (ss. 100-106). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çetin, N. (2012). *Kendini ve Allah'ı Arayan Adam: Necip Fazıl*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2018). *Halk Edebiyatına Giriş I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Dağ, Y. E. (2018). *İbrahim Tenekeci Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Demir, B. (2022). İslâmî edebiyat meselesi: 1960-2000 yılları arasında süreli yayınlarda gelişen bir edebi tartışmanın izlerini aramak. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 963-979.
- Demir, F. ve Erol, K. (2017). Sezai Karakoç ile İsmet Özel'in poetik fikirleri bağlamında Türkiye'de modern İslami şiir. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (60), 131-145.
- Durmuş, H. (2022). *İsmet Özel İslamcılığında Türk algısı Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Efe, A. (2009). Seblürreşad. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (36. Cilt) içinde (ss. 251-253). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Genç, Y. (2012, 12 Haziran). Birçok kişi ve kuruma inancım yıkıldı!. *Haber7*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.haber7.com/edebiyat/haber/890499-bircok-kisi-ve-kuruma-inancim-yikildi> adresinden alınmıştır.
- Güzel, Ö. (2016). *İbrahim Tenekeci'nin Şiirlerinde Toplumsal Eleştiri ve İnsan*, Yayınlanmamış lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Haberler.com. (2013, 8 Ekim). İbrahim Tenekeci: İlk şiirimi yayımlayarak reşit oldum. 18 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.haberler.com/guncel/ibrahim-tenekeci-ilk-siirimi-yayimlayarak-resit-5159221-haberi/> adresinden erişildi.
- Kanık, O. V. (2008). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, T. (2020). Sözü Yormadan. *Muhit Kitap*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.muhitkitap.com.tr/kitap/sozu-yormadan> adresinden erişildi.
- Kara, İ. (2001, Ekim-Aralık). İslamcı söylemin kaynakları ve gerçeklik değeri üzerine birkaç not. *İslâmiyât*, 4(4), 37-53.
- Karaca, A. (2022, Nisan). Sessiz, kırgın ve dervişane bir şiir: Belki Başka Zaman. *Türk Dili*, (844), 44-47.
- Kastamonur. (2014, 1 Haziran). İbrahim Tenekeci'nin Kastamonu'su. 15 Temmuz 2022 tarihinde, <https://www.kastamonur.com/ibrahim-tenekeci-nin-kastamonu-su/> adresinden erişildi.
- Kılıçarslan, İ. (2014, 7 Aralık). İsmail Kılıçarslan'ın konuğu şair İbrahim Tenekeci. *Kültür Gündemi/Youtube*. 01 Ocak 2022 tarihinde, <https://www.youtube.com/watch?v=Q0PDzus-GQc> adresinden erişildi.

- Millî Gazete. (2008, 28 Nisan). Saygı duruşu ve İbrahim Tenekeci. 15 Temmuz 2022 tarihinde, <https://www.milligazete.com.tr/haber/1008792/saygi-durusu-ve-ibrahim-tenekeci> adresinden erişildi.
- Özgen, S. (2021, 1 Ocak). İbrahim Tenekeci ile söyleşi. Geçerken. 3 Ocak 2024 tarihinde <https://www.gecerken.com.tr/icerik.php?articleId=27> adresinden erişildi.
- Paşalı, İ. (2012, Nisan). Makam Arabası-İbrahim Paşalı-İbrahim Tenekeci-25. Bölüm. Makam Arabası/Youtube. 01 Ocak 2022 tarihinde, https://www.youtube.com/watch?v=_yBj-555GFs adresinden erişildi.
- Sönmezışık, B. (2013, 7 Temmuz). Vasat bir şair ama iyi bir insandı desinler. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/hayat/vasat-bir-sair-ama-iyi-bir-insandi-desinler-538275> adresinden erişildi.
- Şimşek, Y. (2019). İbrahim Tenekeci. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ibrahim-tenekeci> adresinden erişildi.
- Taştan, Z. ve Şengül, S. (2017). 1990 ve 2000 kuşağı Türk şairlerinin şiir algısı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 4(15), 1888-1895.
- Tenekeci, İ. (1999). *Üzgünlük*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2012, 15 Ağustos). Başlarken... . *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/balarken-33626> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2012, 18 Ağustos). Tabiatı duyguya çevirmek. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/tabiatı-duyguya-cevirmek-33664> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2012, 8 Eylül). Herkes gider şiir kalır. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/herkes-gider-iir-kalir-33947> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2012, 29 Eylül). İsmet Özel, daima... *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/ismet-ozel-daima-34246> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2013, 17 Nisan). Üslup meselesi. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/uslup-meselesi-37278> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2013, 1 Mayıs). Şiirde kelime seçimi. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/iirde-kelime-secimi-37494> adresinden erişildi.

- Tenekeci, İ. (2013, 13 Temmuz). “Sen sadece şiir yaz”. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/sen-sadece-iir-yaz-38562> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2013, 30 Ekim). Türkçe'nin sözünden çıkmamak. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/turkce-nin-sozunden-cikmamak-40307> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2014, 8 Kasım). Zengin çeşit, fakir insan. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/zengin-ceit-fakir-insan-56847> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2015). *Uçuş Denemeleri*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2015, 11 Nisan). Şiir ne işe yarar?. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/iir-ne-ii-yarar-2010075> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2015, 4 Temmuz). Ölüm düşüncesi. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/olum-duuncesi-2015837> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2015, 30 Aralık). Eleştiri ahlâkı. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/eletiri-ahlki-2024904> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2016). *Güzellik Uykusu*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2016, 27 Şubat). Dönüp bakınca. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/donup-bakinca-2027094> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2016, 18 Mayıs). Kâğıt, kalem ve sosyal medya. *Yeni Şafak*. 05.02.2022 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/kgit-kalem-ve-sosyal-medya-2029115> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2017, 4 Şubat). Pullarımız. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/pullarimiz-2035959> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2018, 3 Ocak). Edebiyat ve hayat. *Yeni Şafak*. 28 Nisan 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/edebiyat-ve-hayat-2041830> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2019). *Kimsenin Kalbi*. İstanbul: Profil Yayınları.

- Tenekeci, İ. (2019, 30 Ocak). Zararın neresindeyiz?. *Yeni Şafak*. 12 Kasım 2023 tarihinde <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/zararin-neresindeyiz-2049101> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2019, 24 Temmuz). Yazı, zenginliktir. *Yeni Şafak*. 12 Kasım 2023 tarihinde <https://www.dunyabizim.com/alinti/ibrahim-tenekeci-yazi-zenginliktir-h36678.html> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2019, 21 Eylül). Son zamanlar. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.yenisafak.com/video-galeri/yazarlar/son-zamanlar-2198227> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2019, 25 Eylül). Ölümle ilgili. *Yeni Şafak*. 20 Şubat 2023 tarihinde, <https://www.haber7.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/2900010-olumle-ilgili> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2020, 6 Mart). Babalar ve evlatları. Her Taraf. 3 Ocak 2023 tarihinde, <https://hertaraf.com/haber-babalar-ve-evlatlari--ibrahim-tenekeci-3900> adresinden erişildi.
- Tenekeci, İ. (2020a). *Ağır Misafir*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2020b). *Belki Başka Zaman*. İstanbul: Muhit Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2020c). *Görmeden Ölmek*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2020d). *Sözü Yormadan*. İstanbul: Muhit Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2021a). *Giderken Söylenmiştir*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2021b). *Peltek Vaiz*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2022a). *Tüm Zamanlar*. İstanbul: Muhit Yayınları.
- Tenekeci, İ. (2022b). *Üç Köpük*. İstanbul: Profil Yayınları.
- Tokay, M. (2008, 27 Ekim). ‘Ancak iyi insanlar iyi şiir yazabilirler’. *Haber7*. 18 Mayıs 2022 tarihinde, <https://www.haber7.com/kultur/haber/353653-ancak-iyi-insanlar-iyi-siir-yazabilirler> adresinden erişildi.
- Türkçe Sözlük*. (2020). Konya: Karatay Yayınları.
- URL-1, <http://www.kuran.com.tr/ilmihal/cenazelerin-kefenlenmesi>. 15 Ocak 2023.
- URL-2, <https://1000kitap.com/gonderi/201218699?oku=1>. 15 Ocak 2023.
- URL-3, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Ankebüt-suresi/3397/57-60-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-4, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1097/143-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-5, <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1158/204-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.

- URL-6, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/En%C3%A2m-suresi/849/60-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-7, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2484/1-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-8, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Enbiy%C3%A2-suresi/2549/66-70-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-9, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Fetih-suresi/4591/8-10-ayet-tefsiri>. 25 Mayıs 2023.
- URL-10, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Hicr-suresi/1831/29-35-ayet-tefsiri>. 27 Aralık 2022.
- URL-11, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Nis%C3%A2-suresi/619/126-ayet-tefsiri>. 27 Aralık 2022.
- URL-12, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/S%C3%A2ff%C3%A2t-suresi/3892/104-111-ayet-tefsiri>. 20 Şubat 2023.
- URL-13, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/sure/86-tarik-suresi>. 20 Şubat 2023.
- URL-14, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/T%C3%A2r%C4%B1k-suresi/5946/15-17-ayet-tefsiri>. 20 Şubat 2023.
- URL-15, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Y%C3%A2s%C3%AEn-suresi/3743/38-40-ayet-tefsiri>. 20 Şubat 2023.
- URL-16, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Y%C3%BBnus-suresi/1421/57-ayet-tefsiri>. 20 Şubat 2023.
- URL-17, <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Z%C3%A2riy%C3%A2t-suresi/4731/56-58-ayet-tefsiri>. 20 Şubat 2023.
- URL-18, <https://recepterler.blogspot.com/2014/04/ibrahim-tenekeci-roportajlar.html>. 10 Haziran 2022.
- URL-19, <https://sorularlailamiyet.com/ben-gizli-bir-hazine-idim-bilinmek-istedim-bilinmeye-muhabbet-ettim-ve-kainati-yarattim-mealindeki-1>. 7 Mayıs 2023.
- URL-20, <https://sorularlailamiyet.com/kalpler-allahin-elindedir-diledigi-sekilde-cevirir-hadisini-nasil-anlamaliyiz>. 7 Mayıs 2023.
- URL-21, <https://sozluk.gov.tr/>. 01 Ocak 2024.
- URL-22, <https://www.babil.com/uc-kopuk-kitabi-ibrahim-tenekeci>. 12 Nisan 2022.
- URL-23, <https://www.fidankitap.com/giderken-soylenmistir-1>. 12 Nisan 2022.
- URL-24, <https://www.incesoz.com/en-guzel-ibrahim-tenekeci-sozleri/>. 12 Nisan 2022.
- URL-25, <https://www.instagram.com/ibrahimtenekeci/>. 12 Nisan 2022.

- URL-26, <https://www.milliyet.com.tr/siirler/anneler-ve-cocuklar-siiri-sezai-karakoc-6537376>. 25 Mart 2023.
- URL-27, <https://www.milliyet.com.tr/siirler/tabut-siiri-necip-fazil-kisakurek-6518906>. 25 Mart 2023.
- URL-28, <https://www.muhitkitap.com.tr/yazi/ibrahim-tenekeci-senden-bir-eser>. 10 Ocak 2023.
- URL-29, <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci>. 10 Ocak 2023.
- URL-30, <https://www.yenisoz.com.tr/haber/olum-guzel-sey-budur-perde-ardindan-haber-12897/>. 20 Ocak 2023.
- URL-31, <https://www.muhitkitap.com.tr/yazi/ibrahim-tenekeci-donup-bakinca>. 20 Ocak 2022.
- URL-32, <https://www.kuranvemeali.com/rad-suresi/28-ayeti-meali>, 19 Şubat 2023.
- URL-33, <https://ikinciogretmen.com/hz-muhammedin-peygamberlik-gorevleri>, 1 Ocak 2024.
- Waardenburg, J. (2011). Teslîs. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (40. Cilt)* içinde (ss. 548-549). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yalçın, M. (2010). *Tanzimat'tan bugüne edebiyatçılar ansiklopedisi 2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yazbahar, Z. (2023, Ekim). “Doğanın Sesi”: İslam ve ekoloji bağlamında İbrahim Tenekeci'nin şiirleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 438-448.
- Yazıcılar, S. R. (2013, 31 Ağustos). Sevmeye tabiattan başla!. *Genç Aylık Gençlik Dergisi*. 22 Kasım 2023 tarihinde, <https://gencdergisi.com/6010-sevmeye-tabiattan-basla.html> adresinden erişildi.
- Yılmaz, M. (2017, Nisan). İbrahim Tenekeci şiirinde dünyayı görmeden ölmek. *Türk Dili*, (784), 82-91.
- Yiğit, E. (2019). “Doğallığın Zirvesinde Yazar ve Şair”: İbrahim Tenekeci, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

EKLER

Ek 1. *Yeni Şafak* Gazetesindeki Yazılarından Seçmeler¹²

Yazı, zenginliktir (17 Temmuz 2019)¹³

Yazılarımda sıklıkla iktibas yapıyor, kaynak belirtiyor, isim anıyorum. Bu bana gerçekten sevinç veriyor. O isimlerle aynı sofraya oturmuş, ekmeğimi (köşemi) paylaşmış gibi hissediyorum kendimi.

“Yazı, zenginliktir.” Kitap okumayan, dergilere dönüp bakmayan, yeni isimleri takip etmeyen biri bu zenginliğin gerisinde kalır. Üslubunu kaybeder. Bir zaman sonra sadece haber özeti çıkarmaya başlar. Onca yıldır köşe yazarıdır ama yirmi yazısını bir araya getirip kitaplaştıramaz.

Kıymetli isimler ve derinlikli eserler ufkumuzu açar. Sadece aklımızı değil, kalbimizi de çalıştırır. Bir de unutulmuş, geride kalan emek sahipleri var. Onların yıllar önce yayınlanmış eserlerini bulmak, okumak ve mümkünse isimlerini anmak, bir vazife gibi geliyor bana. Kısa süreliğine de olsa sanki yeniden doğuyor, hayat buluyorlar. Hatırlanmak iyidir.

Bazı kalem sahipleri beslenme kaynaklarını, yani faydalandıkları eser ve isimleri paylaşmak istemez. Mutfağını göstermekten kaçınır. Ketumluk makbul bir şey olmasa da nihayetinde bu bir tutumdur. Anlayabiliriz.

Dergimize şiirle gelen genç arkadaşları, uygun bir şekilde yazıya yönlendiriyorum. ‘Yeni çıkanlardan en beğendiğin şiir kitabını yaz’ diyorum mesela. Bakalım işi ne derece ciddiye alıyor, kendini nasıl yetiştirmiş? Şiir bir yere kadar duygu meselesidir. Fakat yazı öyle değildir, kültür ve disiplin ister.

Şiirde ‘ırmağın çiçekleri’ diyebilirsiniz. Böylece anlam açılmış olur. Her okuyan farklı bir çiçeği aklına getirir. Yazıda ise o çiçeğin ismini vermek icap eder. Bu da ancak bilgiyle mümkündür. Şiir soruyla, yazı cevapla birliktedir.

Dergâh dergisine şiirler gönderiyordum. O şiirlerden birkaç tanesi yayınlandı. Sonra bir adım daha attım ve derginin yazıhanesine gittim, Mustafa Kutlu hocamızla tanıştım.

¹² Yazılar; imla, noktalama gibi hususlara müdahale edilmeden olduğu gibi aktarılmıştır ve *Yeni Şafak* gazetesinin resmî internet sitesinden alınmıştır: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci>.

¹³ Bakınız: <https://www.dunyabizim.com/alinti/ibrahim-tenekeci-yazi-zenginliktir-h36678.html>, 2022.

Kısa bir sohbetin sonunda üç şiir kitabı verdi bana. “Bunlarla ilgili yazı yazalım” dedi. Bir ay içinde masasının üstüne yazıları bıraktım. Okudu, beğendi ve hepsini yayınladı. O tarihten itibaren şiirlerime daha sık yer vermeye başladı. Çünkü yazı da yazabildiğimi, yani meseleyi ciddiye aldığımı, şiir tutkumun bir gençlik hevesi olmadığını görmüştü. Gerçek editörlük işte budur.

Bugün ortak kabul görmüş isimlere bakalım. Şair veya öykücü, fark etmiyor. Mustafa Kutlu, Rasim Özdenören, Hüseyin Su ve Necip Tosun sadece iyi birer öykücü müdür? Necip Tosun’un okuduğum son iki kitabı: Öyküyü Sanat Yapanlar ve Edebiyat Atlası. İkisinin toplamı 944 sayfa ve öykü değil.

Üstat bildiğimiz şairler de böyledir. Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve İsmet Özel’in toplu eserlerine göz atalım. Bir şairin esaslı bir külliyata ulaşması ancak nesirle mümkün hale gelir.

Dursun Çiçek’in çektiği fotoğrafları bu kadar önemli ve görünür kılan, aynı zamanda yazılarıdır. Bakınız: Fotoğrafta Duygu ve Anlam başlıklı son yazısı.

Fotoğrafı her yerde ve türlü şartlar altında çekebilirsiniz. Yazı yazmak için masaya oturmanız gerekir. Masa, oda demektir. Oda ise kütüphane. Böylece bütünlük tamamlanmış olur.

Doksan kuşağının şiirde ve editörlükte etkili olmasının temel nedenlerinden biri de yazı bahsidir. Kuşağımın ayakta kalan bütün şairleri, aynı zamanda geniş oylumlu ve emek mahsulü yazılar yazabiliyor. Bunu yapamayanlar, zaman içinde şiiri de bıraktı. Çünkü şiir ve fikir beraber ilerliyor. Yazı kelimesinin anlamlarından biri de düzlüktür. Ufku görürsünüz.

Okuyup beğendiğimiz eserlerin, etkilendiğimiz isimlerin üzerimizde hakkı ve hukuku oluşur. Onlar artık hak sahipleridir. Daha sonra katılmadığımız cümleler kursalar bile bu böyledir. Allah izin verirse, seneye edebiyat yazılarını kitaplaştırmayı düşünüyorum. İsmi şimdiden belli: Hak Sahipleri.

Tekrar başa dönmek isterim.

Yazılarımızda isim anmaktan, kaynak göstermekten imtina etmeyelim. Bunu yaptığımız vakit, bizden bir şey eksilmez. Yazımıza bereket ve şenlik gelir. Hem hakkaniyetli davranmış, hem bir maharete selam vermiş oluruz.

Bir isim düşünelim. Herhangi bir alanda yıllarca çalışma yapmış, birikim oluşturmuş ve belli bir sonuca ulaşmış. Üstelik meziyetini şahsiyetle tamamlamış. Onun sahasına girdiğimiz vakit, ismini anmak, emeğe hürmet anlamına gelir. İlme vefa bunu gerektirir.

Çok sık görüyorum. Yazı boyunca birkaç iktibas yapılmış. Hepsi tırnak içinde olmasına rağmen isim ve kaynak hiç belirtilmemiş. Bir şairin dediği gibi diyor ve dizeyi paylaşıyor. Kim o şair? Kimseyi tedirgin etmeden, soruyu kendimize sormuş olalım. Mesela bu yazının başlığı Hakan Arslanbenzer kardeşime aittir. Geçen gün sohbet esnasında kullandı. Hemen not aldım. Bu cümleyi kurabilmek için herhalde on bin sayfa yazı yazmıştır.

Dirileri yok sayan, görmezden gelen, buna karşılık sadece vefat edenleri anan ve seven bir insan olmak bize yakışmaz. Kıymet bilenin kıymeti olur.

Zararın neresindeyiz? (30 Ocak 2019)¹⁴

İnsan, tabiatın sahibi değil, bir parçasıdır.

Zırar, karşılıklı zarar verme anlamına geliyor. İki düşman devletin, rakip firmanın yahut siyasi partinin birbirlerine zarar vermeye yönelik çabalarına ‘zırar’ diyebiliriz. Eski dostların küstükten sonra mahrem meseleleri ortaya dökmeleri de böyledir. Bu yolun sonu bellidir: Kazanan da kaybediyor.

Tabiat bizim düşmanımız veya rakibimiz değildir. Doğaya verdiğimiz zararlar, zırar olarak geri dönmeye başladı. İklimler değişiyor, doğal afetler artıyor, hiç olmadık tabiat olayları yaşanıyor. Dengeyi bozan bir çam ağacı yahut saka kuşu olamaz.

Yoğun biçimde kullanılan zirai ilaçlar, su kaynaklarına orantısız müdahale, toprağın yüksek verime zorlanması, kazanma hırsına endeksli sanayileşme, neredeyse kişi başına kadar inen motorlu taşıtlar vs. Mesela ne yapılırsa yapılsın, trafik sorununa çözüm bulunamıyor.

Aşırı otlatma, bitkileri yok eder. Çünkü tohum verecek fırsatı bulamazlar. Aşırı tüketimin neye karşılık geldiğini bu örnek üzerinden düşünelim.

DOĞRU DOKUNUŞLAR

AK Parti yönetimi, günlük hayata yerinde ve doğru dokunuşlar yapıyor. Naylon poşetlere sınırlama getirilmesi, bunlardan biri mesela. Benzer bir düzenlemeyi pet şişeler için de bekliyoruz. Çünkü ikisi de tabiata eşit derecede zarar veriyor. Sadece hammaddeleri değil, doğada yok olma süreleri de neredeyse aynı.

Geziliyor, görüyorum. Su kıyıları, dere boyları, yol kenarları, ormanlar ve yaylalar naylon poşetle, pet şişeyle dolu. Birine müdahale edip diğerine dokunmamak, akla başka şeyleri getirebilir. Tütün mamulleri ile alkol gibi. Biriyle alabildiğine mücadele ediliyor, diğerine karşı sessiz kalınıyor. Alkollü sıvılara ‘içecek’ diyemediğim için üzgün değilim.

Birinci sınıf tarım arazilerini korumaya yönelik yasal düzenlemeler, sıfır atık projesi, ağaçlandırma çalışmaları, arıtma tesisleri ve başka birçok hamle. Fakat uygulama ve denetim kısmı yetersiz kalıyor. Örneğin en olmadık yerlerde dahi kaçak dökülen molozlar ve çöp yığınları karşımıza çıkabiliyor.

Öte yandan: Kanunlar ve kolluk kuvvetleri bir yere kadardır. İnsanın biraz da içinde olması gerekir.

¹⁴ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/zararin-neresindeyiz-2049101>, 2022.

NELER YAPILABİLİR?

Sorumluluklarını yerine getirmeyenler, sorunun bir parçası olmaya doğru giderler.

Ortalama ömrümüz yetmiş yıl. Kullanıp sağa sola attığımız naylon poşet, pet şişe, telefon kartı, plastik eşya asırlar sonra başka insanların ve canlıların karşısına çıkacak. Atmadan önce bunu düşünelim. Ayrıca alternatif ürünlere yönelmeliyiz. Mesela gittiğimiz her yerde, en ücra köşelerde bile bittikten sonra atılmış plastik çakmaklar gördük. Bir çakmağın doğada kaybolma süresinin yüz yıl olduğu söyleniyor. Kibrit öyle mi?

Tabiat, sanıldığı gibi aksine, kendini hemen öyle toparlayamıyor. Yaralarını sarması hayli uzun sürüyor.

Roma ve Bizans devrine ait mezarlar yok oldu, şehirler metrelerce toprağın altında kaldı. Buna karşılık o dönemde açılan mermer ve taş ocaklarının izleri hâlâ duruyor. Çimenlerin üstüne yakılan küçük bir ateşin izi bile birkaç yıl boyunca silinmiyor.

Sorumsuzluk ile kazanma hırsı birleşip tabiata savaş açmış sanki. Dünya ölçeğinde bir sıkıntıdan bahsediyoruz. Böyle bir savaşın kazananı değil, ancak kaybedeni olur.

Ülke olarak zararın neresindeyiz? Çok şükür, bazı olumsuzluklara rağmen zarardan dönebilecek durumdayız. Yaratılan her canlıyı emanet bilenler çoğunluktadır.

Peki, neler yapılabilir? Koruma sahalarının genişletilmesi, kurtarılmış bölgelerin oluşturulması, kaçak avcılığın önüne geçilmesi, su havzalarına gereken özenin gösterilmesi, piknik alanlarına sınırlama getirilmesi, günübirlikçiler için sabit kamp yerlerinin oluşturulması, zorunlu yayınların daha etkili kullanılması ve tarım arazilerinin imara kapatılması aklıma ilk gelenler. Bütün bunlara, yirmi yıllık doğa gezilerimizin özeti de diyebiliriz.

Edebiyat ve hayat (3 Ocak 2018)¹⁵

Kadim kuraldır: **“Beğendiğini al, beğenmediğini bırak.”** Beğenmediğini karalama, kötüleme, kurcalama, rencide etme. Hayata ve edebiyata böyle bakıyorum. Beğendiğim eserleri ve isimleri okuyor, onları dile getiriyorum. Diğerlerini bilemem.

Bizim beğenmediğimiz bir şeyi beğenenler mutlaka vardır. Sen onunla ünsiyet kuramazsın ama bir başkası kurabilir. Arkadaşlık gibi.

Eleştiriyi meslek edinmek ise ayrı bir uğraştır. Kendi adıma, eleştirmen değilim. Olmak da istemem. Öte yandan, edebiyatın mutfağında yer alanların beğeni düzeyi belli bir seviyenin üstünde olmak zorundadır. Bir düşünelim: Metinlerimiz daha seçilme aşamasında. Fakat biz seçme makamına gelmişiz. Sadece başkalarına değil, kendi sanatımıza da büyük zararlar verebiliriz. Olmadan olamayız.

Genelde edebiyat, özelde dergicilik, ortak mizaçların, yakın duyguların, benzer hassasiyetlerin birbirini bulmasıdır. Dergicilik yapıyorsanız eğer, şahsî düşünceniz ve kişisel tecrübeniz bir yere kadardır. Emeğe hürmet etmeli, sizin dışınızdaki çabaları da dikkate almalısınız. Bunu göstermenin ilk yolu kitap tanıtımları ve söyleşilerdir. Size fenalık etmiş birinin kitabı bile dergide yer alabilmelidir. Hakkaniyet bunu gerektirir. Öte yandan, kitap dergisi çıkarsanız bile, yayınlanan her eseri karşılama şansınız yoktur. Buna sayfalar yetmez. Her şey imkân dâhilinde.

Müşterek çabaların bereketine inanan bir insanım. Beraber başarmak kadar başaramamak da kıymetlidir.

Edebiyat uzun soluklu ve yorucu bir yolculuktur. Gençlik çağlarında, bir grup arkadaşla birlikte yola koyulursunuz. Zaman içinde bazı isimler birkaç adım öne çıkar. Kiminin ise dikkati dağılır, önceliği değişir, gücü yetmez. Kimi kendine mahsus bir dünya kurar, kimi mevcut hayatın bir parçası olur. Dostluk ve oturmuşluk işte burada başlıyor. Arkadaşımızın başarısına sevinmeli, onun nasibini kıskanmamalıyız. **Geride kalmanın acısıyla hareket edenler, güzel bir yere varamazlar.** Sonrası genellikle pişmanlık oluyor. Keşkeler çoğalıyor.

Edebiyat, yolculuktur. Bu yol, insanı kendine getirir. Getirmiyorsa eğer, sorun var demektir.

¹⁵ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/edebiyat-ve-hayat-2041830>, 2022.

Ahmet Hamdi Tanpınar, “edebiyat esasında düşmanlık işidir” der. Bu sözde doğruluk payı olmakla beraber, böyle düşünenlerden değilim. Benim için edebiyat, dostluk ahlâkıdır, kardeşlik hukukudur, vefa duygusudur. Elbette yetenek, işçilik ve istikrar şart. Bunu konuşmaya lüzum dahi duymuyorum.

Hakikat şudur: **İyiliği ve kötülüğü başkalarından ziyade evvela kendimize yaparız.**

İnsafın uzağına düşenlerle hangi iyi işi başarabiliriz? Düşmek başka nedir?

Edebiyat ile kötülük bazen yan yana gelebiliyor. Bu anlaşılmaz durum hep vardı ve olacak. Sosyal medya böyle şeyleri hem görünür kıldı, hem kolay hale getirdi. “Biz içimize ve işimize bakalım.”

Edebiyat önemlidir ama her şey demek değildir. Bu dünyada, bir insanın kalbini kırmak, gönlünü üzme için nasıl bir gerekçe bulunabilir? Değer mi?

Sadece bir şeyler yazmıyoruz, aynı zamanda şahit yazıyoruz. Bunu unutmayalım.

Edebiyatı her şeyin üstüne koyanlar, bazen onun altında kalabiliyor. Hayatlar trajediye dönüşebiliyor. Hırs ve haset oluşabiliyor. Hatırlatmakta fayda var: Yazdıklarımızın hiçbiri kutsal metin kapsamına girmiyor. İnsan işi nihayetinde. Olur veya olmaz. Dokunur yahut dokunmaz.

Yeri gelmişken söyleyeyim: Arkadaşlarımın yalnızca yazdıklarıyla ilgilenmek, bana pek insanî gelmiyor. Nasılsın, iyi misin? Bir derdin, ihtiyacın var mı? Bu soruları birbirimize daha sık sormalıyız.

Kâğıt, kalem ve sosyal medya (18 Mayıs 2016)¹⁶

Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla beraber, birçok mesleğin yıpranma payı arttı. Bunlardan biri de gazete yazarlığı. Siyaset zaten yıpratıcı bir uğraş. Fakat o da bu durumdan fazlasıyla payını aldı.

Geçmiş yıllarda, gazeteler genellikle editörler üzerinden dönerdi. İyi bir editör en az on yılda yetişiyor. Şimdi kimsenin o kadar vakti yok.

Okunma tıklanmaya dönüşünce, iş başka bir yere vardı. Merak uyandırıcı başlık yetiyor. Buna karşılık, yazıyor ama kitaplaştıramıyor. Nedeni malum.

Sosyal medya, terazimizin hassas ayarıyla da oynadı, oynuyor. Bir kişinin ayıbını, günahını, hatasını binlerce insanın üstüne yüklemek isteyenlerin sayısındaki artışa dikkat edin. Şunu diyorlar, diyoruz:

Bunlar hep böyle.

Bilgi edinmek için değil de açık aramak için metinlere yaklaşanların sayısı neden bu kadar çoğaldı? Ufacık bir hatayı bekleyen nice insan.

Önce görecek, sonra gösterecek.

Ayet ve hadislerle dahi 'bence' diye yorum yapan arkadaşlarımız, kardeşlerimiz var.

Nurettin Topçu'nun Vefa Lisesi'nden bir talebesiyle tanışmıştım. Hocasıyla ilgili bir hatırasını anlattı. Talebelerden biri, konuyu anlatmaya "bence" diye başlıyor. Sonrasını yazmayayım. Yeterli.

Dergimizin mayıs sayısında Doç. Dr. Asım Cüneyd Köksal'la güzel bir söyleşi yaptık. Konuşmasından bir bölümü özetleyip alayım:

Herhangi bir konuyu hayatı boyunca hiç düşünmemiş biri, o meseleye ömrünü adanmış olana şunu söyleyebiliyor: O bence öyle değil.

Yanlış anlaşılmasın; düşmanlıktan arınmış eleştiriye, fikirlerin usulünce söylenmesine ve yorum yapma hakkına elbette evet.

Bir iş yaparsanız. Yazıdır, şiirdir, dergidir veya başka bir şeydir. Başlangıçta on kişiye ulaşır. Onlardan biri sizden hazzetmez, ortaya çıkardığınız eseri önemsemez vs. Yürüyüşünüz devam ettikçe, yaptığınız işler daha fazla insana ulaştıkça, oran da ona göre artar. Yüzde on, binde yüz. Bu normal. Hatta sağlıklı bile diyebiliriz.

Hakikat şudur:

Bir şey zamanında değerliyse, sonradan da değerini koruyor.

¹⁶ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/kgit-kalem-ve-sosyal-medya-2029115>, 2022.

Kendi gidip de adı ve eserleri kalanlara bir bakalım. Bunlar sonradan kıymetli olmadılar. Hayatta iken olup bitti her şey. Sezai Karakoç gibi, İsmet Özel gibi, Mustafa Kutlu gibi.

Dönüp bakınca (27 Şubat 2016)¹⁷

Perşembe günü, Hasan Aycın'ı yazıhanesinde ziyaret ettik. Sohbetimiz esnasında, Mehmet Zahit Kotku Hazretleri'nin şu sözünü hatırlattı bize: **'Ölmek istemeyeceğin yerde bulunma.'** Hemen not aldım. Bu kıymetli tavsiye, birçok başka şeyi de beraberinde getirdi. Mesela: Sonrasında pişman olacağımız, mahcubiyet duyacağımız sözlerden ve davranışlardan kaçınmalıyız. **Kurduğumuz son cümle neyse, görüldüğümüz son insan kimse, onunla anılabiliriz.** Gerçek hayat veya sanal dünya, fark etmez.

Sahhafiye olmuş, unutulmaya yüz tutmuş kitapları bulup okumayı seviyorum. Her şeyden evvel, dönemlerini oldukça iyi yansıtıyorlar. İşte onlardan biri: Ünsal Özmen'in Fetih Destanı isimli şiir kitabı. Güzel İstanbul Matbaası, 1953. Dinî ve millî yönü kuvvetli bir kitapla karşı karşıyayız. Şair, İstanbul'un fethinin beş yüzüncü yıldönümü münasebetiyle, eserini Fatih Sultan Mehmet ve askerlerine ithaf ediyor. Fakat kitabı okuyup bitirdikten sonra aklımda tek kalan, arka kapak içindeki resimli reklâm. Şöyle: "Nefis likörlerimizle hem yurt içinde ve hem de yurt dışında övünebiliriz." Gördüğünüz gibi, bir anda iklim değişti. Konu ilginç bir yere vardı. Neydi, ne oldu?

Niyet güzel, akıbet çirkin.

Sahhafiye demişken, elimize bir kitap daha alalım. Erol Tekin'in Yanlış Kapı'sı. Kitabı başlatan ilk iki dize: "Yanlış bir kapı çalmışım dostlarım / Yanlış bir kapı açılmış sonuna kadar." Sade ve etkili. Özetle:

Yanlış kapıyı kullanarak doğru binaya giremeyiz.

Bu şiirlerin yazıldığı, kitapların yayınlandığı yıllarda meydan açmak için camiler yıkılıyor, nice tarihi eser yol genişletme çalışmalarına kurban gidiyordu. Oyun parkı yapılmak için yok edilen mezarlıkları da analım. Şimdi ise kayıp camiler tekrar hayata döndürülüyor. Sayısız emanet ihya edildi, ediliyor. Bu farkı hem görmek, hem göstermek mecburiyetindeyiz. Ahlakî bir zorunluluk. Öte yandan, şehitlik olarak bilinen bir yer, Bizanslılara verilmek isteniyor. Duruma itiraz ettiğimiz vakit, mevcut iktidara düşmanlık yapmış olmayız. Ne yazık ki işte böyle bir noktaya geldik, gelindi. Bu sıkıntılı hâl, hayatımızın birçok alanına yayılmış vaziyette. Yanlışta yanlış dediğimizde, bazı biçimsizliklerle, rencide edici ithamlarla karşılaşabiliyoruz. İş şahsiyata kadar varabiliyor. Daima aklımızda bulunsun, hiç unutulmasın:

¹⁷ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/donup-bakinca-2027094>, 2022.

“Amellerin en hayırlısı, bir müminin gönlüne sevinç olmaktır.”

Manevi büyüklerimiz hep aynı nasihatte bulunur:

“İslâm tenkit değil, tebliğ dinidir.”

Tebliğ nedir? İnsanları yanlış olandan korumaya ve doğru olana yönlendirmeye çalışmak. Yani kötünün, çirkinin ve haksızlığın yerine iyiyi, güzeli ve hakkı tavsiye etmek. Üslupla, incelikle, kırmadan. Böyle yapıldığında, zaten başka bir şeye ihtiyaç kalmaz.

Ölçü olarak, bir de ilave:

Yazdıklarımızın tamamı, hane halkının içinde yüksek sesle okunabilmelidir.

Bugün eski kitaplardan bahsettik. Bu şekilde bitirmek isterim. Abdâl Musa Sultan Velâyetnamesi’nden birkaç cümle. Anadolu Matbaası, 1978. Hepimizin anlayacağı biçimde, tane tane: “Az söyle. Sadık ol, mümin ol. Bilmediğin kişiye yar olma. Önceleri düşmanlık yapmış kişiyle dost olma. Kimsenin musibetine gülme.

Kendinden ulu kimseyle mücadele etme.

Doğru ol. Dünya için gönlünü mahzun etme. Hilâf söyleme. Düşmanına yüz verme. Her bulunduğu hâle şükreyle. Ahde vefa et.” (Sayfa 35.)

Son olsun:

Kötülükten her şey beklenir. Ona uymamak duasıyla, umuduyla.

Eleştiri ahlâkı (30 Aralık 2015)¹⁸

Eleştiri olur, olmalıdır. İsabetli eleştiri, hakkaniyetli itiraz, nice yanlıştan dönülmesini sağlar, sağlamıştır. Nihayetinde, göz kendisini göremez. Hata insana mahsustur. Öte yandan, eleştiri denilince aklımıza hep olumsuzluk geliyor, gelmesin. Beğenmek ve teşvik etmek de eleştiriye dâhildir.

Eleştiri ile düşmanlığı birbirinden ayıran temel fark, niyettir. İyi ve kötü. Eleştiri adı altında fenalığın her çeşidini gördük, görüyoruz. Bazen maruz kalıyoruz, bazen şahitlik ediyoruz. Şahsi hesaplar, hırslar, ihtiraslar, kıskançlıklar, eleştirinin çıkış noktası olmamalıdır. Olursa, ortaya sağlıksız, hastalıklı metinler çıkar. Eleştirinin amacı yaralamak veya yaranmak değil, onarmaktır. Güzel ve doğru olanı önce görmek, sonra göstermektir. Yıkmanın değil de yapmanın peşinde olmalıyız. Yıkılmadan yapılmaz diyebilirsiniz. **Yeniden yapmak için bir binayı yıkabiliriz. Fakat aynı gerekçeyle gönül yıkılmaz.** Çünkü “her şey gönülde cereyan ediyor.” Kara çalmak, rencide etmek, muteber olanı itibarsızlaştırmaya çalışmak, ölçsüzlük, hadsizlik ve yalan, eleştirinin değil, düşmanlığın konusudur. Fırsat kollamak, açık aramak, bahane üretmek, uygun zamanı beklemek de öyle. Şunu da söyleyelim: İster siyasetçi olsun, ister edebiyatçı veya gazeteci; eleştiren kişinin kendisini ‘üstün insan’ olarak görmemesi gerekir. Üstünlük takvadadır. İlim, evvela kendini bilmektir. İlâveten, insaf.

Bir de parantez açalım: Biricik özelliği kimseyi ve hiçbir işi beğenmemek olan insanlar var. Gariplik şurada ki, bu özellikleriyle yükseliyorlar, ilerliyorlar. Esasında, hep birlikte bir hakikati unuttuk. O şudur: “**İslâm tenkid değil, tebliğ üzerinedir.**” (Fethi Gemuhluoğlu, Dostluk Üzerine, sayfa 6.) Hem birbirimizi, hem diğerlerini tenkid etmekten, asli vazifemiz olan tebliğe sıra gelmiyor. Devamı, tekfir. Şu sıralar, birtakım talihsiz yazılar okuyoruz. Burada veya başka yerlerde. Söylemiş olalım: ‘Üslup, insanın tâ kendisidir.’ Üslubumuz nasılsa, öyleyiz. Ayrıca hatırlatalım: **Çoğu zaman insanların bir hayatı olduğunu unutuyoruz. Unutmayalım.**

Yazımızın girişinde ‘iyi ve kötü’ dedik. İyilik ve kötülük bahsiyle devam edelim. İyilik insanı genç ve güzel gösterir. Dokunaklı kılar. En basit ifadeyle yazalım: **İyilikten daha iyi, kötülükten daha kötü bir şey var mıdır?**

¹⁸ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/eletiri-ahlki-2024904>, 2022.

Kötülüğün mazereti çoktur: Geride kalmanın acısı, hakkını alamamanın öfkesi, dışlanmışlık düşüncesi, maksada ulaşamamak endişesi, kaybetmek korkusu, intikam, hased vs.

Hak arama iddiasında olanlara dikkat edin. Bunu zalimleşerek yapıyorlarsa, başka bir şeyin peşindeler demektir.

İyiliğin gerekçesi / kaynağı ise tektir: Allah'ın rızası.

İnsan hayatı kötülük için kısa, iyilik için uzundur. Bu ölçü, düşmanlık ve dostluk için de geçerlidir.

İnsan iki şekilde yola çıkar: İyilikten ve kötülükten. **Kötülükten hareket edenlerin nereye vardıklarını ve nasıl bir şeye dönüştüklerini her gün görüyoruz.** Komşu ülkelerde yahut topraklarımızda.

Zaten eleştiri dediğimiz dal, esas itibarıyla, iyiyi kötüden ayırma sanatıdır. Niyeti kötü olanın böyle bir işi tam manâsıyla ve hakkıyla yapabilmesi mümkün müdür? Hak nedir? Adalettir.

Emeğe hürmet etmeyen, vefa göstermeyen, eleştirmen olabilir mi? Malum: **Bıçak, hekimde şifaya, katilde cinayet âletine dönüşür.**

Söz bitmez... “Eski zaman insanları, söylediklerini yapamamaktan utandıkları için fazla konuşmaktan kaçınmışlardır.” Bu cümle, iki bin beş yüz sene önce kurulmuş. (Konfüçyüs, Avangard Kitap, sayfa 41.) O halde bitsin. Süleyman Çobanoğlu'nun bir sözüyle: **“Bizim bugün eksikliğini hissettiğimiz şey, samimiyettir.”**

Şiir ne işe yarar? (11 Nisan 2015)¹⁹

İlk kez düzenlenen ve hatırı sayılır bir karşılık bulan, yankı uyandıran Üsküdar Şiir Festivali'ndeyiz. Ahmet Murat ve Emel Kassir'le önce konuşacak, sonra da şiir okuyacağız. Yöneticimiz Furkan Çalışkan.

Birinci soru geliyor: “Şiir ne işe yarar?”

Sahi, şiir ne işe yarar?

Haz ve hız çağında yaşadığımız yazılıyor, söyleniyor. Evvela şu: Şiir, bizi teennîye davet eder. Ağır ve tedbirli olmamızı tembihler.

Şiir, dünyanın yıkıcılığı ve insanın yoruculuğuna karşı bizi korur. Sanılanın / bilinenin aksine, daha dayanıklı hale getirir.

Sadece dikkat değil, rikkat sahibi de yapar. Kalbimizi onarır, çalıştırır. Terbiye eder. Olgunluk ve ongunluk kazandırır. Uyandırır ve tetikte olmamızı sağlar. İçimizdeki mülkiyet duygusunu kırar. Dünyaya düşkünlüğü az-çok önler. Zengin şair pek göremezsiniz.

Huzur nedir? Allah'a itimat etmek. Ondan başkasına tenezzül etmemek, insanların ve imkânların karşısında eğilip bükülmemek. Biraz böyle.

Şiir, madde değil, manadır. Dokunduğu hayatları anlamlı kılması, derinleştirmesi, bu yüzdendir. Çünkü maddiyat insan hayatını sığlaştırır. Dünyevî hedefler, kişisel ihtiraslar ve ikbal avcılığı, bizi buralı yapar. Şair, “ben öteliyim” diyebilendir.

Hakiki şiir, hakikatle birlikte. Kıymetli büyüklerimizden M. Fatih Andı, kapanış konuşmasında, “söz neye yarar, dert olmayınca” dizesini hatırlattıktan sonra şunu söyledi: “Büyük şiir, sırtını bir derde yaslayan şiirdir.” Buradan devam edersek, büyük şiir; tarihle, kültürle, coğrafyayla, millet hayatıyla beraber ilerler. Mesuliyet ve mensubiyet hissiyle. Bütün bunlar, bizi daha şuurlu kılar. Bilmenin yükünden şikâyetçi olmayız.

Şiir, dua, çocuk ve iyilik gibi, temizlik koluna mensuptur. Kendi adıma, hep temiz ve aziz olanın, öyle kalmaya gayret edenin şiirini yazmaya çalıştım. Olmuştur, olmamıştır, o ayrı.

Yine, en sahici dostlukların edebiyat üzerinden kurulduğuna şahitlik ettim. Şiir olmasaydı, bunca güzel insanla nasıl karşılaşacak, birbirimizi ne şekilde bulacaktık?

¹⁹ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/iir-ne-ii-yarar-2010075>, 2022.

Konuşma sırasında, Suriyeli hanım şair, “evim şairlerimde yaşıyor” dedi. şair işte böyledir. Hem umut, hem kuvvet verir.

Bütün bu yazdıklarımız, elbette iyi şairler / şairler için geçerli. şahsi görüşlerim, tecrübelerim.

Sezai Karakoç, yüreği şairle eğitilmiş yöneticilere duyulan ihtiyaçtan bahseder. Seçimlerin yaklaştığı şu günlerde, aklıma bir de bu geldi.

Türkçe'nin sözünden çıkmamak (30 Ekim 2013)²⁰

Dilimiz, yürüyüş ve mücadele esnasında şekillenmiş. Bu yüzden olsa gerek, hareketlidir, çok katlıdır. Sözgelimi, alışmak kelimesinin bir anlamı da tutuşmaktır. Düzlüğe “yazı” demişiz.

Türklük gibi, Türkçe'nin de birleştirici özelliği var. “Huda” kelimesi Farsça, “Nabit” kelimesi Arapça. Bu ikisinin birleşmesinden meydana gelen “Hudayinabit” ise Türkçe. Kendiliğinden biten, ekilmiş olmayan demek. Bir de “alaza” var. “Dökülen tohumlardan çıkan bitki.” Yol kenarlarında “biten” ekinleri hatırlayın. Dokunaklı bir görüntüdür, ayrı düşmeyi anlatır.

Bin beş yüz rakımlı bir dağ köyünde, yetmiş beş yaşındaki bir dedeyi dinlerken, bunlara benzer şeyler düşünüyorum. Bir delikanlıyı anlatıyor. Sıkıntılı işlere girmiş. Sonuç: Canına kıymış. “Gençliğini taşıyamadı” diyor. İşte dilimizin güzelliği.

Söz, köylerin kimsesiz kalmasına geliyor. Sadece meyve ağaçları değil, evler de kuruyor. Şunu söylüyor: “İnsan, evin ruhudur. Ruh bedenden çekilince ne oluyorsa, evlere ve köylere de o oluyor.”

Yahya Kemal, “fukaralık, ruhumuzu güzelleştirmiş” derken ne kadar haklı. Her gittiğimiz yerde bunu görüyoruz.

Mehmet H. Doğan, Şiir ve Eleştiri (1998) kitabında bir tarihçinin “dil eşittir kimlik” sözünü aktardıktan sonra şöyle devam ediyor: “Dilini yitiren, dilinin konuşulduğu ortamın dışına savrulan ya da atılan kimse, her şeyden önce bir kimlik bunalımına düşüyor.”

Avrupa'daki çocuklarımızın durumu veya dramı, sözü edilen bunalımın en canlı, en sahici örneği.

“Ana dilinden koparılan kimse, kendisine yabancılaşır” sözü de önemli. Mevlana'ya ait olduğu söyleniyor.

Dil ve din ilişkisine de bu pencereden bakmak lazım. Bilinen gerçek: Dilini kaybedenin dinini kaybetme süreci daha hızlı işliyor.

Osmanlıdan sonra yeni bir ülke inşa etmek isteyenlerin dine ve dile aynı anda müdahale etmesi, elbette boşuna değildi.

²⁰ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/turkcenin-sozunden-cikmamak-40307>, 2022.

Dil, hepimiz için büyük bir imkândır. Osman Toprak, Türkçeye emek veren arkadaşlarımızdan. Kitap ismi olarak Dil ve İmkân'ı tercih etmesi, bana hep anlamlı gelmiştir.

Türkçeyi hor görmek, yıkıcı alışkanlıklarımızdan biriydi. Şükür ki, böylelerinin sayısı her geçen gün azalıyor.

İlhan Berk, 1956 yılında, Rimbaud'nun nesrini överken şöyle diyor: "Rimbaud'nun nesrini çok düşündüğüm oldu. Denedim de. Ama sarmadı pek. Neden mi? Önce dilimiz yetersiz. Bu dille ne yapılır hiç bilmem. Doğrusu, bu haliyle bizim bu dille bir şey yapılmaz. Bunu bozmak, yeniden yaratmak gerek, çıkar yol bu bence. Batı dillerinin güçlü yapılarını örnek alarak bu dili yeniden yapmalı. İler tutar yönü yok çünkü bu dilin." (Elyazılarına Vuruyor Güneş, Tan Yayınları, 1983, sayfa 36.)

Namuslu eleştirmenlerimizden Fethi Naci, okuduğumuz bu satırlardan otuz bir yıl sonra, "İlhan Berk Mucizesi" başlıklı bir yazı kaleme alıyor. Örnekleriyle birlikte. İşte o yazının son paragrafı: "Yadsınamaz bir gerçek: İlhan Berk ünlü bir şair. Bir gerçek daha: İlhan Berk anadilini bilmiyor. Ve sonuç: İlhan Berk, yeryüzünün hiçbir ülkesinde göremeyeceğimiz bir mucizeyi gerçekleştirmiş, anadilini öğrenmeden ünlü bir şair olabilmıştır!" (Şiir Yazıları, İyi Şeyler Yayıncılık, 1997, sayfa 71.)

İddiasından vurulmak, galiba böyle bir şey. Ve vardığımız yer: Dilimizi bilmek, kendimizi bilmektir.

Türkçe üzerine düşünürken, yazarken, işin mesuliyet kısmını da unutmamalıyız. Çünkü dilimizin hayatı, milletimizin hayatıdır. Sözümüz, medeniyetimizdir. Bir kelime, bir işlemden çok daha fazlasıdır.

Tanpınar, Yunus Emre'yi şöyle anlatıyor: "Oğuz Türkçesi'nin tecrübesizliğine rağmen o ne sağlam yürüyüştür ve ne keskin hayallerle konuşur." (Beş Şehir, Dergâh Yayınları, 1999, sayfa 149)

Yunus Emre, Anadolu'nun en zor zamanında yaşamış ve söylemiştir. Moğol istilası ve büyük kıtlık. Her kelimesi, tarihtir, tarihimizdir.

İşte bu dilin, bu tarihin, üzerimizde hakkı ve hatırı vardır. Kelimelerimizi seçerken, evvela bunu gözetmeliyiz.

“Sen sadece şiir yaz” (13 Temmuz 2013)²¹

İsmet Özel’le ilgili kapsamlı bir kitabın editörlüğünü yaptığım vakit, “Türk şiir ve düşünce hayatının önemli isimlerinden İsmet Özel” diye başlayan bir cümle kurmuştum. İsmet Bey o cümleyi okuyunca, haklı olarak itiraz etmiş ve şunu demişti: “Her iyi şair, aynı zamanda iyi bir düşünürdür.” Bu kısa ve etkili cümlenin özeti, bundan daha uzundur, şudur: Sadece zekâ ve ahlak değil, şiir ve düşünce de bir bütündür, bölünemezler. Meziyet ve şahsiyet, edebiyat ve fikriyat.

Yıllardır duyuyor, hatta okuyoruz. Bazıları, “İsmet Özel sadece şiir yazsın” diyorlar. Bu “isteğin” tek muhatabı, elbette İsmet Özel değil. “Listede”, Sezai Karakoç’a kadar birçok şair var.

Hemen soralım: Namık Kemal, Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Sezai Karakoç, İsmet Özel “sadece şiir yazsaydı”, bugün, kimlerin cümleleriyle konuşuyor, yazıyor, hatta düşünüyor olacaktık? Bu isimler, sadece şiirden mi ibarettir?

Siyasetçiler de böyledir. Konuşmalarını şairlerimizin dizeleriyle, cümleleriyle süslerler, buna karşılık, bu isimlerin neden parti yahut dernek kurduğunu düşünmezler. Yine, kültür meseleleri dahil, hiçbir konuda onlara danışmazlar.

Oysa şairler, milletlerin kıymetli varlıklarıdır; özüdür, sözüdür. Devamını İhsan Fazlıoğlu’na bırakalım: Öz’ü olmayanın s-özü, sözü olmayanın hakikati, hakikati olmayanın siyaseti olmaz. Çünkü siyaset, bir milletin varlık duyusu’dur.

Bir de bu var: “Şiirleri iyi de...”

Hayır, tekrar başa dönmek istemiyorum.

Bütün bunları hatırlama ve yazma nedenimize gelince...

Mısır’daki askeri darbenin ertesi gününde, sosyal medyada şunu yazdım: Kudüs’ün kurtuluşunu göreceğime inanıyordum. Mısır’daki silahlı adamlar, Mursi’ye değil, işte bu inanca darbe indirdiler.

Mütedeyyin camiaya mensup birkaç kimseden, hem de hemen, “sen sadece şiir yaz” diye “karşılık” geldi. Elbette üzücü. Çünkü bir şaire yapılabilecek en büyük haksızlık, hatta saygısızlık, ona, “sen sadece şiir yaz” demektir.

Bu, “ya ben öleyim mi söyleyince”nin ötesinde bir durumdur.

²¹ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/sen-sadece-iir-yaz-38562>, 2022.

Devam edelim: Darbeden üç-dört gün sonra yaşanan gelişmeler, açıklamalar, icraatlar, sevinçler ve üzüntüler; akliselim sahibi herkesi aynı yere getirdi: Bu darbe, Filistin için iyi olmadı, İsrail için iyi oldu.

Yılların şahitliği sonucunda, şunun da farkına varmış bulunuyorum: Bir şaire “sen sadece şiir yaz” çıkışında bulunanlar, genellikle, maddi durumu iyi kimseler. Evet, bunun da bir anlamı olmalı.

Söylemeden geçmeyelim: Amacımız, kendimizi kıyaslamak değil, yanlış bir yaklaşımı ve kaba bir zihniyeti ortaya koymaktır. Adını andığımız şairlerin iyi bir okuyucusu olmak, bizim için yeterlidir.

Diyorum ki, hak ve hakikati söylemedikten, söyleyemedikten sonra, yazmanın ne anlamı var? Elbette hata yaptık, yapıyoruz, yapacağız. Çünkü ölü değil, ölümlüyüz.

Şiirin kaynağı, merak ve cesarettir. Bunu anlar, fakat anlatamazsınız. Dünyadan geçinmek ile dünyayla geçinememek arasındaki fark, bana kalırsa, iyi şairlerin, şiirlerin çıkış noktasıdır.

Yukarıda şikâyetçi olduğumuz zihniyet, zorda kaldığı vakit hep aynı şeyi söyler: “Şairler duygusal insanlardır.” Doğrusu şudur: Şairler duygusuz insanlar değildir.

Denilir ki, “tevazu yüceltir, kibir düşürür, gurur aldatır, haset bitirir.” Böyle olduğunu herkes bilir, fakat sonuç başkadır. İşte şiir de böyledir. “Bilenler”, yazanlardan binlerce kez fazladır.

Çok sevdiğim bir söz var. Kardeşim Muzaffer Serkan Aydın’a ait. Kayıtlara geçsin diye buraya alıyorum: “Karşınızdaki insanın ahlakını görmek isterseniz, zekânınızı küçümsemesine izin verin.”

İstemedi de olsa, toparlayalım. Sühreverdi, Nur Heykelleri’nde (Devlet Kitapları, 1986) “az yemek, uykuyu azaltmak ve uyanıklığı arttırmak, size fazilet kapısını açar” diyor. (Sayfa 32) Dikkat edelim: Uyuyamamak değil, uyumamak. Bir de, aklımda, sahibini hatırlayamadığım şu söz var: “Şairlerin göz kapakları yoktur.” Tane tane özetlersek; uyuyanlar, uyumayanları, uyumakla suçluyor.

Konuşacak çok şey olduğu vakit, en iyisi, susmaktır. Yanlış bir şey söylememek, yapmamak adına.

Şiirde kelime seçimi (1 Mayıs 2013)²²

Haydar Ergülen’le beraber “şiir işçiliği” başlıklı bir konuşma gerçekleştirmiştik. O konuşmada, “şiirde kelime seçimi”ne değinmeyi tercih etmiş ve ona göre notlar almıştım.

Söz uçar, yazı kalır. Bu yüzden, konuşma notlarımı bir yazıya dönüştürmeye karar verdim.

Konuyla ilgili olarak, öncelikle şunu söylemek gerekir: “Bir kelimenin başına gelebilecek en kötü şey, o kelimenin şiirde eskimesidir.” Yalnızlık, hüznün, seveda, gül, bülbül vs. Bu kelimeleri ya hiç kullanmamalı ya da mevcut anlamları yıkararak, yeni bir yorumla kullanmalıyız.

Çok kullanılan ve fakat asla eskimeyecek olan kelimeler de var. Bu kelimeleri diğerleriyle karıştırmamak lazım. Örneğin yağmur, ırmak veya toprak asla eskimez. Başlı başına “şiir” olan kelimeleri de unutmamalıyız. Onları kullanırken, en azından mevcut şiirselliği korumak, o şiirselliğin altına düşmemek gerekiyor. “Gelincik” kelimesi bunlardan biri.

Kelimelerle ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da şudur: Bazı kelimeler, adeta bazı şairlerin mülkiyetine girmiştir. Örnek verecek olursak; fayton deyince Ece Ayhan, balkon deyince Sezai Karakoç, gümrak deyince İsmet Özel, çile deyince Necip Fazıl, beyaz deyince Ziya Osman Saba, kar deyince Ahmet Muhip, zaman deyince Ahmet Hamdi Tanpınar akla gelir. Bunlar, tehlikeli kelimelerdir. Kullanan kişiyi (şairi) ezabilir. Bu noktada, ortaya bir fark koymanız icap eder. Mesela Sezai Karakoç, “balkon” kelimesini mimari anlamda ve ölüm üzerinden kullanmıştı. Balkon biz de kullandık. Fakat ideolojik olarak. “Avlumuz vardı, çok uzaktık balkona / Büyük farktı bu, düşmanla aramızda” derken, hem balkonun bize Hıristiyan Batı’dan geldiğini, hem de mahremiyete bir saldırı olduğunu söylemiş olduk.

Kelimelerle ilgili dikkat ettiğim bir diğer husus da şudur: Bazı kelimelerin ikinci ve üçüncü anlamları, birincisinden daha kuvvetli, daha çarpıcıdır. Örneğin “alışmak” kelimesinin bir diğer anlamı da tutuşmaktır. Yine, “okumak”, davet etmek anlamına da gelir. Bu durum, bir imkân olarak şairin karşısında durmaktadır.

Her kelimenin, insanlar gibi kendine has bir karakteri, sesi vardır. Kimi kelimenin sesi şiire müsaittir, kimininki değildir. Beş-altı açık heceden oluşan bir kelimeyi şiirimizde

²² Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/iirde-kelime-secimi-37494>, 2022.

kullanırsak, ritim düşer ve nesre yaklaşmış oluruz. İşte bu noktada, aruzun imkânları aklımızda olmalıdır. Kendi adıma, ritmi daima canlı tutmak için, iki ve üç hecelik kelimeleri tercih ediyorum.

Uygun kelimeyi tercih etmenin ne kadar hayati bir mesele olduğunu göstermek için bir örnek verelim: Osman Numan Baranus'un 1990 tarihli Alaza Kesen Yürek kitabı, Gelenler şiiriyle başlar. Şiirin ilk üç dizesi şöyledir: “Ulu cami dendi mi, usa / Bir bedesten gelir, havuzlu / Havuz olsa da, olmasa da.”

Baranus'un şiirine iyi bir giriş yaptığını söyleyebiliriz. Fakat “usa” kelimesinin yanlış bir tercih olduğunu da görmekte zorlanmayız. Bugün için “usa”, Amerika'dan başka bir şeyi çağrıştırmamaktadır. Onun yerine “akıl” kelimesini tercih etseydi, daha kıymetli bir iş yapmış olurdu: “Ulu cami dendi mi, akla / Bir bedesten gelir, havuzlu / Havuz olsa da, olmasa da.”

Cemal Süreya, “şiir geldi, kelimeye dayandı” derken, birçok şeyle beraber, bu durumu da kastediyor olabilir. Tabi böyle bir iddiada bulunurken, dizenin önemini yok sayıyor değildi.

Öte yandan, her şey gibi, söz de, şiir de daima ilerliyor. Bugün için, “şiir geldi, harflere dayandı” diyebiliriz. Böyle dersek, kelimeleri hafife almış olmayız. Hele dizeyi, asla.

Macar dilbilimci İvan Fonagy, harfleri “ses” olarak gruplara ayırır. T, K ve R sesleri sert / saldırgan; L ve M sesleri ise yumuşak seslerdir. Yazara göre; İ aydınlık, U karanlık, R erkeksi, L kadınsıdır. Buna göre değerlendirecek olursak, sözgelimi "sevgili" kelimesinin, İ ve L harflerinden dolayı aydınlık ve kadınsı olduğunu söyleyebiliriz. “Şiir”in de, İ ve R harflerinden dolayı aydınlık ve erkeksi.

Mesela “Şu adam ne şanssız, işte karısı” dersek, “karı” kelimesindeki K ve R harfleri, dizeyi oldukça sert ve saldırgan yapar. Karı kelimesinin yerine “hanım” kelimesini tercih edersek, anlamı da, sesi de yumuşatmış oluruz: “Şu adam ne şanssız, işte hanımı.” Ece Ayhan, Bir Fotoğrafın Arabı başlıklı üç bölümlük şiirinde, (Bakışsız Bir Kedi Kara, De Yayınları, Mayıs 1965) her “bölüm”ü U harfiyle bitirir: “Lekesi gibi U”, “Gibi U” ve sadece “U”.

U harfi, ilk bakışta bir oyun veya anlamsız bir şeymiş gibi görünebilir. Ama değil. Ece Ayhan, kanaatimce, karanlığı daha da pekiştirmek, belirgin hale getirmek için böyle bir finali tercih etmiştir.

Kelime seçimi ve harf tercihlerinden yola çıkarak, lirik ve epik şiirin ses ve eda meselesini de konuşabiliriz. İbrahim Tüzer, buna benzer bir şeyi İsmet Özel: Şiire Damıtılmış Hayat kitabında (Dergâh Yayınları, Ocak 2008) yapmıştı. Macar

dilbilimcinin yöntemini kullanan Tüzer, İsmet Özel şiirinin ses yapısını incelemiş ve ortaya ilginç sonuçlar çıkarmıştı.

Hakan Arslanbenzer'in de harflerin karakterleriyle ilgili bir paragrafını Fayrap dergisinin sunuş yazısından hatırlıyorum. Keşke o konuyu orada bırakmasa, müstakil bir yazı haline getirseydi.

Dememiz o ki; şair, en büyük dil işçisidir. Şiirin hakkını vermek, aynı zamanda dilin de hakkını vermektir.

Üslup meselesi (17 Nisan 2013)²³

Üslup, edebiyatçının karakteridir, parmak izidir. Nurullah Ataç'a göre, "sanatçının ta kendisidir." (Karalama Defteri, Hür Yayınları, Ocak 1962, Sayfa 59)

Üslup olmadan sanat olmaz. Üslubunu bulamamış, oluşturamamış biri, "ve diğerleri" olarak kalır, kalmalıdır. Kabul ediyorum; üslupsuzluk da bir üsluptur. Fakat bir işe yaramaz.

Üslup, sadece yazdıklarımızdan oluşan veya oradan çıkarılan bir şey olamaz. Duruş ve yaşayış da üslubun ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla, "üslup sahibi bir yazar" ifadesi, yalnızca yazılanları kapsamaz. Kısaca, "meziyet ve şahsiyet" diyebiliriz.

Hüseyin Kazım Kadri, "dostlarınızdan bir vefasızlık görürseniz, onları sakın kırmayın; üslup ile geri çekilin" der. Bir de dize: "Bir çiçeğin açarkenki üslubu."

Bu iki alıntıdan anladığım, üslubun, kibarlık, nezaket, zarafet, incelik gibi anlamlara da geldiğidir. Yani sadece "yazma şekli" veya "yaklaşım biçimi" değildir.

Üslup sahibi bir yazar, şair veya eleştirmen, emeğe hürmet eder, kıyıcı olmaz, insanları kırarak ilerlemez. Bir olumsuzluğa, yetersizliğe işaret edecekse, bunu, rencide etmeden, insafli, merhametli bir şekilde yapar. İnsaf ehli olur. Hiçbir isme ve metne, açık aramak için yaklaşmaz. İtirazı varsa, bunu, bağırarak yapmaz. "Eşyayı dahi incitme" nasihatini her daim aklındadır.

Elbette eksiklikler, yanlışlıklar ve başka şeyler söylenecektir, söylenmelidir. Yetersize yeterli demek, ahlaklı bir davranış biçimi olmasa gerek. Fakat bunu yaparken, açık bulmanın sevinciyle karşımızdakini mahcup etmemeli, önyargılı olmamalı, her daim iyi niyetimizi korumalıyız.

Unutmayalım: "Kötü bir üslup, en basit hakikatlerin bile hazmını zorlaştırır."

Buraya kadar yazdıklarımız, sadece edebiyat değil, siyaset dahil, hayatın her alanı için geçerlidir. Çünkü üslup, bir hayat tarzıdır, edadır, usûldür, yoldur; velhasıl davranışlarımızın bütünüdür.

Bugün, siyasette bir üsluptan bahsedebilir miyiz? Hitabet sanatının inceliklerini ne kadar görebiliyoruz?

Kürsüde etkili olmak, insanları ayağa kaldırmak, güzel konuşmak mıdır?

Karşılıklı acımasızlık, hatta zıırar, neyin eseridir? "Karşı tarafın" en küçük bir hatasını yahut eksiğini bile basın toplantısı eşliğinde açıklamak...

²³ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/ustup-meselesi-37278>, 2022.

Mesela Halk Partili bir vekil, “AKP’ye diz çöktüreceğiz” demişti. Bu nedir? Yunan birlikleri Anadolu’ya girdi de haberimiz mi yok?

Aynı şekilde, eski bir bakanın ağzından çıkan “oyna bakalım” sözünü hatırlayın. Böyle bir şey olabilir mi?

Konuşmalarını her fırsatta Şeyh Edebalı’nın nasihatleriyle süsleyenler, onun şu sözünü bilmezler mi? “Usûl bil, adap bil, sınır bil.”

Sadece bu örnek bile, “yolu bilmek ile yolda yürümek arasındaki büyük farkı” göstermeye yetiyor.

Evet, insanlık ince işçilik ister.

“Her şey incelikten, insan kalınlıktan kırılır.”

Bana kalırsa, mütedeyyin camianın çözmesi gereken sorunlardan biri de üslup meselesidir. Acilen, ihtiyaçtan. Tek kelimeyle; kırıcıyız.

Yazdık, yine yazalım: Ahlakın yanına nezaketi, maneviyatın yanına samimiyeti koymamız gerekiyor.

En sıcak örnek: Nezaket olmayınca, hasta çocukları bile ağlatabiliyoruz.

Bir de hatırlatma: “Elinle yaptığın hayrı dilinle zıyan etme” nasihati de üslup bahsine dahildir.

Bütün bu yazdıklarımızı, kullanımdan düşmek üzere olan bir atasözümüz özetlesin: Tatlı söz, can azığıdır.

İsmet Özel, daima... (29 Eylül 2012)²⁴

İsmet Özel’le ilgili ne zaman yazı yazmaya niyetlensem, aklıma şu dizesi geliyor: “Sözlerimin anlamı beni ürkütüyor.”

Dağlarca’ya göre, milletler, büyük evlatlarıyla nefes alırlar. İsmet Özel, bizim için, o büyük evlatlardan biridir, birincisidir. Çeyrek yüzyıldır sesimiz ve soluğumuz olmuştur. İsmet Özel, herkes için beklenmedik bir şeydir. Etkisi o kadar güçlü olmuştur ki, farklı alanlardan birçok isim bile bu etkiden nasibini almıştır. Sözelimi Hasan Aycın, kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle der: “Çizgiye İsmet Özel’le karşılaşmamla başlamadım; çizgimin kimliği onunla karşılaşmamdan sonra oluşmaya başladı. Eğer karşılaşmasaydım, belki yoz bir çizgiyi sürdürüyor olacaktım, belki de çoktan bırakmış olurdum.”

Karşımızda, “titizlik ahlakın ta kendisidir” diyen bir şair var. Sadece işlerinde değil, ilişkilerinde de titiz olan bir şair. Bu titizlik, doğrusu, onu biraz daha yalnız kılmıştır. Tabii şu satırların da altını çizmek gerekiyor: “Mekânımız piyasadır. İnsanlar dost değildir. Hayatta hiç kimsenin akrabası kalmamıştır. İnsan kılığında gördüklerimizin hepsi müşteridirler.” (Henry Sen Neden Buradasın?)

Nurettin Topçu, “öğrenmek zekânın, yapmak ahlakın işidir” der. İsmet Özel de zekâ ve ahlakı, yani meziyet ve şahsiyeti bir bütün olarak görür. Öte yandan, “kendi başına bir şeyler başaramazsan, başkalarıyla da işe yaramazsın” uyarısında bulunma ihtiyacı hisseder.

Yeri gelmişken şunu da hatırlatmak isterim: Her iki isim de, “büyük ahlak” sahibidir.

* * *

İsmet Özel’in karşısına ilk olarak 1989 senesinde çıkmıştım. Sadece iyi bir okuyucusu olmaya çalıştım. Tanpınar’ın dediği gibi: “Sanatın başladığı yerde her şey susar ve hürmetle el bağlar.”

O günden bu yana, birçok sözüne ve tavrına şahitlik ettim. Bazen yakından, bazen uzaktan. Siyasi konular dahil, yanıldığımı hatırlamıyorum. Örnek veremediğim için, sadece şu dizesini mırıldanmak istiyorum: “Sana yaşamak düşer çarkların gövdesinde.” Örnek vermeyeceğim. Fakat bir insanlık dersini de anlatmadan geçmek istemem.

Bir proje vardı: İsmet Özel’le ilgili olumlu yazı yazıp da daha sonra olumsuz yazı yazanların tespit edilmesi ve bu yazıların karşılıklı sayfalarda yayınlanması. İsim, tarih ve yer.

²⁴ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/ismet-ozel-daima-34246>, 2022.

Cevabı kesin ve keskin oldu: “Bir ayıbı ortaya çıkarmak da ayıptır.”

* * *

İsmet Özel, “sahicilik arayışı” da diyebileceğimiz büyük bir mücadelenin adıdır. Ona göre, hayat, tasarruf edilemez; sarf veya israf edilir.

Beş sene evvel kurulan İstiklal Marşı Derneği, hem bu sahicilik arayışının bir sonucudur, hem de vatan savunmasının bir diğer adıdır. Çünkü derneğin kuruluş gerekçesi, Türkiye’nin varlığının tehlike altında görülmesidir.

İstiklal Marşı, aslına bakarsanız, İsmet Özel’in ilk günden beri “olduğu yer”dir. Onun sözleriyle söyleyecek olursak: “Kendi tavsiyeme uyacağım ve olduğum yerden başlayacağım. Olduğum yer, öldüğüm yerdir. Buna isterseniz uğruna ölümü göze aldığım yer de diyebilirsiniz.”

İstiklal Marşı demişken, Türklük bahsiyle ilgili de birkaç şey söylemek gerekiyor.

Arayan, fakat bulmaya niyeti olmayan insanlar haline geldik. Sanki birbirimizi anlamaya değil, anlamamaya çalışıyoruz.

İsmet Özel, Türklükten kastının ne olduğunu tartışmasız bir şekilde ifade etmiştir: “Türk hayatı, İslâm hayatıdır. Biz, milli varlığımız başta olmak üzere, her şeyimizi İslam’a borçluyuz.”

Yıllar evvel, Neyi Kaybettiğini Hatırla derken de, bundan farklı bir şey söylemiyordu.

Son noktayı, Suut Kemal Yetkin’in 1963 tarihli bir yazısıyla koyalım: “Bir zamanlar Yahya Kemal’e saldıranların bugün adlarını bile hatırlayan yok. Bunlar hâlâ yaşıyor mu, bilmiyoruz. Ama Yahya Kemal yaşıyor. Bütün bunlar, bir sanat ve edebiyat buhranı karşısında değil, bir ahlak buhranı karşısında bulunduğumuzu gösteriyor.”

Evet, bu hâlâ böyledir.

Herkes gider şiir kalır (8 Eylül 2012)²⁵

Şiir, bu milletin ve bu vatanın kurucu unsurlarından birisidir. Sadece Yunus Emre'ye bakmak bile bize çok şey söyleyecektir. İsmail Kara, "Yunus olmasıydı işimiz kötüydü" der. İsmet Özel, "Türk şiiri Yunus Emre'yle başladı ve Türkiye'de din, ilk hızını şiirle aldı" tespitinde bulunur. Bu da Süleyman Çobanoğlu'na ait: "Türkçe, Yunus Emre'nin huzurunda diz çökerek Müslüman olmuş bir dildir."

Etkisi her geçen gün artan Yunus Emre, o çok arzu ettiğimiz "milli mutabakat" bahsinde de en öndedir. Bunu anlamak için, onunla ilgili kimlerin kitap çıkardığını bilmemiz yeterlidir.

Şiirin, millet hayatımızdaki yerini sadece bugüne bakarak görme imkânımız olmadığı için, yazımıza Yunus Emre örneğiyle başladık.

"Osmanlıdan geriye ne kaldı" diye sormuşlardı da, şu cevabı vermiştim: "Şairler, camiler ve padişahlar." Birçok mühim padişahın divan sahibi olduğunu düşünürsek, işimiz daha da kolaylaşıyor: Şairler ve camiler. Yani, şiir ve din.

Türk şiirine bakarak, tarihimizi de rahatlıkla takip edebiliriz. Çanakkale'yi, Mütareke'yi, Büyük Taarruz'u ve nihayet İstiklal Harbi'ni tam manasıyla sadece şairler yazabilmiştir. Yahya Kemal'in 1918 başlıklı şiirini terazinin bir kefesine, Mütareke hakkında yazılan diğer bütün eserleri de öbür kefesine koyalım. Bakalım ne olacak?

Bu topraklarda, düşünce de şiir ve şair üzerinden ilerler, ilerlemiştir. Namık Kemal'den Ziya Gökalp'e, Mehmet Akif'ten Necip Fazıl'a, Sezai Karakoç'tan İsmet Özel'e kadar bu böyledir. Birkaç istisna hariç, örneklerimiz ve öncülerimiz hep şairler olmuştur. Şiir, bir anlamda, geçidi beklemiştir.

Şiir ve düşünce ise bir bütündür, birbirlerinden ayrılamazlar. Bir şair için, "şiirleri iyi ama fikirleri sığ" diyemezsiniz. Şiirlerinin iyi olduğunu kabul ettiğiniz anda, fikri derinliğini de onaylamış olursunuz.

Son yıllarda, hayati meselelerin, özellikle şairlerden kaçırıldığına şahitlik ediyoruz. "Onlar ne anlar" gibi bir yanlış bakış söz konusu. Siyasetçilerin tavrı da maalesef pek farklı değil. Konuşmalarını şiirle süslüyor, fakat o şiirlerin sahiplerine hiçbir konuda danışmıyorlar. Kültür politikalarında bile.

Güzel ve anlamlı bir örnekle yazımıza devam edelim. Birçok insana göre, Boğaziçi köprüsü, Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli projesidir. Çünkü Osmanlının yapmak isteyip de yapamadığı bir şey başarılmıştır. 1973 yılı, daha yeni bir tarih olmasına

²⁵ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/herkes-gider-iir-kalir-33947>, 2022.

rağmen, “köprünün açılışını hangi başbakan yapmıştır” sorusuna kaçımız doğru cevap verebiliriz. Bu soruyu, siyasetle yakından ilgilenen insanlara soralım; sonuç pek fazla değişmeyecektir. Buna karşılık, şiirle ilgilenmeyenler bile birçok şairin ismini rahatlıkla sayabilirler. Şiirle ilgilenenler ise yetmişli yılların vasat şairlerini dahi bilirler.

Demem o ki, sistem değişse de, “kalanlar” değişmez, değişmeyecektir.

İslamcılık tartışmaları sırasında, bir köşe yazarımız, genelde edebiyatçıları, özelde ise şairleri suçlayıcı cümleler kurdu. Yazarımıza göre, İslamcı söylem, şairlerin (ve öykücülerin) inhisarı (tekeli) altındaydı. Bu ise İslamcılığın en büyük handikabı ve zaafı sayılmalıydı. Çünkü işin içine duygu karışıyordu; karışmamalıydı. Oysa Abbasi modelinde böyle değildi vs.

Konumuz şiir ve şair olduğu için soralım: Sezai Karakoç ve İsmet Özel’i çıkarırsak, son çeyrek yüzyıldan geriye ne kalır?

Şunu da unutmayalım: Başka modeller ve tecrübeler elbette bizi ilgilendirir. Fakat insanlar gibi, toplumların da bir karakteri vardır.

Yazımızda adı geçen bütün bu şairlerin “bilgi” ve “hikmet” sahibi olmadığını ise kimse iddia edemez. Bilgi ve hikmet olmazsa eğer, şiir, bir gençlik hevesinin ötesine geçemez.

Yazımızı, Hacı Hasan Efendi’nin Sohbetler kitabında yer alan bir hadis-i şerifle bitirelim: Şairlerin kalbi, Allah’ın hazinesidir.

Tabiatı duyguya çevirmek... (18 Ağustos 2012)²⁶

Ali Görkem Userin'in Edebiyat ve Tabiat başlıklı yazısını keyifle okumuştum. (İtibar, Sayı 2, Kasım 2011) Böyle yazılara fazlasıyla ihtiyacımız var. Hepimiz, Allah'ın Tabiatı'nın bir parçasıyız. Parçası olduğu şeyden habersiz yaşamak, en azından edebiyatçılara yakışacak bir davranış biçimi değildir.

Gelin görün ki, kiraz ağacı ile vişne ağacını birbirinden ayıramayan çok sayıda şair tanıyorum. Ayağı topraktan kesilen şair, şiiri de dört duvar arasına hapsetmiş oluyor. Hal böyle olunca da yaşayan ve ikna eden bir şirden bahsedemiyoruz. "Günümüz şiirinin inandırıcılık sorunu var" diyen Ahmet Murat, muhtemelen bu duruma da işaret ediyor.

Şiirimiz hava almalı. Fakat bunu, pencereyi açarak değil; şehir dışına çıkararak, dünya yolculuğumuz esnasında bize eşlik edenleri yakından tanıyarak yapmalıyız. Canlı ve samimi bir şiirin peşindeyse eğer, hayatın en diri olduğu yerlere gitmeliyiz. Gerçek hayatı ve samimiyeti şehirlerde veya dört duvar arasında değil, tabiatta bulabiliriz, diye düşünüyorum. Elbette kuvvetli şiirler için masabaşı çalışması ve iyi bir kütüphane şart. Şiiri odaya hapsetmek derken, işçilik, disiplin ve şiir görgüsünün önemini hafifletmeye çalışmıyorum. Bunları "elde var bir" olarak gördüm, görüyorum.

Turgut Uyar, Göğe Bakma Durağı'nı yazarken, "dala bir kuş kondu" demek ile "dala bir serçe kondu" demek arasındaki sayfalar dolusu farkı elbette biliyordu. Veya Ne Değişir'i yazarken, Divan Edebiyatı hakkında ciddi bir birikimi vardı. Bunları biliyoruz. Şunu diyorum: Bu bilgileri, sadece kitaplardan veya internetten elde edemezsiniz. Yerinde görmeniz, duymanız ve hissetmeniz lazım. Şair, saf olanın peşindedir. Ve bilgi, çoğu kez tabiat üzerinden akar. Tabiat, insanın aslıdır.

Şair, yaprağın neşesini görebilmeli, taşların sesini duyabilmeli, suyun akışını yazabilmelidir. "Şırl şırl" dersiniz, suyun akışını yazmış olmazsınız.

Dikkatli bir şekilde, genç arkadaşların şiirlerini takip ediyorum. Konu sıkıntısı ve geçersiz kelimeler, ilk dikkatimi çeken olumsuzluklar oluyor. Çoğu, mekanik bir şiiri veya o büyük bunalımı çoğaltıp duruyor. Hakkıyla yapıldığı sürece, elbette bunlara bir itirazım olamaz. Ancak uyarılarım olabilir.

"Artık pastoral şiir yazılamaz" deniliyor. Yetmiyor, tabiatı ciddiye alanlar "çiçek-böcek şairi" diye küçümseniyor. "Şiir öldü" tartışmaları kadar karşılığı olmayan bir şey bu. Ortak kabul görmüş şairlerin başarılı dizelerinin çoğu, tabiattan yola çıkan ve Suut

²⁶ Bakınız: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/ibrahim-tenekeci/tabiat-duyguya-cevirmek-33664>, 2022.

Kemal Yetkin'in ifadesiyle, "taibati duyguya çeviren" dizelerdir. (Yokuşa Doğru, Sanattan Edebiyata, Dernek Yayınları, 1963, Sayfa 60) Bugün üstat olarak kabul ettiğimiz birçok isim, tabiatı duyguya veya fikriyata çevirmeyi başarabilmiş kimselerdir. Mustafa Kutlu'yu sahici, Nurettin Topçu'yu derinlikli yapan unsurlardan biri de budur. Diyebilirim ki, Nurettin Topçu, düşüncesini, yani hareket felsefesini sülardan almıştır. (Topçu'dan: Aşk ve tabiat sevgisi, hayatta insanı olgunlaştıran ve ululaştıran iki temel muhtevadır.)

Doksanlı yılların başından itibaren öne çıkan şairlere bakacak olursak, mesela Süleyman Çobanoğlu ve Ahmet Murat'a; bu isimlerin, insanı ve tabiatı bir bütün olarak görme ve gösterme konusunda ne kadar başarılı olduklarını görürüz. Mustafa Akar'ın ilk kitabı Küçük Bir Gökada'yı başarılı yapan da buydu.

Mustafa Kutlu, ikili sohbetlerimizin birinde, "Şiir, sözün bittiği yerden başlar" demişti. Söz, iki türlü biter. Bunlardan biri, insansız yerlerdir. Tenha bir ağaç altında veya su kenarında söz biter, duygu başlar.

Eski bir Türk atasözü, "Türk olana şehir içi zindandır" der. Yıllardan beri, fırsat buldukça, dışarıya çıkıyorum. Dışarıya çıkmak, aynı zamanda içeriye girmek oluyor. Rakım yükseldikçe, inancım ve güzelliğe olan saygım artıyor. Her şey daha temiz, daha aziz... Şairlik gerekçem, zaten temiz ve aziz olanı yazmak değil mi? Behçet Necatigil, "Kısa insan ömründe, hayattan daha orijinal ne olabilir" diye soruyor. Bir soru da ben sorayım: Hayatı, tabiatsız düşünebilir miyiz?

Tabiatın teskin edici, teselli verici bir tarafı var. Şefkatlidir ve insanda iyilik hissi uyandırır. Üzgünseniz, üzüntünüzü giderir. Yalnızsanız, size arkadaşlık eder. Bunu en iyi anlatan edebi metinlerden biri, hiç kuşku yok ki, Cenap Şehabettin'in Ali Canip Bey'e yazdığı ve Servet-i Fünûn dergisinde yayınlanan açık mektubudur. O mektubun yazımızı ilgilendiren bölümü şöyledir: "Muhitim bana hiçbir zaman rıfk ve şefkatle muamele etmedi; ben tarih-i asrımın hor baktığı bir Osmanlıyım. Bereket versin ki çiçekleri tabiatın kendime hediyesi, bülbüllerin musikisini nevbaharın ruhuma kasidesi ve saf sularla şirin meyveleri kürre-i arzın zâikama ziyafeti gibi telakki edecek bir fitratta yaratılmışım."

Son olarak şunu da hatırlatmak gerekir: Tabiattaki her canlının, her ağacın, çiçeğin ve kuşun tarihi vardır. Bu tarih, insanla beraber ilerler. Sözelimi saka kuşu, sadece saka kuşu değildir. Yeniçerilerin günlük yaşamını yazacaksanız eğer, saka kuşunu asla bunun dışında tutamazsınız.

ÖZ GEÇMİŞ

Seher PİRİNÇ; ilköğrenimini Mersin Güney İlkokulu ve Güney Ortaokulunda, ortaöğrenimini Mersin Anadolu İmam Hatip Lisesinde tamamladı. 2016 yılında Gümüşhane Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 2018 yılında çift ana dal programı ile aynı üniversitede İlahiyat bölümüne başladı. 2020 yılında Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü birincilikle bitirdi. 2021 yılında da İlahiyat bölümünden mezun oldu. 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Şu anda Mersin-Akdeniz ilçesine bağlı bir Kız Kur'an Kursunda fahri öğretici olarak görev yapmaktadır.

